

Utjecaj pravila ovršnog prava na sposobnost predmeta da budu zalog

Kolar, Karlo

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:906479>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-24**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

PRAVNI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU
KATEDRA ZA GRAĐANSKO PRAVO

KARLO KOLAR

UTJECAJ PRAVILA OVRŠNOG PRAVA
NA SPOSOBNOST PREDMETA DA BUDE ZALOG

DIPLOMSKI RAD

mentor: prof. dr. sc. Marko Baretić

Zagreb, ožujak 2023. godine

Izjava o izvornosti

Ja, Karlo Kolar, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristio drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Karlo Kolar, v.r.

(potpis studenta)

Sadržaj:

1. Uvod	1
2. Založno pravo kao dio sustava stvarnopravnog osiguranja tražbina	2
3. Založno pravo u rimskom pravu	7
3.1. Pojam i oblici založnog prava.....	7
3.2. Predmet.....	9
3.3. Sadržaj.....	10
4. Založno pravo	11
4.1. Općenito o založnom pravu.....	11
4.2. Predmet založnog prava.....	14
4.3. Sposobnost predmeta da bude zalog	15
4.3.1. Pokretnina kao predmet založnog prava	16
4.3.2. Nekretnina kao predmet založnog prava	18
4.3.3. Subjektivno imovinsko pravo kao predmet založnog prava	21
4.4. Namirenje založnog vjerovnika	22
5. Ovršno pravo	23
5.1. Pojam i svrha ovršnog postupka.....	23
5.2. Predmet i sredstva ovrhe.....	24
5.3. Zaštita ovršenika.....	28
5.3.1. Ovrha protiv fizičkih osoba	28
5.3.2. Ovrha protiv pravnih osoba	31
5.4. Zaštita ovrhovoditelja	33
6. Predmeti ovrhe	35
6.1. Ovrha na pokretninama	35
6.1.1. Sposobnost pokretnina da budu predmet ovrhe.....	37
6.1.2. Isključenje od ovrhe.....	38
6.1.3. Izuzimanje od ovrhe	39
6.1.4. Ograničenje ovrhe	40
6.2. Ovrha na nekretnini	44
6.2.1. Isključenje od ovrhe.....	48
6.2.2. Izuzeće od ovrhe.....	48
6.2.3. Ograničenje ovrhe	49
6.2.4. Pravo na dom.....	51
6.2.4.1. Isticanje prigovora – pretpostavka ostvarenja zaštite	56

6.2.4.2. Test razmjernosti	57
6.3. Ovrha na subjektivnom imovinskom pravu.....	59
6.3.4. Novčane tražbine izuzete od ovrhe	60
6.3.5. Ograničenje ovrhe i ovrha na plaći.....	62
7. Odnos između postupka osiguranja založnim pravom i ovršnog postupka.....	66
8. Zaključak	67
Literatura	70

Sažetak

Rad prikazuje utjecaj pravila ovršnog prava na sposobnost predmeta da bude zalog, a kroz analizu postojećeg zakonodavnog okvira *de lege lata*, kao i kroz prizmu sudske prakse, nastoji odgovoriti na pitanje je li postojeće uređenje zadovoljavajuće s aspekta mogućnosti založnog vjerovnika da prisilnim putem uspješno namiri svoju tražbinu. Založno pravo, kao instrument stvarnopravnog osiguranja vjerovnikove tražbine, služi osiguranju da će određena obveza, ako u trenutku dospijeca nije dobrovoljno ispunjena, biti namirena iz vrijednosti zaloga. Prisilno namirenje tražbine osigurane založnim pravom zbiva se po stvarnopravnim pravilima, a na način koji je predviđen za ovrhu novčanih tražbina. Za ispravno razumijevanje instituta založnog prava, njegovih mogućnosti i ograničenja, kao i mogućnosti adekvatne zaštite prava i interesa stranaka u postupku, potrebno je poznavati pravila oba uključena sustava, stvarnoga i ovršnoga prava. Pravilima stvarnoga prava propisane su pretpostavke koje određeni predmet mora ispunjavati da bi imao sposobnost služiti kao zalog. Međutim, ta pravila su općenite naravi i još uvijek ne predstavljaju dovoljnu garanciju da će vjerovnik uspješno namiriti svoju tražbinu osiguranu založnim pravom. Pravila ovršnog prava o isključenju, izuzeću i ograničenju ovrhe nameću važna ograničenja koja u znatnoj mjeri ograničavaju mogućnost ovršne prodaje predmeta na kojem je valjano osnovano založno pravo.

Ključne riječi: *stvarnopravno osiguranje, založno pravo, zalog, ovrha, predmet ovrhe, isključenje od ovrhe, izuzeće od ovrhe, ograničenje ovrhe*

Summary

The paper analyses the impact of enforcement law rules on the ability of an object to serve as a lien property, and through the analysis of the existing legislative framework *de lege lata*, as well as through the lens of case-law, it tries to answer the question whether the existing legal regulation is satisfactory from the aspect of the possibility of the lien creditor to successfully settle his claim through enforcement procedure. A lien, as an instrument of real legal security of a creditor's claim, serves to ensure that a certain obligation, if not performed on maturity, will be settled against the value of the lien property. Involuntary settlement of the claim secured by the lien is carried out according to the real legal rules and in the modality laid down in the regulations governing the enforcement of monetary claims. In order to understand the institute of lien, its possibilities and limitations, as well as ability to adequately protect rights and interests of the parties in the procedure, it is necessary to be familiar with the rules of both systems involved, real and enforcement law. The rules of real law prescribe the prerequisites that a certain object must meet in order to have the ability to serve as a lien property. However, these rules are of a general nature and yet do not provide a sufficient guarantee that the creditor will successfully settle his claim secured by the lien. The rules of enforcement law regarding exclusion, exemption and limitation of enforcement impose important restrictions that significantly limit the possibility of settlement against the object on which a lien has been validly established.

Key words: security interest, lien, lien property, enforcement, object of enforcement, exclusion of enforcement, exemption from enforcement, restriction of enforcement

1. Uvod

Vigilantibus iura! – maksima je koja potječe iz rimskoga prava, a nalaže da se prava trebaju dati budnima, odnosno onima koji nad njima bdiju. U kontekstu založnog prava i predmeta koji mogu služiti kao zalog, iznimno je važno razumjeti prirodu založnopravnog odnosa i svrhu koja se tim odnosom postiže. Svrha instituta založnog prava, koji je kao dio suvremenog stvarnopravnog uređenja normiran kroz Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima (dalje u tekstu: ZV),¹ istovjetna je rimskom pravnom uređenju te služi „realnom osiguranju neke vjerovnikove tražbine“.² Založno pravo kao stvarnopravni instrument osiguranja mora osigurati mogućnost prisilne naplate vjerovnikove tražbine ako u trenutku dospijeća dužnik nije dobrovoljno ispunio svoju obvezu. Zbog ove funkcije založnog prava, sposobnost predmeta da služi kao zalog uvjetovana je njegovom sposobnošću da ga se unovči i iz tako ostvarenog iznosa namiri vjerovnikova tražbina. Bez sposobnosti unovčenja zaloga, založno pravo gubi svoju svrhu u sustavu stvarnopravnog osiguranja tražbina, a vjerovnik gubi sigurnost i izvjesnosti naplate svoje tražbine koju mu je pružalo založno pravo kroz jamstvo točno određenim dijelom dužnikove imovine.

Posebna pravila koja značajno utječu i u bitnome ograničavaju mogućnost namirenja iz predmeta zaloga propisana su pravilima ovršnog prava. Navedena pravila pojedinim predmetima odriču sposobnost da budu prodani u ovršnom postupku i da vjerovnik iz njihove vrijednosti namiruje svoju tražbinu te im, u konačnici, odriču sposobnost da se na njima odredi i provede ovrha. Za vjerovnika je nužno znati hoće li se zalog moći unovčiti i iz njegove vrijednosti namiriti osigurana tražbina ili će djelovanje pravila ovršnog prava onemogućiti njegovo namirenje. Bez poznavanja pravila o isključenju, izuzeću i ograničenju ovrhe na pojedinim stvarima i pravima namirenje vjerovnikove tražbine može uopće doći u pitanje, vjerovnik neće pravovremeno i s uspjehom zaštititi svoja prava i interese, a svoju tražbinu bit će prisiljen namirivati iz ostalih dijelova dužnikove imovine. Potrebno je, stoga, da vjerovnik prije zasnivanja založnopravnog

¹ Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, Narodne novine, br. 91/96., 68/98., 137/99., 22/00., 73/00., 114/01., 79/06., 141/06., 146/08., 38/09., 153/09., 90/10., 143/12., 94/17. - službeni pročišćeni tekst, 152/14., 81/15. - službeni pročišćeni tekst.

² Horvat, M., Rimsko pravo, Zagreb, 2008, str. 236.

odnosa „bude budan“ i upoznat s pravilima koja uređuju pitanje namirenja iz vrijednosti zaloga.

Temeljni postulati socijalne države ne dozvoljavaju da se dužnika koji nije u stanju uredno ispuniti preuzete obveze ostavi na milost i nemilost njegova vjerovnika, već mu se u okviru zakonskih zaštitnih odredaba pruža pomoć i zaštita. Danas više ne postoji dvojba da stvari koje dužnik koristi u svakodnevnom životu te koje su egzistencijalnog karaktera, jedina nekretnina u kojoj dužnik živi zajedno sa svojom obitelji, kao i plaća koja je dužniku jedini izvor prihoda te mu služi zadovoljenju osnovnih životnih potreba – čine skupinu predmeta koje treba zaštititi od ovrhe. Hoće li se raditi o apsolutnoj ili relativnoj zaštiti, ovisit će o okolnostima konkretnog slučaja.

Ovršno pravo ima za cilj pomiriti dva naizgled nepomiriva interesa. S jedne strane, nastoji zaštititi legitiman interes ovrhovoditelja da namiri svoju tražbinu, a s druge strane, ne dozvoljava da se to učini nauštrb dostojanstva i egzistencije ovršenika. Umjesto da se sva aktualna pitanja i otvoreni problemi u vezi s ovrhama rješavaju u okviru državne socijalne i ekonomske politike, u čiju domenu pripadaju po prirodi stvari, zakonodavac je rješenje problema odlučio tražiti kroz periodičke i nesustavne zakonodavne intervencije, izostavljajući iz vida da se ovdje zapravo radi o širem društvenom, a ne isključivo pravnom problemu.

2. Založno pravo kao dio sustava stvarnopravnog osiguranja tražbina

Odvijanje bilo kakvih poslovnih aktivnosti danas je gotovo pa nezamislivo bez korištenja zajma. Neovisno o tome radi li se o namjenskom ili nenamjenskom zajmu, zajmu fizičkoj ili pravnoj osobi, zajmu uz kamate ili bez kamata, zajmu koji daje fizička osoba ili kreditna institucija – vjerovnik će svoju tražbinu, u pravilu, uvijek htjeti osigurati osnivanjem založnog prava na nekoj od dužnikovih stvari. Prije stupanja u založnopravni odnos, založni vjerovnik treba odvagnuti koji dio dužnikove imovine je najprihvatljiviji da služi kao zalog. Idealan zalog ne postoji, a hoće li založni vjerovnik pristati da mu dužnik radi osiguranja njegove tražbine založi svoje pokretne,

nekretnine ili subjektivno imovinsko pravo, ovisit će o okolnostima konkretnog slučaja.³ Na pitanje koji bi predmet založni vjerovnik trebao uzeti kao zalog nije moguće dati jednoznačan odgovor niti ga je moguće deducirati *ex ante*, već bi taj odabir trebao biti uvjetovan nekim objektivnim parametrima poput stanja na tržištu nekretnina, kretanjima na tržištu kapitala, atraktivnošću zaloga u pogledu daljnje prodaje i sl.

U prvom stadiju, dok traje osiguranje vjerovnikove tražbine založnim pravom i dok je pravo na namirenje tek virtualno,⁴ vjerovnik mora voditi računa o tome hoće li moći s uspjehom unovčiti zalog i namiriti se iz ostvarenog iznosa. Iz perspektive vjerovnika ključno je da se po dospijeću njegove tražbine može uspješno provesti unovčenje zaloga i da se iz tako ostvarenog iznosa u vjerovnik može u cijelosti namiriti. Pravo na namirenje se konkretizira, odnosno postaje aktualno u idućem stadiju, stadiju namirenja, koji nastupa tek u slučaju ako tražbina o njenom dospijeću nije namirena.

U prošlosti, dužnik je za svoj dug jamčio svojom osobom.⁵ Međutim, s obzirom na vrlo upitnu svrhovitost takvog namirenja,⁶ koncept osobnih sankcija vrlo je rano napušten. Krajnji interes objiju strana založnopravnog odnosa, dakle, i vjerovnika i dužnika, jest da dug naposljetku ipak bude namiren. Stoga je, s vremenom, odgovornost vlastitom osobom zamijenjena odgovornošću dužnikovom imovinom. S prodiranjem određenih etičkih zahtjeva u građansko pravo, koji primarno imaju za cilj zaštititi socijalni položaj dužnika, vjerovniku se u postupku prisilne naplate njegovog potraživanja nameću i neka ograničenja. Dužnik u postupku prisilne naplate ni u kojem slučaju ne može ostati bez čitave imovine jer mu pravni poredak jamči da određeni dijelovi dužnikove imovine potrebni za njegovu egzistenciju, tzv. egzistencijalni minimum, nikada neće moći biti predmetom prisilne naplate. Krug dobara koja spadaju u egzistencijalni minimum mijenja se s vremenom te ovisi o tome što se u određenom društvu na određenom

³ Dok će založnom vjerovniku fizičkoj osobi načelno biti svejedno koju stvar prima u zalog, vodeći pritom računa o mogućnosti njezina uspješna unovčenja u trenutku dospijeća tražbine, dotle će pravne osobe, ponajprije banke, uzimanju zaloga pristupati znatno konzervativnije te će svoju tražbinu nastojati osigurati s nekoliko različitih sredstava osiguranja, od čega će jedno, u pravilu, biti nekretnina založnog dužnika.

⁴ U stadiju osiguranja tražbine, koji traje od osnivanja založnog prava do dospijeća tražbine, pravo na namirenje je tek virtualno, što znači da je još neizvjesno hoće li se uopće aktualizirati, tj. hoće li vjerovnik tražiti da se ono i realizira. U stadiju namirenja ta neizvjesnost je otklonjena te pravo na namirenje postaje aktualno, tj. isključivo o založnom vjerovniku hoće li se koristiti svojim pravom i zahtijevati da se provede unovčenje zaloga.

⁵ Vjerojatno najpoznatiji i najslikovitiji prikaz odgovornosti svojom osobom za dug dao je William Shakespeare u drami Mletački trgovac gdje bogati mletački trgovac Antonio jamči za povrat primljenog zajma bogatom Židovu Shylocku funtom svoga mesa.

⁶ Ovdje bi se *de facto* radilo o nenamirenju jer u slučaju zalaganja vlastite osobe dužnik nikada ne bi mogao ispuniti svoju obvezu i njegov dug bi ostao nenaplaćen, iako je to, *de iure*, značilo ispunjenje obveze založnog dužnika i namirenje založnog vjerovnika.

stupnju razvoja smatra nužnim za zadovoljenje osnovnih životnih potreba. To znači da dužnik nikada neće ostati bez čitave svoje imovine, već samo može ostati bez jednog njezinog dijela, koji ne predstavlja i nije zaštićen kao egzistencijalni minimum.⁷

Osobna dužnikova odgovornost je za vjerovnika poput mača s dvije oštrice. Naime, valja podsjetiti da je imovina promjenjiva kategorija koja fluktuirá tijekom života založnog dužnika.⁸ To znači da prava i obveze, kao sastavni dijelovi imovine, mogu neprestano i nesmetano iz nje ulaziti i izlaziti. Navedene funkcije imovine imaju dvije vrlo važne posljedice. S jedne strane, osobna dužnikova odgovornost vjerovniku može pružiti najveću moguću razinu zaštite i sigurnosti da će njegova tražbina biti namirena. S druge strane - može ga ostaviti bez ičega. Zamisliva je, a samim time i moguća, situacija u kojoj dužnik s nekoliko krivih poslovnih odluka ostane bez cjelokupne imovine iz koje bi vjerovnik trebao namirivati svoju tražbinu. Također, moguća je i situacija u kojoj će dužnik nastojati prikriti svoju imovinu kako bi vjerovniku onemogućio namirenje. Upravo su navedeni razlozi bili *spiritus movens* razvoja stvarnopravne odgovornosti ili odgovornosti točno određenom stvari.

„Stvarnopravno osiguranje tražbine je pojačanje položaja koji vjerovnik ima u obveznom odnosu, osnivanjem stvarnog prava na predmetu osiguranja (određenoj stvari ili s njom izjednačenom entitetu), koje ovlašćuje vjerovnika osigurane tražbine da je namiruje iz vrijednosti predmeta osiguranja, ne bude li ona o dospijeću namirena“.⁹

Koliko je stvarnopravnom odgovornošću pojačan položaj vjerovnika najbolje je oslikao Pomponije svojom sentencom „*plus cautionis in re est, quam in persona*“.¹⁰ Imajući u vidu da ova vrsta odgovornosti „prati stvar“ neovisno o tome kod koga se ona nalazi u trenutku dospijeća te da je osoba kod koje se stvar nalazi dužna trpjeti vjerovnikovo namirenje,¹¹ razumljiv je položaj i važnost stvarnopravnog osiguranja tražbine u

⁷ Klarić, Petar; Vedriš, Martin, Građansko pravo, Zagreb, Narodne novine, 2014., str. 341.

⁸ Ovdje se imovinu promatra kao pravnu kategoriju te ju se u tom smislu definira kao „skup subjektivnih imovinskih prava predstavljenih jednim nositeljem“.

⁹ Gavella, Nikola; Josipović, Tatjana; Gliha, Igor; Belaj, Vlado; Stipković, Zlatan, Stvarno pravo, Svezak 2., Zagreb, 2007, str. 101.

¹⁰ Pomponius. D. 50. 17. 25.; *Više sigurnosti pruža stvar nego čovjek*.

¹¹ Dakako, navedeno vrijedi samo ako se radi o registarskom založnom pravu kod kojega je upis u određeni javni upisnik konstitutivni element nastanka založnog prava ili ako dođe do primjene načela zaštite povjerenja u istinitost i potpunost javnog upisnika. U slučaju da je založni vjerovnik stekao zalog od osobe koje nije bila ovlaštena s njim raspolagati, ipak će biti osnovano založno pravo u njegovu korist, ali ne na temelju založnog ugovora, već na temelju zakona.

sustavu pojačanja obveznopravnog odnosa. Za stvarnopravnu odgovornost može se reći da predstavlja posljednji bastion zaštite vjerovnikovih interesa jer otklanja onaj glavni nedostatak koji se potencijalno može pojaviti u situacijama kada dužnik osobno odgovara za dug čitavom svojom imovinom - a to je da u čitavom „bazenu“ dužnikove imovine ne ostane ništa iz čega bi vjerovnik mogao namiriti svoju tražbinu.

Osnivanjem založnog prava, simultano će postojati dvostruka odgovornost dužnika – osobna odgovornost čitavom njegovom imovinom i stvarnopravna odgovornost vlasnika zaloga vrijednošću zaloga. Razmatrajući te dvije vrste odgovornosti, a poglavito pitanje koja bi za vjerovnika bila povoljnija, odnosno koja bi mu pružala veću sigurnost da će njegova tražbina biti namirena, potrebno je istaknuti kako je navedeno pitanje *questio facti* te isključivo o vjerovniku ovisi kojom će se odgovornošću koristiti. U situacijama kada zbog pogoršanja ekonomskog položaja dužnika koji osim zalogom, odgovara i čitavom svojom imovinom, postane izvjesno da se vjerovnik neće uspjeti namiriti iz njegove imovine, primjerice jer je ovaj proglasio stečaj potrošača, vjerovniku će na raspolaganju stajati jedino stvarnopravna odgovornost založnog dužnika jer ona prati stvar neovisno o tome nalazi li se zalog u imovini dužnika ili treće osobe. Međutim, legitimno je, a za založnog vjerovnika čak i oportuno, promišljati što se događa u situacijama kada je stvarnopravna odgovornost okrnjena, odnosno kada je zalog propao ili je došlo do znatnog smanjenja njegove vrijednosti. Premda ZV predviđa poseban skup pravila koja imaju za cilj zaštitu zaloga, odnosno položaja založnog vjerovnika i njegovo uspješno namirenje, stvarnopravna odgovornost neće uvijek biti garancija uspješnog namirenja založnog vjerovnika.

„Osnovno je pravilo ono prema kojem založno pravo ne prestaje kada propadne zalog, pod pretpostavkom da je na njegovo mjesto stupila druga stvar ili pravo. Naime, ako zalog propadne i na njegovo mjesto stupa pravo koje ga nadomješćuje (pravo na naknadu, na osigurninu i dr.), založno pravo nastavlja trajati dalje na tom pravu“.¹² Dodatna pravila predviđena ZV-om, a koja se tiču zaštite zaloga, odnosno očuvanja njegove vrijednosti odnose se na:

- (1) nužnu prodaju zaloga, ako se zalog kvari ili gubi na vrijednosti iz nekog razloga koji nije u skrivenim nedostacima stvari,

¹² Belanić, Loris; Mihelčić, Gabrijela, Sredstva otklanjanja posljedica smanjenja vrijednosti ili propasti zaloga, Novi informator, 2012., <https://informator.hr/strucni-clanci/3061?hls=Sredstva%2520otklanjanja>

- (2) *erga omnes* zahtjev založnog vjerovnika radi zaštite svoga založnog prava na zalogu pokretnini,
- (3) održavanje vrijednosti nekretnine, ako hipotekarni dužnik čini nešto što dovodi u opasnost ili smanjuje vrijednost nekretnine opterećene hipotekom,
- (4) *erga omnes* zahtjev založnog vjerovnika radi zaštite svoga založnog prava na založenoj nekretnini,
- (5) zahtjev za poštivanje založnog prava kako se ne bi osujetilo uspješno namirenje založnog vjerovnika i sl.

Povrh ovih stvarnopravnih pravila, ako ipak dođe do propasti ili smanjenja vrijednosti zaloga, a tražbina nije osigurana i nekim od obveznopravnih sredstava pojačanja obveznog odnosa poput, primjerice, jamstva, bankarske garancije ili zadužnice, založnom vjerovniku će na raspolaganju stajati jedino dužnikova osobna odgovornost, tj. odgovornost čitavom njegovom imovinom.¹³ Korištenje jednom ili drugom vrstom odgovornosti, ili čak objema, ovisi o okolnostima konkretnog slučaja te je na založnom vjerovniku da procijeni koja vrsta odgovornosti je za njega povoljnija, odnosno primjena koje će uspješno dovesti do potpunog namirenja njegove tražbine.

Ono o čemu svakako treba voditi računa prilikom namirenja vjerovnikove tražbine koja je stvarnopravno osigurana, jest „mogućnost da vjerovnik svoju tražbinu može namiriti iz vrijednosti stvari čak i nakon što je dužnikova osobna odgovornost prestala zastarom“.^{14,15} Također, valja još jednom istaknuti da korištenje jednom vrstom odgovornosti ne isključuje onu drugu, što statuirala položaj založnog prava kao najvažnijeg instrumenta stvarnopravnog osiguranja kojim se dodatno pojačava ispunjenje obveze iz obveznopravnog odnosa.

¹³ Odgovornost cjelokupnom dužnikovom imovinom, kao opće pravilo propisano u čl. 65. st. 2. ZOO-a, *inter alia*, uključuje u sklopu te odgovornosti i odgovornost vrijednošću zaloga. Međutim, moguće je da je ista stvar založena još nekom dužnikovom vjerovniku koji bi onda spram tog zaloga imao izlučno pravo.

¹⁴ Gavella, N. *et al.*, op. cit. (bilj. 9), str. 103.

¹⁵ Tako primjerice Županijski sud u Varaždinu, u svojoj odluci broj: Gž-2875/15 navodi: „budući da je tražbina tužitelja osigurana založnim pravom upisanim u zemljišnoj knjizi tužitelj ima pravo namirenja zastarjele glavne tražbine za razliku od zastarjelog potraživanja s osnova kamata koje se sukladno odredbi čl. 222. st. 2. ZOO-a ne mogu namiriti ni iz založene nekretnine“.

3. Založno pravo u rimskom pravu

3.1. Pojam i oblici založnog prava

Rimsko pravno uređenje većine instituta građanskog prava izvršilo je znatan utjecaj na nacionalne pravne poretke država kontinentalnoeuropskog pravnog kruga. Razvoj instituta založnog prava moguće je pratiti od pojave novčanog prometa. Uporaba gotovog novca omogućila je razvoj bankarstva, a s tim u vezi i pojavu tzv. „lihvarskih kredita“. Korisnici takvih kredita uglavnom su bili ekonomski ovisni rimski građani koji su bili primorani kao zalog dati puno vrijedniju stvar. Uređenje založnog prava u starome Rimu prošlo je razvojni put od *lex commissoriae* i neizravnog vršenja prisile na ispunjenje obveze založnog dužnika kroz posjedovanje njegove stvari, sve do prava na prodaju zaloga i namirenja založnog vjerovnika iz iznosa ostvarenog prodajom.

Rimski pravници definirali su založno pravo kao ograničeno stvarno pravo na tuđoj stvari koje založnog vjerovnika ovlašćuje na posjed založene stvari te mu ujedno daje pravo na namirenje iz vrijednosti te stvari.¹⁶

Kao najstariji institut stvarnopravnog osiguranja tražbine u rimskom pravu navodi se *fiducia cum creditore*. *Fiducia cum creditore contracta* pravni je posao rimskog civilnog prava kojim je dužnik na vjerovnika prenosio fiducijarno vlasništvo putem *mancipatio* ili *in iure cessio* te je istovremeno, fiducijarnim uglavkom ugovoreno da će vjerovnik prenijeti stvar natrag u vlasništvo dužnika nakon što dužnik ispuni svoju obvezu povrata zajma. S obzirom na okolnost da je bio vlasnik stvari, vjerovnik je mogao raspolagati sa stvari te ju valjano otuđiti. Dužnik je imao tek obveznopravni zahtjev prema vjerovniku da mu prenese natrag pravo vlasništva. U slučaju da je vjerovnik otuđio stvar trećoj osobi, dužnik je mogao od vjerovnika potraživati jedino naknadu štete, ali ne i samu stvar od treće osobe budući da više nije bio vlasnik te njegov zahtjev prema vjerovniku nije imao stvarnopravni učinak. „Glavni nedostaci fiducije bili su formalizam prilikom prijenosa vlasništva, izostanak djelovanja *erga omnes* i nemogućnost da dužnik istom stvari osigurava više tražbina“.¹⁷ Upravo zbog

¹⁶ Horvat i Romac u svojim udžbenicima rimskog prava daju sadržajno identičnu definiciju založnog prava pri čemu obojica naglašavaju da su bitni elementi definicije pravo na posjed i namirenje tražbine iz vrijednosti zaloga.

¹⁷ Radić, Z., Uzroci heterogenosti besposjedovnih osiguranja tražbina na pokretnim stvarima i pravima, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 52, 4/2015, str. 1011.

navedenih nedostataka, u praksi su se pojavili novi oblici stvarnopravnog osiguranja – *pignus* i *hypotheca*.

Pignus, odnosno ručni zalog, oblik je založnog prava koji je služio osiguranju vjerovnikove tražbine, a osnivao se neformalnom predajom založene stvari vjerovniku u posjed. Različito od ranijeg instituta fiducije, kod koje je dužnik stvar prenosio vjerovniku u fiducijarno vlasništvo, i kasnije hipoteke, kod koje je založena stvar ostajala u dužnikovom posjedu, založni je dužnik kod *pignusa* na vjerovnika prenosio jedino posjed stvari, dok je vlasništvo zadržavao za sebe, a zbog čega je vlasničkom tužbom mogao potraživati stvar od svake treće osobe. Ipak, „*pignus* isprva nije bio založno pravo u današnjem smislu riječi jer vjerovnik nije imao ovlaštenje po dospijeću duga tražbinu namiriti iz založene stvari. Tek kroz pretorsku interdiktalnu zaštitu vjerovnikovog izvedenog posjeda *pignus* je dobio stvarnopravno djelovanje – *erga omnes*“.¹⁸

Hypotheca je „oblik založnog prava kod kojega se založena stvar ne predaje vjerovniku, nego i dalje ostaje u posjedu založnog dužnika koji se njome (i dalje) može koristiti na uobičajeni način, ali ju ne smije otuđiti dok traje založno pravo“.¹⁹ S obzirom na činjenicu da je stvar ostajala u posjedu založnog dužnika, lako se može pogrešno zaključiti da hipoteka ne daje vjerovniku onu razinu zaštite koju pružaju fiducija ili *pignus*. Naime, založnom je vjerovniku na raspolaganju stajala petitorna zaštita pomoću koje je, po dospijeću tražbine, mogao tražiti predaju posjeda od bilo koje treće osobe čak i ako je treća osoba stekla pravo vlasništva na toj stvari. Time je pravna pozicija založnog vjerovnika ostajala nepromijenjena, odnosno zaštićena, neovisno o dužnikovom nesavjesnom i/ili nepoštenom postupanju.

„*Pignus* i *hypotheca* ispravili su nedostatke *fiducie cum creditore* u pogledu forme jer se *pignus* stjecao predajom (*traditio*), a *hypotheca* neformalnim sporazumom, zatim u pogledu djelovanja *erga omnes* i zaštite vjerovnika koji je uživao petitornu zaštitu te namirenja tražbine iz predmeta osiguranja jer je vjerovniku priznato pravo *ius distrahendī*“.²⁰

¹⁸ Ibid., str. 1012.

¹⁹ Romac, A., Rječnik rimskog prava, Zagreb, 1989, str. 141.

²⁰ Radić, Z., op. cit. (bilj. 17), str. 1012.

3.2. Predmet

Predmetom založnog prava²¹ u rimskom pravu ispočetka su mogle biti samo tjelesne stvari,²² no u postklasičnom razdoblju krug potencijalnih objekata založnog prava se proširio te se smatralo da predmet založnog prava mogu biti i *ager vectigalis*, *emfiteuza* i *superficies* kao prava na tuđoj stvari, *ususfructus* i poljske služnosti te *universitas rerum*. Već se tada javila mogućnost zalaganja tražbine (*pignus nominis*), ali i daljnjeg zalaganja samog založnog prava (*pignus pignoris*), premda se u tim slučajevima zapravo radilo o ustupanju (cediranju) tražbine, odnosno založnog prava. Založiti se mogla, kao hipoteka, čitava sadašnja, ali i buduća imovina neke osobe.

Predajom predmeta u zalog vjerovnik je na zalogu stjecao založno pravo.²³ Međutim, u slučaju da su kao zalog predane zamjenjive, odnosno potrošne stvari, vjerovnik je glede takvih stvari stjecao pravo vlasništva te se takav zalog nazivao *pignus irregulare*. U slučaju dužnikovog urednog ispunjenja tražbine, vjerovnik bi bio obvezan vratiti *tantundem eiusdem generis*,²⁴ odnosno istu vrstu i količinu zamjenjivih, odnosno potrošnih stvari.

Kao opće pravilo glede mogućeg predmeta zaloga postavilo se da predmetom založnog prava može biti sve ono što bi moglo biti predmetom kupoprodaje. Ako tražbina osigurana založnim pravom ne bi bila ispunjena o njezinom dospjeću, u svrhu namirenja, založni vjerovnik ima mogućnost zahtijevati unovčenje zaloga. Upravo mogućnost prodaje zaloga i namirenje vjerovnikove tražbine iz tako ostvarenog iznosa čini bitan dio sadržaja založnog prava. Bez ove inherentne karakteristike založnog prava, ono bi izgubilo svoju svrhu i ulogu koju ima kao instrument stvarnopravnog osiguranja. U slučaju da zalog nema sposobnost unovčenja, samim time ne bi bilo moguće namiriti vjerovnikovu tražbinu iz iznosa ostvarenog prodajom, a što bi *via facti* predstavljalo osujećenje svrhe založnog prava. Obzirom na navedeno, pravo na prodaju založene stvari u svrhu namirenja vjerovnikove tražbine, zajedno s pravom na posjed založene stvari, kao sredstvo vršenja pritiska na založnog dužnika da ispuni

²¹ Ovdje se pojam založnog prava koristi kao *genus proximum* umjesto pignusa i hipoteke.

²² Prema Gaju, tjelesne stvari odnosno *res corporales* one stvari koje se mogu dotaknuti („*quae tangi possunt*“), dok su netjelesne stvari odnosno *res incorporales* one stvari koje se ne mogu dotaknuti („*quae tangi non possunt*“).

²³ Dakako, ovdje se radi o *pignusu* jer se založno pravo moglo osnovati predajom u posjed jedino kao *pignus*.

²⁴ Horvat, M., op. cit. (bilj. 2), str. 343.

svoju obvezu, ukazuju se kao dva temeljna ovlaštenja založnog vjerovnika koja trebaju dovesti do uspješnog namirenja njegove tražbine.

3.3. Sadržaj

U najranijoj fazi razvoja instituta založnog prava u rimskom pravu, temeljna ovlast založnog vjerovnika bila je sadržana u činjenici da u slučaju neispunjenja duga, ali tek po njegovom dospijeću, zalog pripadne u vlasništvo založnog vjerovnika. Uglavak po kojem je založnom vjerovniku bilo omogućeno stjecanje založene stvari u slučaju neispunjenja tražbine po njezinom dospijeću naziva se *lex commissoria*. Takvo ugovaranje moglo je naposljetku ispasti vrlo štetno po neku od ugovornih strana. U slučaju da je založena stvar bila veće vrijednosti od samog duga, založni vjerovnik postajao je vlasnik stvari, bez obveze da založnom dužniku vrati razliku do visine njezine stvarne vrijednosti i time ga obešteti. Obrnuto, u slučaju da je vjerovnikova tražbina bila manja od vrijednosti založene stvari, založni vjerovnik nije bio ovlašten potraživati od založnog dužnika nadoplatu razlike do visine vrijednosti duga, već se morao zadovoljiti stjecanjem vlasništva založene stvari. Razumljivo, potonje situacije nisu bile česte u praksi jer su založni vjerovnici nastojali osigurati svoje tražbine zalogom čija je vrijednost bila veća od visine duga. Takvo uređenje, koje je omogućavalo iskorištavanje ekonomski ovisnog stanovništva te stjecanje vlasništva nad založenim stvarima moralo je biti napušteno vrlo brzo te je *lex commissoria* konačno ukinuta carskom konstitucijom cara Konstantina 326. godine.²⁵

Daljnijim razvojem, na mjesto *lex commissoriae* stupila su dva temeljna ovlaštenja založnog vjerovnika, a koja poznaju svi moderni sustavi građanskoga prava – pravo na posjedovanje i pravo na prodaju založene stvari.

Pravo na posjed (*ius possidendi*), ako se radilo o pignusu, založni je vjerovnik stjecao u trenutku fizičke predaje založene stvari. Založni vjerovnik bio je ovlašten držati zalog do dospjeća tražbine koja je njime bila osigurana, nakon čega je bio ovlašten zahtijevati prodaju zaloga. Situacija je bila donekle drukčija u slučaju hipoteke, što je i razumljivo s obzirom na pravnu prirodu hipoteke kao neposjedovnog založnog prava.

²⁵ Ibid., str. 241.

Kod hipoteke, vjerovnik je stjecao pravo na posjed zaloga tek po dospijeću njime osigurane tražbine te su mu u svrhu pribavljanja posjeda na raspolaganju stajala različita pravna sredstva.²⁶ Nakon što bi dužnik podmirio svoj dug prema vjerovniku, a koji je bio osiguran predajom zaloga u posjed založnom vjerovniku, založni je dužnik bio ovlašten tražiti vraćanje posjeda založene stvari s *actio pignoratitia directa*.²⁷

Pravo na prodaju zaloga (*ius distrahendi*) drugo je bitno ovlaštenje koje pripada založnom vjerovniku. Ispočetka, pravo na prodaju zaloga pripadalo je vjerovniku samo ako je bilo izrijekom ugovoreno prilikom zalaganja stvari s *pactum de vendendo pignore*.²⁸ S vremenom, pravo na prodaju zaloga smatralo se prešutno ugovorenim pri svakom osnivanju založnog prava, dakle, i bez posebnog uglavka u ugovoru kojim je ono bilo osnovano. Štoviše, u slučaju da je prethodno triput opomenuo založnog dužnika, založni vjerovnik bio je ovlašten prodati zalog čak i ako je pravo na prodaju bilo izrijekom isključno putem uglavka *pactum de non vendendo*. Time je pravo na prodaju zaloga postalo prirodni sastojak svakog ugovora o osnivanju založnog prava.²⁹

Ono po čemu se *ius distrahendi* u bitnome razlikuje od pozitivnopravnog uređenja prava na prodaju zaloga jest činjenica da se zalog nije prodavao posredstvom tijela javne vlasti kao što je to slučaj danas i u našem pravnom poretku, već je založni vjerovnik bio ovlašten sam prodati zalog, ali nikada nauštrb dužnikovih interesa.

4. Založno pravo

4.1. Općenito o založnom pravu

Založno pravo definira se kao „ograničeno stvarno pravo na određenoj stvari (zalogu) koje ovlašćuje svog nositelja (založnog vjerovnika) da određenu tražbinu, ne bude li mu o dospijeću ispunjena, namiri iz vrijednosti te stvari, ma čija ona bila, a njezin svagdašnji vlasnik (založni dužnik) dužan je to trpjeti“.³⁰

²⁶ Neka od njih su poput *interdictum Salvianum*, *actio Serviana*, *actio quasi Serviana* i *actio hypothecaria*. Opširnije o tim pravnim sredstvima v. više u Horvat, M., *Rimsko pravo*, Zagreb, 2008, str. 238-239.

²⁷ Horvat, M., op.cit. (bilj. 2), str. 238.

²⁸ Ibid., str. 241.

²⁹ Ibid.

³⁰ V. čl. 297. st. 1. ZV-a.

Iz gore navedene definicije proizlaze bitni elementi založnog prava. To su: (1) zalog, (2) založni vjerovnik i (3) založni dužnik. Objekt založnog prava naziva se zalog, a strane založnopravnog odnosa nazivaju se založni vjerovnik i založni dužnik.

„Založni vjerovnik je nositelj (subjekt), ovlaštenik založnog prava“.³¹ Uloga založnog vjerovnika u založnopravnom odnosu uvjetovana je njegovom ulogom vjerovnika u obveznopravnom odnosu radi čijeg je osiguranja osnovano založno pravo te je nužno da su obje uloge utjelovljene u istoj osobi. Zbog akcesornosti založnog prava, sve dok postoji glavna tražbina koja je osigurana založnim pravom, vjerovnik iz obveznopravnog odnosa bit će ujedno založni vjerovnik u založnopravnom odnosu. Dakle, od trenutka osnivanja založnog prava, odnosno stvarnopravnog pojačanja obveznopravnog odnosa, vjerovnik će se istovremeno nalaziti u dva različita, ali međusobno povezana odnosa – obveznopravnom i založnopravnom. Navedeno, međutim, ne znači da za čitavo vrijeme trajanja založnopravnog odnosa založni vjerovnik mora konstantno biti ista ona osoba koja je inicijalno bila vjerovnik u obveznopravnom odnosu. Moguće je, primjerice, *inter vivos* cedirati tražbinu na drugu osobu ili da, *mortis causa*, dođe do univerzalne sukcesije pri čemu će novi vjerovnik stupiti na mjesto starog vjerovnika te *ipso facto* preuzeti ulogu založnog vjerovnika.

Založni dužnik je osoba koja, kao vlasnik zaloga, mora trpjeti da založni vjerovnik svoju dospjelu, a nenaplaćenu tražbinu namiri iz vrijednosti zaloga. „Založni dužnik je uvijek određen svojom ulogom vlasnika zaloga, odnosno – ako je založeno subjektivno pravo – svojom ulogom osobe koja je ovlaštenik založenog prava“.³² Za razliku od založnog vjerovnika, dužnik iz obveznopravnog i založnopravnog odnosa ne mora nužno biti utjelovljen u istoj osobi. U slučaju da je ispunjenje vjerovnikove tražbine osigurano založnim pravom čiji je predmet stvar ili pravo koje je založio njegov dužnik iz obveznopravnog odnosa, tada će dužnik iz obveznopravnog odnosa ujedno biti i založni dužnik. Umjesto dužnika, zalog može dati treća osoba, npr. dužnik vjerovnikovog dužnika iz obveznopravnog odnosa te će u tom slučaju dužnikov dužnik biti založni dužnik koji će odgovarati vrijednošću zaloga, dok će dužnik iz obveznopravnog odnosa vjerovniku odgovarati osobno cijelom svojom imovinom. Odvojenost uloga osobnog i založnog dužnika može se javiti već prilikom osnivanja

³¹ Gavella, N. *et al.*, op. cit. (bilj. 9), str. 153.

³² *Ibid.*, str. 154.

založnog prava, ali se takva odvojenost može pojaviti i naknadno, u slučaju da dođe do promjene vlasništva zaloga.

Vjerovnikov pravni položaj dodatno se komplicira, a namirenje njegove tražbine može doći u pitanje u slučaju promjene vlasništva zaloga, odnosno promjene osobe založnog dužnika. „Pravo na namirenje zalogom osigurane tražbine iz vrijednosti zaloga ostvaruje založni vjerovnik putem suda, a po pravilima određenim u ZV-u i na način određen propisima o ovrši novčanih tražbina“.³³ Stoga, da bi založni vjerovnik mogao na adekvatan način zaštititi svoja prava i interese nije dovoljno da poznaje odredbe ZV-a, već je nužno da poznaje i pravila ovršnog prava. Pravila ovršnog prava predstavljaju važan čimbenik o kojem uvelike ovisi mogućnost namirenja vjerovnikove tražbine osigurane založnim pravom. Naime, navedena pravila ovršnog prava sadrže zaštitni socijalni mehanizam te se prilikom donošenja odluke o prisilnom namirenju uzimaju u obzir osobna svojstva i druge važne životne okolnosti založnog dužnika. Zakonodavac normiranjem pravila o zaštiti ovršenika fizičke osobe, zaštiti djelatnosti pravne osobe, ali i pravilima o zaštiti ovrhovoditelja, nastoji pomiriti *a priori* suprotstavljene interese stranaka u ovršnom postupku. S jedne strane, potrebno je zaštititi vjerovnika u njegovom legitimnom nastojanju da namiri svoju tražbinu, dok je s druge strane, potrebno zaštititi dostojanstvo dužnika te pokušati spriječiti dovođenje u pitanje njegove egzistencije.³⁴ Zaštita se dužniku, odnosno ovršeniku pruža na način da se „ovisno o nekim posebnim svojstvima dužnika (založnog dužnika), kao što su njegovo zanimanje, djelatnost, potrebe, pravni temelj tražbine koju bi se od njega namirivalo i sl., neke stvari i prava izuzimaju od inače mogućeg provođenja ovrhe ili se pak ograničava mogućnost provođenja ovrhe na nekim stvarima ili pravima“.³⁵

³³ V. čl. 336. st. 2. ZV-a.

³⁴ Tako primjerice Županijski sud u Velikoj Gorici u svojoj odluci broj: GŽ-1190/2020 navodi: „odlučujući o osnovanosti prijedloga ovršenika za ograničenje ovrhe samo na novčana sredstva po računima ovršenika, prvostupanjski sud je vodio računa o dostojanstvu ovršenika te da samo postupak provedbe ovrhe za njega bude što manje nepovoljan, s jedne strane, ali i s druge strane o činjenici da sam ovrhovoditelj ima opravdani interes da njegov iznos tražbine bude naplaćen u okviru ovog postupka u cijelosti“.

³⁵ Gavella, N. *et al.*, op. cit. (bilj. 9), str. 156.

4.2. Predmet založnog prava

Uređenje, iako tek rudimentarno, predmeta založnog prava nalazi se u članku 298. ZV-a gdje su taksativno navedeni mogući predmeti založnog prava. Svrha takvog sustavnog propisivanja što sve može doći u obzir da služi kao predmet založnog prava ogleda se u samoj svrsi založnog prava. Kako bi vjerovnik mogao osigurati namirenje svoje tražbine iz vrijednosti zalog, potrebno je da bude upoznat s time što sve može služiti kao predmet osiguranja njegove tražbine. Dakako, valja još jednom skrenuti pozornost na činjenicu da zalog mora imati sposobnost za unovčenje jer će u protivnom doći do osujećenja svrhe založnog prava.

Predmetom založnog prava mogu biti:

- (1) pojedinačno određene pokretnine,³⁶
- (2) pojedinačno određene nekretnine,³⁷
- (3) pojedinačno određena imovinska prava,³⁸
- (4) pojedinačno određeni idealni dijelovi stvari i prava,³⁹
- (5) pojedinačno određena prava na plodove koje stvari daju posredstvom nekog pravnog odnosa (najamnine, zakupnine, kamate i sl.), tj. civilni plodovi ili *fructus civiles*,⁴⁰
- (6) zajednička (simultana) hipoteka,⁴¹
- (7) pojedinačno određena ukupnost pokretnina.⁴²

Zajedno sa zalogom, založnim pravom „ujedno su opterećene i sve njegove pripadnosti, ako nije što drugo određeno“.⁴³

³⁶ V. čl. 298. st. 1. ZV-a.

³⁷ Ibid.

³⁸ Prikladna biti predmetom založnog prava su samo ona prava koja su pojedinačno određena i imovinskog karaktera, tj. koja imaju sposobnost (prikladnost) da se iz vrijednosti onoga što temeljem tog prava pripada njegovu nositelju ili putem unovčenja samog založnog prava namiruje vjerovnikova tražbina.

³⁹ V. čl. 298. st. 1. ZV-a.

⁴⁰ V. čl. 298. st. 5. ZV-a.

⁴¹ V. čl. 298. st. 3. ZV-a.

⁴² Radi se o lebdećem založnopravnom osiguranju, v. čl. 38. Zakona o upisniku sudskih i javnobilježničkih osiguranja tražbina vjerovnika na pokretnim stvarima i pravima (NN 121/05).

⁴³ V. čl. 298. st. 4. ZV-a.

4.3. Sposobnost predmeta da bude zalog

Predmet založnog prava naziva se zalog. Zalog je, dakle, ona stvar kojom založni dužnik jamči, i u konačnici odgovara, ako vjerovniku u trenutku dospijeća ne ispuni tražbinu osiguranu založnim pravom. Zalog je u ZV-u definiran posredno, određujući da „založnim pravom može biti opterećena pojedinačno određena pokretna ili nepokretna stvar sposobna za unovčenje, kao i idealni dio takve stvari“.⁴⁴ Također, postoje određeni entiteti koji ne spadaju u kategoriju stvari, ali koje zakon u pravnom smislu izjednačava sa stvarima. „Jednako kao stvar, založnim pravom može biti opterećeno pojedinačno određeno imovinsko pravo koje je prikladno da vjerovnik iz njega namiri svoju tražbinu, ako zakonom nije drukčije određeno“.⁴⁵

Gavella sistematizira zakonsku definiciju zaloga te navodi kako „zalogram može biti svaka stvar, ali i svaki drugi entitet koji je u tom pogledu zakonom pravno izjednačen sa stvarima, ako ima opću sposobnost za zalog“.⁴⁶ Opću sposobnost da bude zalog ima svaka stvar koja je 1) sposobna biti predmetom stvarnih prava te je 2) prikladna za unovčenje, odnosno da se iz njezine vrijednosti namiri novčana tražbina. Iz ovakvog poopćenog određenja predmeta založnog prava proizlazi da se svaki zalog može i mora svrstati u jednu od dvije kategorije – ili je stvar ili je entitet izjednačen sa stvarima.⁴⁷ U protivnom, bez da ispunjava navedene pretpostavke, takav predmet ne bi imao sposobnost biti predmetom založnog prava. Dodatno, za osnivanje određene podvrste založnog prava potrebno je da zalog ima i posebnu sposobnost koja mu omogućuje biti predmetom upravo točno određene podvrste založnog prava.

Nadalje, da bi neki predmet mogao služiti kao zalog potrebno je da bude u dovoljnoj mjeri pojedinačno određen, odnosno individualiziran, tako da se u tom pogledu može smatrati kao *species*. Založno pravo može biti osnovano samo na predmetu koji je u dovoljnoj mjeri individualiziran, odnosno pojedinačno određen.⁴⁸ Upravo zbog

⁴⁴ V. čl. 298. st. 1. ZV-a.

⁴⁵ V. čl. 298. st. 2. ZV-a.

⁴⁶ Gavella, N. *et al.*, op. cit. (bilj. 9), str. 143.

⁴⁷ Ako kao kriterij određivanja mogućih predmeta stvarnih prava, podredno i založnog prava, uzmemo kriterij tjelesnosti (stvarnosti), onda se niti jedan netjelesni entitet ne bi imao smatrati za stvar. Međutim, zakonodavac je proširio krug predmeta koji mogu biti predmet stvarnih prava propisujući da predmet stvarnih prava može biti sve ono što je zakonom u pravnom pogledu izjednačeno sa stvarima. Predmet stvarnih prava mogu biti (tjelesne) stvari i (netjelesni) entiteti izjednačeni sa stvarima.

⁴⁸ Iznimka postoji u slučaju ukupnosti pokretnina (ukupnosti stvari, *universitas rerum*) koja, premda ne može biti predmet stvarnih prava, temeljem posebne zakonske odredbe može biti predmet tzv. lebdećeg založnog prava.

nedostatka određenosti, predmet založnog prava ne može biti dužnikova imovina kao cjelina (kako sadašnja tako i buduća). Predmet založnog prava mogu biti „jedino pojedina, određena prava, odnosno pojedine, određene stvari, ili više njih, ili čak sve iz sastava iste imovine odnosno imovinske mase, ali uvijek samo ako su dovoljno pojedinačno određene“.^{49,50}

4.3.1. Pokretnina kao predmet založnog prava

Da bi određena pokretnina, ali i bilo koji drugi entitet koji je pravno izjednačen s pokretninom, mogli služiti kao predmet založnog prava potrebno je da imaju opću sposobnost za zalog.⁵¹ Upravo je opća sposobnost za zalog *conditio sine qua non* da bismo uopće mogli govoriti o založnom pravu na pokretnini kao jednoj od podvrsta založnog prava.

Ukupnost pokretnina predstavlja neodređeni broj pokretnina određene vrste (npr. roba, namještaj, alat i sl.) koje se nalaze u prostoru koji je određen i ima gospodarsku funkciju te se nalazi u vlasništvu dužnika ili ga on koristi po drugoj pravnoj osnovi. Sve pokretnine u sastavu te ukupnosti moraju biti u vlasništvu dužnika. Sastav ukupnosti pokretnina je promjenjiv (upravo je to i svrha ovakvoga određenja ukupnosti), bez obzira koje su pokretnine u njezinom sastavu, ali to ne utječe na identitet ukupnosti niti na založno pravo kojim je opterećena. Dakle, iako pokretnine u sastavu ukupnosti nisu određene, one su ipak određive te zbog toga mogu služiti kao predmet založnog prava.

⁴⁹ Gavella, N. *et al.*, op. cit. (bilj. 9), str. 138.

⁵⁰ U tom smislu zanimljivo je obrazloženje odluke Vrhovnog suda Republike Hrvatske broj: Gzz 211/2004 u kojem se navodi da založnim pravom može biti opterećena samo pojedinačna pokretna stvar koja je u dovoljnoj mjeri određena. Zbog toga, šećer koji se nalazi u silosu „u rinfuzi“, kao generična stvar, ne predstavlja dovoljno individualiziranu stvar koja bi mogla biti predmetom založnog prava. Sud nadalje navodi „da bi se na šećeru kao generičnoj stvari moglo zasnovati založno pravo, on bi morao biti individualiziran, izdvojen iz roda i označen“. Premda se Gavella slaže s navedenim obrazloženjem te istu argumentaciju (nedostatka određenosti predmeta) koristi i za slučaj nemogućnosti osnivanja založnog prava na nafti koja se nalazi u naftovodu, danas se takvo stajalište ukazuje kao suviše kruto te je podložno preispitivanju njegove opravdanosti. Naime, generičke stvari nisu pojedinačno određene, već se individualiziraju njihovim izdvajanjem od ostatka te u tom trenutku postaju mogući predmet založnog prava. Međutim, da bi neka stvar određena po rodu ispunila zahtjev određenosti i služila kao predmet založnog prava nije potrebno da se, primjerice, tona šećera ili žita, galon nafte ili sl., nužno moraju premjestiti na drugo mjesto u zaseban silos ili spremnik kako bi se u dovoljnoj mjeri postigla njihova individualizacija te razlikovanje od ostatka stvari istoga roda. Naime, logika građanskog prava, posebice imajući u vidu potrebu za olakšanjem odvijanja gospodarskog i pravnog prometa, nalaže da kvantitativno ograničena količina generičkih stvari, a koja je jednake kvalitete kao i neodvojeni ostatak stvari istog roda, može služiti kao osiguranje i mogući predmet založnog prava unatoč tome što založeni dio stvari nije u potpunosti izdvojen od ostatka roda.

⁵¹ Vidi *supra ad* 4.2.

Obzirom na navedeno, založno pravo na pokretninama može postojati na:

- (1) pojedinačno određenoj pokretnini, uključujući sve njezine pripadnosti, ako nije što drugo određeno,
- (2) idealnom dijelu pokretnine, uključujući i njegove pripadnosti,
- (3) pravu na tzv. civilne plodove,^{52,53}
- (4) pojedinačno određenoj ukupnosti pokretnina.

Već je rečeno da se s obzirom na način osnivanja pojedinih podvrsta založnog prava na pokretninama mogu tražiti i dodatne, posebne pretpostavke glede sposobnosti pokretnine da bude predmet određene podvrste založnog prava. U slučaju da pokretnina ispunjava kriterije opće i posebne sposobnosti za zalog, ali ne i dodatne, posebne pretpostavke koje se traže za određenu podvrstu založnog prava na pokretnini, neće doći do osnivanja založnog prava. Posebna pravila za osnivanje određenih podvrsta založnog prava na pokretninama propisana su ZV-om, ali se mogu nalaziti i u drugim propisima. Važna pravila za osnivanje založnog prava na pokretninama propisana su Ovršnim zakonom (dalje u tekstu: OZ).⁵⁴

Tako se primjerice za osnivanje sudskog prisilnog založnog prava, uz opću i posebnu sposobnost predmeta da bude zalog, traži još, između ostalog, i da pokretnina bude sposobna biti predmetom ovrhe te da može biti prodana u ovršnom postupku radi namirenja tražbine založnog vjerovnika. Dakle, moguće je da neka pokretnina ima sposobnost biti predmetom založnog prava, ali da joj posebna pravila ovršnog prava odriču sposobnost biti predmetom ovrhe. Ako pokretnina ne bi mogla biti predmetom ovrhe, *ipso facto* ne bi mogla služiti niti kao zalog što može imati značajne implikacije na sam tijek ovršnog postupka. Nisu sposobne biti predmetom ovrhe one pokretnine glede kojih je ovrha zakonom isključena ili „koje se ne bi mogle prodati u ovršnom postupku zbog posebnih pravila ovršnog prava o izuzeću od ovrhe i o ograničenju ovrhe zbog zaštite ovršenika (zaštite fizičke osobe, odnosno zaštite djelatnosti pravne

⁵² Iako su u pravilu pripadnosti određene pokretnine predmet založnog prava na pokretnini zajedno s predmetnom pokretninom, civilni plodovi mogu biti samostalan predmet založnog prava.

⁵³ Iz čl. 298. st. 6. ZV-a proizlazi da je zalaganje pokretnine zajedno s njezinim pripadnostima pravilo, a zalaganje pripadnosti iznimka.

⁵⁴ Ovršni zakon, Narodne novine, br. 112/12., 25/13., 93/14., 55/16., 73/17., 131/20., 114/22.

osobe).⁵⁵ Neovisno o tome radi li se o pravilima koja određene pokretne *a priori*⁵⁶ isključuju od ovrhe ili se radi o pravilima koja vjerovniku *a posteriori*⁵⁷ nameću ograničenja u vidu posebnih pravila kojima se neke pokretne izuzimaju od ovrhe ili ju na tim pokretinama ograničavaju, vjerovnika se stavlja u vrlo nezavidan položaj, gdje mogućnost naplate njegove tražbine može uopće doći u pitanje.

4.3.2. Nekretnina kao predmet založnog prava

Glede sposobnosti nekretnine i drugih entiteta koji su pravno izjednačeni s nekretninom da budu predmet založnog prava analogno vrijedi sve što je već rečeno kod založnog prava na pokretinama. Da bi određena nekretnina mogla služiti kao zalog, potrebno je da ima opću sposobnost za zalog, dakle, da ima sposobnost biti predmetom stvarnih prava uopće te da je iz njezine vrijednosti moguće namiriti novčanu tražbinu. Za osnivanje određene podvrste založnog prava na nekretnini potrebno je da nekretnina ispunjava „posebne zakonske pretpostavke pod kojima će imati posebnu sposobnost da bude predmet upravo te podvrste založnog prava“.⁵⁸

Založno pravo na nekretnini može se osnovati jedino kao hipoteka.⁵⁹ Međutim, pogrešno bi bilo poistovjećivati hipoteku sa založnim pravom na nekretninama. Hipoteka je zajednički naziv za sva dobrovoljna založna prava koja se osnivaju bez predaje stvari u posjed založnom vjerovniku. Osim na nekretninama, založno pravo može biti osnovano kao hipoteka i na onim pokretnim stvarima i pravima u pogledu kojih se vodi javni upisnik te se u tom smislu o hipoteci govori kao o registarskom založnom pravu.⁶⁰

⁵⁵ Gavella, N. *et al.*, op. cit. (bilj. 9), str. 239.

⁵⁶ Misli se na stadij osiguranja vjerovnikove tražbine. Naime, pokretne isključene od ovrhe su već u tom najranijem stadiju uopće nesposobne biti predmet ovrhe te kao takve ne mogu služiti osiguranju vjerovnikove tražbine.

⁵⁷ Misli se na stadij namirenja vjerovnikove tražbine. Iako su neke od pokretina iz članka 135. OZ-a sposobne biti predmetom ovrhe te mogu služiti osiguranju vjerovnikove tražbine, moguće je da naknadno dođe do promjene životnih i osobnih okolnosti zalagodavca u tolikoj mjeri da je zakonodavac, važući pritom legitimne interese i očekivanja svih stranaka u ovršnom postupku, odlučio intervenirati te je određene pokretne izuzeo od ovrhe zbog zaštite egzistencije zalagodavca i članova njegove obitelji koje je dužan uzdržavati.

⁵⁸ Gavella, N. *et al.*, op. cit. (bilj. 9), str. 312.

⁵⁹ V. čl. 304. st. 2. ZV-a.

⁶⁰ Založno pravo na nekretnini uvijek će se osnovati kao hipoteka, ali neće nužno svaka hipoteka biti založno pravo na nekretnini. Tako, primjerice, može postojati hipoteka na brodu, hipoteka na zrakoplovu, hipoteka na

Založno pravo na nekretninama može postojati na:

- (1) pojedinačno određenoj nekretnini, uključujući sve njezine pripadnosti, ako nije što drugo određeno,
- (2) idealnom dijelu pojedinačno određene nekretnine, uključujući pripadnosti nekretnine,
- (3) skupu nekoliko pojedinačno određenih nekretnina, odnosno idealnih dijelova takvih nekretnina, tzv. zajednička ili simultana hipoteka,
- (4) pravu građenja, uključujući i sve pripadnosti.

Premda je, u pravilu, založnim pravom opterećena nekretnina zajedno sa svim svojim pripadnostima, određene pripadnosti mogu biti samostalan predmet založnog prava. Tako, primjerice, civilni plodovi i pripatci nekretnine, odnosno s njom izjednačenog entiteta mogu biti samostalni predmeti založnog prava. U slučaju da založno pravo bude osnovano kao hipoteka na plodovima (*hypotheca ad fructus*), ali ne i na nekretnini čiji su ti plodovi pripadnost, potrebno je to izrijeком navesti u zemljišnoj knjizi.⁶¹ Izričito navođenje u teretovnici opterećene nekretnine da samo civilni plodovi služe kao zalog, ali ne i cijela nekretnina, ima za praktičnu posljedicu nemogućnost založnog vjerovnika da se namiruje iz vrijednosti nekretnine, već se može namiriti jedino iz vrijednosti civilnih plodova, što se postiže njihovim unovčenjem kroz prisilnu upravu opterećene nekretnine, odnosno sekvestraciju.

Posebnim zakonom moguće je nekretnine određenih kategorija osoba isključiti od ovrhe. Obzirom da takve nekretnine ne mogu biti prodane u ovršnom postupku, odnosno nemaju sposobnost unovčenja, samim time ne mogu biti niti predmetom založnog prava jer im nedostaje opća sposobnost za zalog. Tako primjerice OZ određuje da „ne mogu biti predmet ovrhe poljoprivredno zemljište i gospodarske zgrade poljodjelca u opsegu potrebnom za njegovo uzdržavanje i uzdržavanje članova njegove uže obitelji te drugih osoba koje je po zakonu dužan uzdržavati“.⁶² Ovrha se ne može provesti niti na nekretnini u kojoj ovršenik fizička osoba stanuje te služi za „zadovoljenje osnovnih životnih potreba ovršenika i osoba koje je po zakonu dužan uzdržavati, osim ako je ovršenik u trenutku sklapanja pravnog posla kojim preuzima

motornom vozilu, hipoteka na nematerijaliziranim vrijednosnim papirima i sl. Zajedničko svim hipotekarnim pravima jest da ne ovlašćuju hipotekarnog vjerovnika na posjedovanje zaloga, već on ostaje u posjedu založnog dužnika.

⁶¹ V. čl. 39. st. 2. ZZK-a u vezi s čl. 298. st. 5. ZV-a.

⁶² V. čl. 91. st. 1. OZ-a.

obvezu izjavio da je suglasan da se radi namirenja ovrhovoditeljeve tražbine ovrha može provesti na njegovoj jedinoj nekretnini“.^{63,64} Navedena zakonska odredba u široj je javnosti bila predmetom mnogih prijepora i nesporazuma te ju je zbog toga potrebno simplificirati i demistificirati. Naime, u situaciji kada se osniva dobrovoljno založno pravo na nekretnini, dakle, (sporazumno) hipotekarnim ugovorom između založnog vjerovnika i založnog dužnika, založni dužnik se ne može ekskulpirati od odgovornosti pozivajući se na ovu zakonsku zaštitnu odredbu jer je znao ili morao znati da mu je to jedina nekretnina koja, u pravilu, ne može biti predmet ovrhe te bi inače bila izuzeta, ali je založni dužnik unatoč tome svjesno pristao njome jamčiti za svoj dug.⁶⁵

U svakom slučaju, ovrhovoditelj, koji je ujedno i založni vjerovnik, bit će zaštićen i moći će prisilno ostvarivati svoju tražbinu ako je stvar ili pravo opterećeno založnim pravom „stekao od ovrhovoditelja koji pokretanjem postupka traži ostvarenje svoje tražbine nastale u vezi s tim stjecanjem“. U tom slučaju nije dopušteno pozivati se na zakonske odredbe o zaštiti ovršenika fizičke osobe niti na odredbe o zaštiti djelatnosti pravnih osoba.⁶⁶

Situacija se drastično mijenja u slučaju osnivanja sudskog prisilnog založnog prava na nekretnini, gdje sud vodeći računa o zakonskim razlozima za izuzeće i ograničenje ovrhe, ni u kojem slučaju neće dozvoliti osnivanje sudskog prisilnog založnog prava na jedinoj nekretnini u kojoj ovršenik stanuje i koja mu služi za zadovoljenje osnovnih životnih potreba te potreba osoba koje je po zakonu dužan uzdržavati.

Zaključno, OZ isključuje određene nekretnine kao moguće predmete dobrovoljnog založnog prava unatoč tome što udovoljavaju kriterijima opće i posebne sposobnosti za zalog. „Nekretnina u pogledu koje je na snazi zabrana otuđenja ili opterećenja

⁶³ V. čl. 75. st. 5 OZ-a.

⁶⁴ Tako je primjerice Europski sud za ljudska prava u predmetu Frlan protiv Hrvatske (zahtjev br. 2545/14, odluka od 20. rujna 2016.) ocijenio podnositeljev zahtjev za zaštitu prava na dom kao očito neosnovan jer je podnositelj nekretninu u kojoj je stanovao dobrovoljno koristio kao instrument osiguranja vraćanja kredita te je izričito pristao da nepodmireni dug vjerovnik može naplatiti prodajom nekretnine u slučaju neisplate kredita. Sud navodi da je podnositelj „morao biti svjestan da će kuća biti prodana radi isplate nepodmirenih dugovanja“. Isto stajalište ESLJP zauzeo je i u predmetu Vrzić protiv Hrvatske (zahtjev br. 43777/13, presuda od 12. srpnja 2016.).

⁶⁵ U tom smislu Županijski sud u Karlovcu u svojoj odluci broj: Gž Ovr 76/2021 navodi da je „ovršenica dobrovoljnim davanjem nekretnine koja joj je dom kao osiguranje kredita izgubila pravo na zaštitu propisanu odredbom članka 75. (zaštita ovršenika fizičke osobe) OZ-a jer je u trenutku davanja osiguranja bila svjesna mogućnosti da korisnici kredita mogu doći u situaciju da neće moći vraćati kredit (iz bilo kojeg razloga) uslijed čega bi mogla, radi namirenja kreditora, izgubiti vlasništvo te nekretnine“.

⁶⁶ V. čl. 77. st. 2. OZ-a.

određena zakonom, nije sposobna biti predmetom dobrovoljnog založnog prava“.⁶⁷ Jednako tako, upisom zabilježbe ovrhe u zemljišnoj knjizi, prestaje sposobnost nekretnine da bude predmet dobrovoljnog založnog prava jer nakon toga više „nije dopušten upis promjene prava vlasništva niti kojeg drugog stvarnog prava utemeljen na raspoložbi ovršenika“.⁶⁸

4.3.3. Subjektivno imovinsko pravo kao predmet založnog prava

Osim pokretnina i nekretnina, predmet založnog prava „mogu biti i ona subjektivna prava koja su zakonom u tom pogledu pravno izjednačena sa stvarima“.⁶⁹ Da bi neko subjektivno pravo moglo biti predmetom založnog prava mora: (1) imati imovinsku komponentu, (2) biti pojedinačno određeno te (3) sposobno, odnosno prikladno za namirenje vjerovnikove tražbine „bilo iz vrijednosti onoga što nositelju tog prava pripada na temelju tog prava, bilo putem unovčavanja samog založnog prava“.⁷⁰

Založno pravo na subjektivnim imovinskim pravima može postojati na:

- (1) pojedinačno određenom imovinskom pravu, uključujući, u pravilu, sve njegove pripadnosti,
- (2) idealnom dijelu pojedinačno određenog imovinskog prava, uključujući, u pravilu, sve pripadnosti imovinskog prava,
- (3) pravu na tzv. civilne plodove koje daje subjektivno pravo, odnosno idealni dio subjektivnog prava.⁷¹

Lista subjektivnih imovinskih prava na kojima se može osnovati založno pravo nije taksativno određena, već založnim pravom mogu biti opterećena sva ona imovinska

⁶⁷ Gavella, N. *et al.*, op. cit. (bilj. 9), str. 314.

⁶⁸ V. čl. 84. st. 3. OZ-a.

⁶⁹ Gavella, N. *et al.*, op. cit. (bilj. 9), str. 387.

⁷⁰ Ibid.

⁷¹ Iako su u pravilu pripadnosti založenog subjektivnog prava opterećene zajedno sa subjektivnim pravom, pravo na plodove koje stvar daje posredstvom nekog pravnog posla (tzv. civilni plodovi) može biti samostalan predmet založnog prava. Stoga, ako nije što drugo određeno, cijela stvar će imati isti pravni status što znači da će založnim pravom biti opterećena, kako glavna stvar, tako i njezine pripadnosti, odnosno ono što vrijedi za glavnu stvar, vrijedit će i za pripadnosti. Ipak, moguće je da dužnik jednom vjerovniku založi stvar (zajedno s njezinim pripadnostima, uključujući i plodove), a drugome samo plodove te stvari. U tom će slučaju založno pravo drugog vjerovnika teretiti samo one plodove koji su u trenutku zalaganja bili odvojeni, odnosno ubrani. Dakle, založnim pravom mogu biti opterećeni (1) cijela stvar zajedno s pripadnostima te (2) samo plodovi, bez da je opterećena matična plodonosna stvar.

prava koja ispunjavaju navedene pretpostavke. Tako se, primjerice, mogu založiti novčane tražbine, dionice, udjeli u trgovačkom društvu, služnost plodouživanja, autorsko pravo, patent, žig, ali i sva druga imovinska prava koja omogućuju da se iz njihove vrijednosti ili vrijednosti njihovih pripadnosti namiruje novčana tražbina.

Da bi određeno subjektivno pravo moglo biti opterećeno založnim pravom nije nužno da to pravo ima isključivo imovinski karakter (npr. novčana tražbina), već je dovoljno da ima imovinskopravnu komponentu. Eklatantan primjer toga je autorsko pravo koje pored osobnopravne komponente sadrži i imovinskopravnu. Premda autorsko pravo *per se* ne može biti predmet ovrhe, a samim time niti založnog prava, imovinske koristi od korištenja autorskog djela mogu biti predmet ovrhe te služiti kao zalog.⁷²

„Subjektivna prava sposobna da budu zalog, u pogledu zalaganja, izjednačena su u pravilu s pokretninama. S nekretninama su u tom pogledu izjednačena ona subjektivna prava koja se osnivaju upisom u javne knjige ili druge javne upisnike, a o njima nije izdan vrijednosni papir“.⁷³ Pritom treba razlikovati zalaganje subjektivnog prava koje je samo u pogledu zalaganja izjednačeno s nekretninom (jer se osniva upisom u javni upisnik) od zalaganja subjektivnog prava koje je pravno izjednačeno s nekretninom (npr. stvarne služnosti ili pravo građenja).⁷⁴

Ona subjektivna prava u pogledu kojih je na snazi zabrana otuđenja ili opterećenja, nisu sposobna biti predmetom dobrovoljnog založnog prava.⁷⁵

4.4. Namirenje založnog vjerovnika

Ključan trenutak u postupku osiguranja svake tražbine osigurane založnim pravom, kako za založnog vjerovnika, tako i za založnog dužnika, jest trenutak njezina

⁷² Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima, Narodne novine, br. 111/21., v. čl. 57. st. 1.

⁷³ Gavella, N. *et al.*, op. cit. (bilj. 9), str. 388.

⁷⁴ Glede predmetne stvari Županijski sud u Šibeniku u svojoj odluci broj: Gž Ovr-153/2021 navodi da je prvostupanjski sud pogrešno primijenio materijalno pravo prilikom odlučivanja o ovrsi na pravu doživotnog stanovanja. Naime, prvostupanjski je sud odbio ovrhovoditeljev prijedlog za ovrhu na pravu doživotnog stanovanja pozivajući se pritom na odredbe zakona koji uređuje ovrhu na nekretnini. S obzirom da je propisano kako pravo plodouživanja (u konkretnom slučaju osobna služnost doživotnog stanovanja osnovana kao plodouživanje) može biti samostalan predmet ovrhe, trebalo je primijeniti odredbe koje se odnose na ovrhu na pravu, a ne na nekretnini.

⁷⁵ V. čl. 176. st. 1. OZ-a.

dospijeća. Od toga trenutka založnopravni odnos ulazi u stadij namirenja te je založni vjerovnik ovlašten zahtijevati prisilno namirenje svoje tražbine iz vrijednosti zaloga. Valja naglasiti kako je ovlaštenje na namirenje vjerovnikovo pravo, a nipošto dužnost te isključivo o njegovoj volji ovisi hoće li se, i kada, poslužiti tim pravom.

Zbog apsolutnog djelovanja založnog prava, „založni dužnik ima pravo od svagdašnjeg vlasnika založene stvari, ali i od svakoga trećega, zahtijevati da trpi namirenje zalogom osigurane tražbine iz vrijednosti založene stvari, ako nije što drugo zakonom određeno“.⁷⁶ Prilikom izvršavanja prava na namirenje, odnosno podnošenja ovršnog prijedloga, založni vjerovnik nije vezan pravilima o redosljedu namirenja te može „zahtijevati namirenje svoje tražbine ponajprije iz vrijednosti zaloga ili iz imovine svog dužnika, ili istodobno i zaloga i dužnikove imovine“.⁷⁷ Založnom vjerovniku, dakle, na raspolaganju stoji mogućnost stavljanja ovršnog prijedloga alternativno, pri čemu će tražiti namirenje svoje tražbine iz vrijednosti zaloga ili iz imovine svoga dužnika, ali i kumulativno, tako što će zahtijevati namirenje svoje tražbine iz vrijednosti zaloga i iz imovine svoga dužnika.

„Namirivanje zalogom osigurane tražbine iz vrijednosti zaloga uređeno je po načelu oficioznosti, pa će založni vjerovnik moći ostvarivati svoje pravo na namirivanje u pravilu jedino putem suda, a tek iznimno izvansudskim putem“.⁷⁸

5. Ovršno pravo

5.1. Pojam i svrha ovršnog postupka

Ovršni postupak, premda po svojoj naravi prisilnog karaktera, predstavlja skup odredbi kojima se omogućuje djelotvorno funkcioniranje pravnog poretka. U situacijama kada dužnik ne ispuni preuzetu obvezu, ili ju ne ispuni na vrijeme, potrebno je zaštititi vjerovnika te mu omogućiti prisilno ostvarenje njegove tražbine. Zapravo se radi o tome da se vjerovniku pruža pravna zaštita tako što se dužnika „prisiljava“ da ispuni svoju ugovornu ili izvanugovornu obvezu. Ta se zaštita pruža kroz ovršni postupak, koji je

⁷⁶ V. čl. 336. st. 3. ZV-a.

⁷⁷ V. čl. 336. st. 4. ZV-a.

⁷⁸ Gavella, N. *et al.*, op. cit. (bilj. 9), str. 207.

definiran kao „niz pravno uređenih i funkcionalno koordiniranih radnji suda, stranaka i drugih subjekata toga postupka koje imaju za cilj prisilno ostvarenje ovrhovoditeljeve tražbine“. ⁷⁹

Stranke ovršnog postupka su ovrhovoditelj i ovršenik, a postupak se provodi pred sudom ili javnim bilježnikom, ovisno o tome raspolaže li ovrhovoditelj vjerodostojnom ili ovršnom ispravom. Ovrhovoditeljeva je uloga uvjetovana ulogom vjerovnika u obveznopravnom odnosu odakle potječe tražbina koja je predmet ovršnog postupka. Ovrhovoditelj u postupku sudjeluje kao aktivna stranka jer se ovršni postupak (sukladno načelu dispozicije), u pravilu, pokreće na njegov prijedlog. Ovršenik je pasivna stranka u ovršnom postupku, odnosno osoba protiv koje se ovrhovoditeljeva tražbina prisilnim putem ostvaruje. Iznimno, kada je tako određeno zakonom, ovršni se postupak pokreće po službenoj dužnosti (sukladno načelu oficioznosti) te se tada kao stranka u postupku pojavljuje isključivo ovršenik.

Ovršni postupak je postupak imovinskopravne egzekucije jer se ovrha provodi na pojedinačno određenom dijelu ovršenikove imovine. S obzirom da ovršenik nakon dospijeća ovrhovoditeljeve tražbine nije niti u dodatnom (paricijskom) roku dobrovoljno ispunio svoju obvezu, a radi ispunjenja svrhe ovršnog postupka, nužno mora doći do prodaje predmeta ovrhe. Namirenje ovrhovoditeljeve tražbine moguće je postići jedino na način da se neki dio ovršenikove imovine, pojedinačno određen (sukladno načelu specijalnosti), proda te da se iz tako ostvarenog iznosa namiri ovrhovoditeljeva tražbina. Zbog toga je *conditio sine qua non* ovršne prodaje predmeta sposobnost predmeta za unovčenje, odnosno nepostojanje zakonskih zapreka takvoj prodaji.

5.2. Predmet i sredstva ovrhe

Sukladno načelu dispozicije, „sud određuje ovrhu onim sredstvom i na onim predmetima koji su navedeni u ovršnom prijedlogu“. ⁸⁰ Zakonodavac je ovrhovoditelju prepustio inicijativu da u ovršnom prijedlogu navede kojim sredstvima i na kojim

⁷⁹ Dika, Mihajlo, Građansko ovršno pravo, Zagreb, 2007, str. 8

⁸⁰ V. čl. 5. st. 1. OZ-a.

predmetima želi provesti ovrhu.⁸¹ Ovakvo zakonsko uređenje koje ovrhovoditelju pruža širok krug procesnih ovlaštenja uvjetovano je činjenicom što je upravo ovrhovoditelj osoba koja ponajbolje poznaje osobne i imovinske prilike ovršenika, a zbog čega je zakonodavac mogao opravdano pretpostaviti da će izabrati najprikladniji predmet ovrhe. Ovakvim zakonskim uređenjem, kao i procesnim ovlaštenjima koja ovrhovoditelju stoje na raspolaganju, ujedno se ogleda zakonodavčeva težnja i usmjerenost ka što bržem i učinkovitijim provođenju ovršnog postupka. Predmet ovrhe će, u pravilu, ovisiti o sadržaju tražbine koja se nastoji ostvariti u ovršnom postupku, a sredstva ovrhe bit će ona koja su predviđena zakonom.⁸² Iznimno, u ovršnim postupcima koji se pokreću po službenoj dužnosti, sud će sam odrediti predmet ovrhe.

Ovršni zakon definira predmet ovrhe kao „stvari i prava na kojima se po zakonu može provesti ovrha radi ostvarenja tražbine“,⁸³ dok su sredstva ovrhe „ovršne radnje ili sustav takvih radnji kojima se po zakonu tražbina prisilno ostvaruje“.⁸⁴ S obzirom na navedeno, a radi daljnjeg razumijevanja ovršnog postupka, potrebno je na ovome mjestu jasno i nedvosmisleno ukazati na činjenicu da sintagme „predmet ovrhe“ i „sredstva ovrhe“ nisu sinonimi te napraviti distinkciju između navedenih pojmova.

Predmet ovrhe predstavlja objekt na kojemu se ovrha provodi. „U načelu bi predmet ovrhe mogla biti sva ona dobra ovršenika prema kojima bi se mogla usmjeriti moguća sredstva ovrhe radi ostvarenja ovrhovoditeljeve tražbine. U tom bi smislu predmetom ovrhe, kako to pravna povijest pokazuje, mogli biti život, tijelo, sloboda, rad i imovina ovršenika“.⁸⁵ Međutim, kao što je već rečeno u uvodnom dijelu rada, danas je gotovo pa općeprihvaćeno stajalište da se dužnikova osobna odgovornost zamijeni njegovom

⁸¹ Sadržaj ovršnog prijedloga propisan je u čl. 39. OZ. Da bi se o njemu moglo odlučivati, prijedlog mora biti razumljiv te sadržavati: (1) oznaku suda, (2) ime i prezime, odnosno naziv stranaka, njihovu adresu i OIB, (3) ime i prezime zakonskih zastupnika i punomoćnika, ako ih stranke imaju, njihovu adresu i OIB, (4) naznaku ovršne ili vjerodostojne isprave te predmetnu ispravu, (5) ovršni zahtjev i (6) potpis podnositelja. Ovršni zahtjev mora sadržavati: (1) naznaku ovršne isprave, ako se ovrha traži na temelju ovršne isprave, (2) tražbinu čije se ostvarenje traži, (3) sredstvo kojim ovrhu treba provesti, (4) prema potrebi predmet u odnosu na koji ovrhu treba provesti te (5) druge podatke potrebne za provedbu ovrhe.

⁸² Tako primjerice čl. 80. OZ-a određuje da se „ovrha na nekretnini provodi zabilježbom ovrhe u zemljišnoj knjizi, utvrđenjem vrijednosti nekretnine, prodajom nekretnine i namirenjem ovrhovoditelja iz iznosa dobivenog prodajom“ ili čl. 136. st. 1. koji određuje da se „ovrha na pokretninama provodi njihovom zapljenom, procjenom, oduzimanjem, otpremanjem, povjeravanjem na čuvanje sudu, ovrhovoditelju ili trećoj osobi, njihovom prodajom te namirenjem ovrhovoditelja iz iznosa dobivenog prodajom“. Navedene ovršne radnje predstavljaju sredstva (zapravo hodogram aktivnosti) kojima se provodi namirenje ovrhovoditeljeve tražbine.

⁸³ V. čl. 4. st. 2. OZ-a.

⁸⁴ V. čl. 4. st. 1. OZ-a.

⁸⁵ Dika, M., op. cit. (bilj. 79), str. 157.

imovinskopravnom odgovornošću, tj. prisutan je „trend zamjene tzv. personalne egzekucije imovinskopravnom“.⁸⁶ Ipak, s obzirom na činjenicu da nas iskustvo navodi da dužnik neće uvijek dobrovoljno ispuniti svoju obvezu, u tu je svrhu, zbog funkcionalnosti cjelokupnog sustava, zadržan jedan oblik osobne sankcije – kazna zatvora.^{87, 88}

Sredstva ovrhe predstavljaju skup ovršnih radnji koje su nužne za uspješno provođenje ovršnog postupka. Ovršne radnje određene su na funkcionalan način tako što se njihovim provođenjem mora ispuniti svrha ovršnog postupka te moraju dovesti do uspješne prodaje predmeta ovrhe. Sredstva ovrhe propisana su zakonom i pojedinačno određena za svaki pojedini predmet ovrhe.

Ovrha radi naplate novčane tražbine može se provesti na:

- (1) nekretninama,
- (2) pokretninama,
- (3) novčanim tražbinama,
- (4) tražbinama da se predaju ili isporuče pokretnine ili da se preda nekretnina,
- (5) dionicama za koje nije izdana isprava o dionici te na udjelima odnosno poslovnim udjelima u trgovačkom društvu,
- (6) vrijednosnim papirima koji su ubilježeni na računima kod Središnjeg klirinškog depozitarnog društva te
- (7) na drugim imovinskim odnosno materijalnim pravima.⁸⁹

„Može li neka stvar ili neko pravo biti predmet ovrhe, odnosno je li ovrha na nekoj stvari ili pravu ograničena, ocjenjuje se s obzirom na okolnosti koje su postojale u vrijeme podnošenja ovršnog prijedloga, ako ovim Zakonom nije drukčije izrijekom određeno“.⁹⁰

Zakonom nije propisan redosljed po kojem je ovrhovoditelj dužan predlagati sredstva ovrhe. To znači da je ovrhovoditelj slobodan izabrati bilo koje sredstvo koje smatra prikladnim i za koje drži da će uspješno dovesti do namirenja njegove tražbine. Ipak, „o predloženom sredstvu sud odlučuje vodeći računa o njegovoj načelnoj

⁸⁶ Ibid., str. 158.

⁸⁷ V. čl. 4. st. 3. OZ-a

⁸⁸ O svrhama kazne zatvora u ovršnom postupku v. više u Dika, M., Građansko ovršno pravo, Zagreb, 2007., str. 153.

⁸⁹ Svi navedeni predmeti načelno mogu služiti kao predmet ovršnog postupka, osim ako zakonom nisu predviđena posebna pravila koja ih isključuju, izuzimaju ili na njima ograničavaju ovrhu.

⁹⁰ V. čl. 4. st. 7. OZ-a.

pravozaštitnoj podobnosti za ostvarenje tražbine s obzirom na stanoviti predmet ovrhe“.⁹¹ Da ovrhovoditelj nije u potpunosti slobodan glede izbora sredstava i predmeta ovrhe pokazuje i odredba temeljem koje sud može, „na prijedlog ovršenika, ograničiti ovrhu samo na neka od tih sredstava, odnosno predmeta, ako su dovoljni za ostvarenje tražbine“.⁹²

Temeljem OZ-a iz 1996. godine⁹³ bilo je moguće u potpunosti zaobići sredstva i predmet ovrhe koji su bili predloženi u ovršnom prijedlogu jer je sud imao diskrecijsko pravo da, na prijedlog ovršenika, odredi drugo sredstvo, odnosno predmet ovrhe u odnosu na ono navedeno u ovršnom prijedlogu. Tako je sud, primjerice, mogao odrediti da se ovrha provede na pokretninama ili novčanim tražbinama ovršenika umjesto na nekretnini koja je bila navedena u ovršnom prijedlogu, ako bi postojao znatan nerazmjer između tražbine koja se u ovršnom postupku nastoji prisilno ostvariti i predmeta na kojem se ovrha provodi. Ova odredba bila je na snazi do Novele iz 2003. godine nakon čega je brisana iz zakona.

Zakonodavac ovrhovoditelju nameće dodatna ograničenja propisivanjem dopunskih pravila koja se tiču opsega namirenja novčane tražbine. „Ovrha radi ostvarenja novčane tražbine određuje se i provodi u opsegu koji je potreban za namirenje te tražbine“.⁹⁴ „Ako je predloženo više sredstava ili više predmeta ovrhe sud će, na prijedlog ovršenika, ograničiti ovrhu samo na neka od tih sredstava, odnosno predmeta, ako su dovoljni za ostvarenje tražbine“.⁹⁵ Da bi sud ograničio ovrhu samo na određeni predmet, potrebno je da se iz vrijednosti tog predmeta može namiriti ovrhovoditeljeva tražbina.⁹⁶ Međutim, „nije određen rok u kojemu bi ovršenik mogao predložiti ograničenje predmeta ovrhe“.⁹⁷ Stoga, treba uzeti da je ovršenik ovlašten koristiti se ovim institutom najranije u trenutku utvrđenja vrijednosti predmeta ovrhe, tj.

⁹¹ Dika, M., op. cit. (bilj. 79), str. 157.

⁹² V. čl. 5. st. 2. OZ-a.

⁹³ Ovršni zakon (1996), Narodne novine, br. 57/96., 29/99., 42/00., 173/03., 194/03., 151/04., 88/05., 121/05., 67/08., 139/10., 154/11., 70/12.

⁹⁴ V. čl. 74. OZ-a.

⁹⁵ V. čl. 5. st. 2. OZ-a.

⁹⁶ U tom smislu Županijski sud u Velikoj Gorici u svojoj odluci broj: Gž-1190/2020 navodi: „Kada ovrhovoditelj predloži više sredstava ili predmeta ovrhe ista se mogu ograničiti samo na neka od tih sredstava odnosno predmeta, ako su dovoljni za ostvarenje potraživanja... Reduciranje predmetne ovrhe provodi se po kriteriju dostatnosti za naplatu potraživanja pa se ovrha određuje i provodi samo na onom predmetu koji je dovoljan za namirenje tražbine. U svakom konkretnom slučaju to se utvrđuje, a do ograničenja ovrhe može doći kada postoji očito nerazmjer tražbine čije se ostvarenje traži i vrijednosti predmeta ovrhe, uz očuvanje zaštite dostojanstva ovršenika“.

⁹⁷ Vladimir Rončević, Ovrha na nekretnini i deložacija, str. 2.

trenutkom utvrđenja da je vrijednost predloženog predmeta na kojem se ovrha treba provesti dostatna za namirenje ovrhovoditeljeve tražbine, a najkasnije do trenutka ovršne prodaje, odnosno unovčenja predmeta u ovršnom postupku. U situacijama kada je rješenjem o ovrši određeno više predmeta ovrhe, trenutkom ovršne prodaje samo nekih od tih predmeta i postizanjem iznosa dovoljnog za namirenje ovrhovoditeljeve tražbine, ovrha u pogledu ostalih predmeta bit će obustavljena.

Osim navedenih pravila, ovrhovoditelju su nametnuta daljnja ograničenja u pogledu mogućeg predmeta ovrhe propisivanjem dodatnih pravila o isključenju, izuzimanju i ograničenju ovrhe.

5.3. Zaštita ovršenika

Jedno od temeljnih načela ovršnog postupka koje ga u bitnome određuje, ali i ograničava, jest načelo zaštite dostojanstva ovršenika. Ono određuje da se ovršni postupak mora provesti na način koji je za ovršenika što manje nepovoljan.⁹⁸ Slijedom toga, OZ je propisao posebna pravila o zaštiti ovršenika fizičke osobe i zaštiti djelatnosti pravnih osoba.

5.3.1. Ovrha protiv fizičkih osoba

Kada se ovrha provodi protiv fizičkih osoba, propisana su različita pravila za fizičku osobu koja obavlja registriranu djelatnost i za onu koja takvu djelatnost ne obavlja.

„Ovrha radi ostvarenja novčane tražbine ne može se provesti na stvarima i pravima fizičke osobe koja ne obavlja registriranu djelatnost koja su nužna za zadovoljenje osnovnih životnih potreba ovršenika i osoba koje je po zakonu dužan uzdržavati“.⁹⁹ Ovo se pravilo, međutim, neće primjenjivati u slučajevima kada su glede određenih

⁹⁸ V. čl. 6. OZ-a.

⁹⁹ V. čl. 75. st. 1. OZ-a.

stvari ili prava zakonom propisana posebna pravila o izuzimanju od ovrhe ili o njezinom ograničenju.¹⁰⁰

Kada se pak radi o fizičkoj osobi koja obavlja registriranu djelatnost, tada se ovrha „može provesti na cjelokupnoj njezinoj imovini, osim na onim stvarima i pravima na kojima se protiv nje ne bi mogla provesti kad ne bi obavljala registriranu djelatnost te na onim stvarima i pravima koja su nužna za obavljanje njezine registrirane djelatnosti ako joj je ona glavni izvor sredstava za život“.^{101,102} U pogledu ovrhe radi ostvarenja novčane tražbine protiv fizičke osobe koja obavlja registriranu djelatnost na odgovarajući se način primjenjuju odredbe o izuzeću i ograničenju ovrhe na pokretninama i pravima pravne osobe koja svoju djelatnost obavlja radi stjecanja dobiti.¹⁰³

Pojednostavljeno, kada govorimo o ovrsi protiv fizičke osobe razlikuju se dvije situacije, ovisno o tome obavlja li ovršenik fizička osoba registriranu djelatnost ili ne. Ako osoba ne obavlja registriranu djelatnost tada su od ovrhe izuzete stvari i prava koje su ovršeniku i osobama koje je po zakonu dužan uzdržavati nužne za zadovoljenje osnovnih životnih potreba. Ako osoba obavlja registriranu djelatnost tada su, osim stvari i prava koje su ovršeniku i osobama koje je po zakonu dužan uzdržavati nužne za zadovoljenje osnovnih životnih potreba, od ovrhe izuzete i stvari i prava koja su ovršeniku nužne za obavljanje registrirane djelatnosti, ako mu je ona glavni izvor sredstava za život. Ključnom se, stoga, ukazuje potreba da se objektivno odredi i definira krug stvari i prava koja su ovršeniku nužna za zadovoljenje osnovnih životnih potreba. Načelno, može se kazati kako odgovor na pitanje što se smatra nužnim za zadovoljenje osnovnih životnih potreba uvelike ovisi o stupnju društvene razvijenosti, ali i životnoj sredini ovršenika. Podizanjem životnog i društvenog standarda povećava se i krug stvari i prava koja ovršeniku postaju nužna za zadovoljenje osnovnih životnih

¹⁰⁰ V. čl. 75. st. 4. OZ-a.

¹⁰¹ V. čl. 75. st. 2. OZ-a.

¹⁰² U tom smislu Županijski sud u Varaždinu, Stalna služba u Koprivnici u svojoj odluci broj: Gž 358/2017 navodi kako se „ovrha radi prisilne naplate protiv odvjetnika može provesti na njegovoj osobnoj imovini i na imovini koju je stekao obavljanjem svoje djelatnosti, bez obzira jesu li njegove obveze nastale u obavljanju odvjetništva ili se radi o osobnim obvezama“. Dakako, ne bi bilo moguće provesti ovrhu na stvarima i pravima koje su odvjetniku nužne za zadovoljenje osnovnih životnih potreba, kao i na onim stvarima i pravima koje su mu nužne za obavljanje registrirane djelatnosti.

¹⁰³ V. čl. 75. st. 3. OZ-a.

potreba. Ono što se nekoć smatralo luksuzom, danas ulazi u krug stvari bez kojih je „normalan“ život nezamisliv ili značajno otežan.¹⁰⁴

U pogledu nekretnina, stvari su manje-više jasne. Nekretnina u kojoj stanuje fizička osoba koja ne obavlja registriranu djelatnost, a to joj je ujedno i jedina nekretnina, smatra se nužnom za zadovoljenje njezinih osnovnih životnih potreba te je izuzeta od ovrhe. Radi se o odredbi koja je u široj javnosti poznata kao „pravilo o zaštiti jedine nekretnine od ovrhe“, a implementirana je u OZ Novelom iz 2017. godine. Premda se radilo o zakonskim izmjenama koje su u javnosti dočekane s golemim oduševljenjem, gotovo mesijanski, u praksi se pokazalo da navedenu odredbu, ipak, treba uzeti *cum grano salis*. Naime, ovršenik fizička osoba koja ne obavlja registriranu djelatnost neće uživati zaštitu jedine nekretnine, ako je u trenutku sklapanja pravnog posla kojim je preuzeo određenu obvezu dao suglasnost da se ovrha radi namirenja ovrhovoditeljeve tražbine može provesti na toj nekretnini.^{105,106} Također, u situacijama kada ovršenikova obveza potječe iz nekog izvanugovornog odnosa, npr. po osnovi naknade štete, a pravičnost to zahtijeva, sud može odrediti i provesti ovrhu na jedinoj nekretnini ovršenika fizičke osobe koja ne obavlja registriranu djelatnost.¹⁰⁷

Nekretnina koju ovršenik fizička osoba koristi za obavljanje poslovne djelatnosti ne smatra se nužnom za obavljanje samostalne djelatnosti koja je ovršeniku glavni izvor sredstava za život, osim ako zakonom nije određeno drukčije.¹⁰⁸ Iz jezičnog i logičkog tumačenja ove odredbe proizlazi da jedina nekretnina fizičke osobe koja obavlja registriranu djelatnost nije zaštićena od ovrhe te može biti prodana u ovršnom postupku. Ovakvo zakonsko uređenje je, naravno, opravdano i razumljivo ako se uzmu u obzir stožerno načelo obveznog prava *pacta sunt servanda*, ali i činjenica da ovršenik može nastaviti obavljati djelatnost u nekoj drugoj zakupljenoj nekretnini. Vidljivo je da,

¹⁰⁴ Više o tome koje stvari i prava zakonodavac smatra nužnima te su zbog toga izuzeti od ovrhe vidi *infra* pod 6.1.3.

¹⁰⁵ V. čl. 75. st. 5. OZ-a.

¹⁰⁶ Bez izričite suglasnosti ovršenika nije moguće provesti ovrhu na njegovoj jedinoj nekretnini. Navedeno je potvrdio i Županijski sud u Varaždinu u svojoj odluci broj: Gž Ovr 1343/2018 navodeći da u slučaju kada ovrhovoditelj nije podastro dokaze iz kojih bi nedvojbeno proizlazilo da je ovršenik dozvolio opterećenje obiteljske kuće založnim pravom, kao i da se suglasio s ovršnom prodajom svoje nekretnine radi naplate tražbine ovrhovoditelja, tada se glede takve nekretnine ne bi mogle provesti ovršne radnje niti bi takva nekretnina mogla biti predmetom ovrhe. *A contrario*, odlukom Županijskog suda u Varaždinu broj: Gž Ovr 1252/2018 potvrđeno je da ovršenik koji je dozvolio uknjižbu založnog prava na svojoj nekretnini te pristao na ovršnu prodaju radi namirenja ovrhovoditeljeve tražbine, a što proizlazi iz sklopljenog ugovora o kreditu, nije ovlašten pozivati se na odredbu o zaštiti ovršenika i njegove jedine nekretnine od ovrhe.

¹⁰⁷ V. čl. 75. st. 6. OZ-a.

¹⁰⁸ V. čl. 75. st. 8. OZ-a.

osim ovršenika, i ovrhovoditelj uživa određenu razinu pravne zaštite te je namirenje njegove tražbine osigurano čak i po cijenu ovršne prodaje nekretnine u kojoj fizička osoba obavlja samostalnu djelatnost.

5.3.2. Ovrha protiv pravnih osoba

Opće je pravilo da se „ovrha ne može provesti na stvarima i pravima pravne osobe radi ostvarenja novčane tražbine ako su te stvari ili prava nužni za obavljanje njihove djelatnosti“.¹⁰⁹ Postavljenim ograničenjem štiti se djelatnost pravne osobe te joj se osigurava kontinuitet obavljanja poslovanja usprkos činjenici što se protiv nje provodi ovršni postupak. U suprotnom, kada takvo ograničenje ne bi postojalo, stvari i prava koja pravnoj osobi služe za obavljanje djelatnosti mogle bi biti predmetom ovršne prodaje, što bi nužno dovelo do faktične nemogućnosti da pravna osoba uredno ispunjava svoje obveze (jer više ne bi imala potrebna sredstva za proizvodnju), a što bi naposljetku dovelo do stečaja i prestanka postojanja pravne osobe.¹¹⁰

Predmeti na kojima je moguće provesti ovrhu razlikuju se ovisno o tome radi li se o pravnoj osobi koja obavlja djelatnost radi stjecanja dobiti ili se radi o drugoj pravnoj osobi, odnosno onoj koja ne obavlja djelatnost radi stjecanja dobiti.

Pravna osoba koja ne obavlja svoju djelatnost radi stjecanja dobiti uživa zaštitu koju propisuju opće odredbe o zaštiti djelatnosti pravne osobe (članak 76. OZ-a), što znači da se ovrha može odrediti samo na onim pokretninama i pravima koja nisu nužna za obavljanje djelatnosti.¹¹¹ Dakle, ovrha se ne može odrediti na stvarima i pravima koja pravnoj osobi koja ne obavlja djelatnost radi stjecanja dobiti služe za obavljanje te djelatnosti.

¹⁰⁹ V. čl. 76. st. 1. OZ-a.

¹¹⁰ Kako bi ovršenik mogao uspješno nastaviti obavljanje svoje registrirane djelatnosti, od ovrhe su izuzeti predmeti koji predstavljaju minimum nužan za obavljanje određene djelatnosti, a uzimajući u obzir specifičnu tehnologiju te djelatnosti. Tako će primjerice za obrtnika koji obavlja djelatnost popravka motornih vozila taj minimum predstavljati alat, strojevi i drugi predmeti koji su nužni za obavljanje djelatnosti popravka motornih vozila, kao i sirovine te pogonsko gorivo za 3 mjeseca rada. Međutim, Visoki trgovački sud Republike Hrvatske u svojoj odluci broj: Pž-4319/08 navodi kako se mobilno vozilo auto servisa ne smatra nužnim za obavljanje djelatnosti održavanja i popravka motornih vozila te ne predstavlja minimum nužan za obavljanje te djelatnosti.

¹¹¹ V. čl. 243. st. 1. OZ-a.

Lista predmeta na kojima se može provesti ovrha protiv pravne osobe koja obavlja djelatnost radi stjecanja dobiti nije taksativno određena. Ovrha protiv pravne osobe koja obavlja djelatnost radi stjecanja dobiti može se odrediti na:

- (1) gotovom novcu i vrijednosnim papirima, bez ograničenja,
- (2) gotovim proizvodima i poluproizvodima koji su namijenjeni prodaji, bez ograničenja,
- (3) sirovinama i poluproizvodima koji su namijenjeni preradi te pogonskim materijalima (gorivo, mazivo i sl.), u mjeri koja prelazi količinu potrebnu ovršeniku za jednomjesečnu prosječnu proizvodnju, ako se te stvari ne mogu redovito nabavljati na tržištu i ako je to nužno radi urednoga odvijanja proizvodnje,
- (4) drugim pokretninama koje nisu nužne za obavljanje djelatnosti ovršenika,
- (5) patentima, tehničkim unapređenjima i drugim pravima, bez ograničenja.

Pored ovakvog pozitivnog određenja mogućih predmeta ovrhe, u obzir treba uzeti i opće pravilo o zaštiti djelatnosti pravnih osoba, a kojim su mogući predmeti ovrhe određeni negativno. Potrebno je stoga jasno odrediti i definirati stvari i prava koja su ovršeniku pravnoj osobi nužna za obavljanje djelatnosti i koja ne mogu biti prodana u ovršnom postupku. U slučaju da pokretnina „služi obavljanju djelatnosti koju druge osobe pružaju odgovarajućim pokretninama na tržištu, ili ako se može iznajmiti na tržištu“,¹¹² tada se takva pokretnina neće smatrati nužnom za obavljanje djelatnosti. Analogno tome, „neće se smatrati da je vozilo nužno pravnoj osobi koja obavlja prijevozničku djelatnost odnosno koja iznajmljuje vozila ako se zbog ovrhe na tom vozilu djelatnost te osobe neće smanjiti za više od dvije trećine“.¹¹³

Za razliku od pokretnina i prava koja su pravnoj osobi nužna za obavljanje djelatnosti, nekretnine pravnih osoba uživaju znatno niži stupanj zaštite. „Nekretnine koje se koriste kao uredske prostorije te nekretnine koje nisu izgrađene ili preuređene radi obavljanja strogo namjenske djelatnosti ne smatraju se stvarima koje su nužne za obavljanje djelatnosti pravne osobe. Ako se ista nekretnina (npr. zgrada) koristi kao uredski prostor i za obavljanje namjenske djelatnosti, ovrha se može provesti na dijelu

¹¹² V. čl. 242. st. 3. OZ-a.

¹¹³ V. čl. 242. st. 4. OZ-a.

nekretnine koji se koristi kao uredski prostor“.^{114,115} Ipak, nekretnine koje su izgrađene ili preuređene za obavljanje strogo namjenske djelatnosti ne mogu biti predmet ovrhe ako bi zbog njihova otuđenja došlo do obustave djelatnosti ovršenika. U svakom slučaju, ovrha na nekretnini pravne osobe moći će se provesti ako „ono što ovršenik dobiva djelatnošću na toj nekretnini može naknaditi nabavkama na tržištu, odnosno ako se na tržištu može zakupiti poslovni prostor u kojemu se može obavljati takva djelatnost“.¹¹⁶ Zakonodavac očito smatra da je “irelevantno može li ovršenik s obzirom na svoje konkretno gospodarsko-financijsko stanje obaviti odgovarajuće nabavke na tržištu, odnosno zakupiti drugi odgovarajući poslovni prostor“,¹¹⁷ već je dovoljna tek hipotetska mogućnost da se takve nabavke mogu i ostvariti, a zbog čega ovršenik pravna osoba neće uživati zaštitu od provođenja ovrhe na nekretnini koju koristi za obavljanje strogo namjenske djelatnosti. Jednako tako, u slučaju da ovršenik obavlja više djelatnosti, moguće je ovršiti one nekretnine otuđenjem kojih neće doći u pitanje obavljanje ostalih djelatnosti ovršenika te se takve nekretnine neće smatrati nužnima za obavljanje njegove djelatnosti.

5.4. Zaštita ovrhovoditelja

Osim pravila o zaštiti ovršenika, neovisno o tome radi li se o zaštiti fizičke osobe ili zaštiti djelatnosti pravne osobe, zakonodavac je propisao i posebna pravila koja imaju za cilj zaštititi ovrhovoditelja. Premda je nastanak i razvoj pravila o zaštiti ovrhovoditelja inspiriran pravilima o zaštiti ovršenika te su ona o njima u mnogočemu ovisna, danas se, ipak, zaštita ovrhovoditelja smatra primarnim pravno – političkim interesom. Nesporna je činjenica da je ovršenikova pozicija u bitnome teža od pozicije ovrhovoditelja te se na prvi pogled može učiniti neopravdanim ovrhovoditelju pružati dodatnu zaštitu. Zakonodavac je ipak odlučio propisati posebna pravila koja se odnose

¹¹⁴ V. čl. 241. st. 1. OZ-a.

¹¹⁵ U tom smislu Županijski sud u Varaždinu u svojoj odluci broj: GŽ-995/10 zaključuje kako je osnovni kriterij prilikom odlučivanja o podobnosti nekretnine pravne osobe da bude predmet ovrhe namjena korištenja poslovnih prostorija. S obzirom na to koriste li se poslovne prostorije za uredske poslove ili za obavljanje namjenske djelatnosti, ovisi mogućnost provođenja ovrhe. Naime, sud navodi kako se „ovrha na uredskim prostorijama može provesti bez ograničenja, dok je mogućnost provođenja ovrhe na prostorijama koje se koriste za obavljanje namjenske djelatnosti ograničena“.

¹¹⁶ V. čl. 241. st. 2. OZ-a.

¹¹⁷ Rončević, V., op. cit. (bilj. 97), str. 2.

na zaštitu ovrhovoditelja i njegove pravne pozicije. Ta zaštita je specifična i uvelike ograničena jer se može ostvarivati samo u pogledu točno određenih stvari i prava. Pravila o zaštiti ovršenika fizičke osobe i pravila o zaštiti djelatnosti pravnih osoba, odnosno pravila o izuzimanju i ograničenju ovrhe, koja u bitnome ograničavaju ovrhovoditelja u njegovom legitimnom nastojanju da namiri svoju tražbinu, neće se primjenjivati u slučajevima:

- (1) kada je ovrhovoditelj radi osiguranja svoje tražbine na temelju pravnog posla s ovršenikom stekao založno ili slično pravo na nekoj ovršenikovoj stvari ili pravu, a sada traži prisilno ostvarenje svoje tražbine na tom predmetu,
- (2) kada je ovršenik stekao stvar ili pravo od ovrhovoditelja koji pokretanjem ovršnog postupka traži ostvarenje svoje tražbine u svezi s tim stjecanjem.¹¹⁸

„*Ratio* navedenih slučajeva u kojima se ne primjenjuju pravila o izuzeću i ograničenju ovrhe jest u tome da se zaštite vjerovnici od nesavjesnih dužnika, odnosno u tome da se održi mogućnost ostvarenja založnog prava i drugih sličnih asekurativnih prava i u slučajevima u kojima bi dužnik naknadno došao u situaciju u kojoj bi se, da tih prava nema, mogao usprotiviti ovrši“.¹¹⁹ Naime, glede određenih stvari ili prava, a u pogledu kojih ovrhovoditelj traži prisilno ostvarenje svoje tražbine, ovrhovoditelj se nalazi u pravnom odnosu s ovršenikom jer je prethodno prenio tu stvar ovršeniku u vlasništvo ili ju je ovršenik, u ovrhovoditeljevu korist, opteretio založnim pravom. Ako bi u pogledu takve stvari ovrhovoditelj protiv ovršenika pokrenuo postupak prisilne naplate, nepravedno bi i nesvrhovito bilo dozvoliti ovršeniku pozivanje na odredbe o zaštiti ovršenika fizičke osobe, zaštiti djelatnosti pravne osobe, kao i na odredbe o izuzimanju od ovrhe ili ograničenju ovrhe na stvarima i pravima koje je prethodno stekao od ovrhovoditelja ili ih je dobrovoljno dao kao zalog.¹²⁰ To znači da u navedenim slučajevima ovršenik neće uživati niti onaj minimum zakonske zaštite koju bi mu inače pružale zaštitne odredbe OZ-a.

¹¹⁸ V. čl. 77. OZ-a.

¹¹⁹ Dika, M., op. cit. (bilj. 79), str. 487.

¹²⁰ Premda Gavella smatra da razlozi socijalnosti opravdavaju izuzimanje od ovrhe čak i onih pokretnina na kojima je vjerovnik prethodno stekao založno pravo te se zalažu da praksa uvaži socijalne razloge koje zakon očito zanemaruje, danas je općeprihvaćeno stajalište da pokretnine opterećene dobrovoljnim založnim pravom nisu izuzete od ovrhe.

6. Predmeti ovrhe

6.1. Ovrha na pokretninama

Kroz višestruke izmjene OZ-a, institut ovrhe na pokretninama prošao je razvojni put od instituta koji je u praksi bio slabo primjenjiv, odnosno gotovo neprimjenjiv, prema sve većoj praktičnoj primjeni.

Zbog znatnih problema u primjeni, između ostalog i zbog, „dugotrajnosti postupka koji često nije rezultirao namirenjem ovrhovoditelja, velikog opterećenja sudova takvom vrstom postupka, formalizmom i složenošću nekih procesnih rješenja te zlouporabom procesnih ovlaštenja od strane stranaka“, zakonodavac je periodički „intervenirao i u ovaj institut ovršnog prava s ciljem povećanja opće efikasnosti postupka, njegove veće funkcionalnosti i ubrzanja“. ¹²¹

Unatoč gore navedenim problemima, koje je struka brzo detektirala, a praksa još brže iznjedrila, zakonodavac se rijetko i teško odlučivao za izmjenu ovog instituta. Nakon donošenja OZ-a 1996. godine ¹²² narednih devet godina odredbe koje su uređivale provođenje ovrhe na pokretninama nisu se mijenjale. Ovrha se provodila zapljenom, procjenom i prodajom pokretnina te namirenjem ovrhovoditelja iz iznosa dobivenog prodajom. Jedan od glavnih nedostataka ovrhe na pokretninama ogledao se u činjenici što je sudski ovršitelj ostavljao pokretnine koje su bile predmet ovrhe na čuvanje ovršeniku, osim ako sud na temelju prijedloga ovrhovoditelja nije odlučio da se predaju na čuvanje ovrhovoditelju ili trećoj osobi.

„Kao glavna teškoća koja je umanjivala izgleda za ovršnu prodaju zaplijenjenih pokretnina pravilno je identificirano zadržavanje pokretnina u posjedu ovršenika i nakon njihove formalnopravne zaplijene i procjene“. ¹²³ Uvidjelo se da postojeći krug ovršnih radnji ne dovodi do uspješnog namirenja ovrhovoditelja te je njihov krug proširen Novelom OZ-a 2005. godine. ¹²⁴ Tim izmjenama određeno je da se ovrha na pokretninama provodi „njihovom zapljenom, procjenom, oduzimanjem, otpremanjem, povjeravanjem na čuvanje sudu, ovrhovoditelju ili trećoj osobi, njihovom prodajom te

¹²¹ Ovrha na pokretnini, <https://www.hgk.hr/documents/jk-ovrha-na-pokretnini578f8565b25be.pdf>, 11. rujna 2022., str. 1.

¹²² Ovršni zakon, Narodne novine, br. 57/1996.

¹²³ Stokić, Matija, Stvarnost i perspektiva ovršne prodaje pokretnina, str. 2

¹²⁴ Ovršni zakon, Narodne novine, br. 88/2005.

namirenjem ovrhovoditelja iz iznosa dobivenog prodajom“.¹²⁵ Međutim, za razliku od izvornog uređenja OZ-a kojim je predviđeno da pokretnine koje su predmet ovrhe ostaju na čuvanje ovršeniku, noveliranim OZ-om određeno je da će pokretnine obvezno biti oduzete ovršeniku sukladno rješenju o ovrsi te će se predati na čuvanje ovrhovoditelju ili trećoj osobi. Ovakvo zakonsko rješenje kojim je predviđeno obvezno oduzimanje pokretnina ovršeniku predstavlja kopernikanski obrat u odnosu na dotadašnje rješenje, a koje se u praksi pokazalo kao nedjelotvorno. Međutim, s povećanjem broja ovršnih radnji došlo je i do povećanja troškova postupka što je mnoge ovrhovoditelje, nesigurne u krajnji ishod postupka, zapravo odvrćalo od pokretanja ovrhe na pokretninama. Premda se pokretnine čine (i trebaju biti) relativno jednostavna i brza opcija za namirenje, stvarnost je upravo suprotna. Isti problemi more ovrhovoditelje i nakon donošenja „novog“ OZ-a 2012. godine.¹²⁶ Zakonodavac (pre)često donošenju propisa pristupa kazuistički te kao da previđa činjenicu da nije moguće pravovremeno normativno odgovoriti na sve izazove koji se svakodnevno pojavljuju u praksi. Kreativnostima ovršenika i njihovim dosjetljivim načinima kako spriječiti ili otežati provođenje ovrhe nemoguće je stati na kraj pa stoga ne treba niti pokušavati – toga je bilo i bit će dok je svijeta i vijeka.¹²⁷ ¹²⁸ Učestale izmjene OZ-a ne doprinose pravnoj sigurnosti niti su iskorijenile zlouporabe prava u ovršnom postupku. Umjesto toga potrebno je da suci budu odvažniji prilikom tumačenja zakona, da pojedine odredbe - ako je potrebno - tumače ekstenzivno, da se suce i javne bilježnike konstantno educira i upozorava na uočene zlouporabe, ali nipošto ne treba zanemariti važnost informiranja svih stranaka ovršnog postupka o njihovim pravima i obvezama.

Prema javno dostupnim podacima iz Očevidnika pokretnina koji se vodi pri Financijskoj agenciji,¹²⁹ a u koji se upisuju pokretnine čija vrijednost prelazi 6.630,00 EUR (ranije 50.000,00 kuna) te se prodaju u ovršnom postupku, poput motornih vozila, plovila,

¹²⁵ V. čl. 129. st. 1. OZ-a 2005.

¹²⁶ Ovršni zakon, Narodne novine, br. 112/2012.

¹²⁷ Tako se primjerice protiv ovršenika vodio kazneni postupak zbog sumnje u počinjenje kaznenog djela protiv imovine – povrede tuđih prava, na način da je „sakrio benč klupu s velikim i malim utezima, sobni bicikl Fit in, TV Philips 94 LED, miješalicu za beton i bicikl Power climber“. Kako je nesuđeni poljoprivrednik postao bjegunac, <https://www.jutarnji.hr/vijesti/crna-kronika/clanak1433198.html-173155>, 23. prosinca 2022.

¹²⁸ Ovršenik je spriječio provođenje sudskog rješenja o ovrsi radi naplate tražbine ovrhovoditelja na način što je „dva osobna automobila, pet priključnih vozila, traktor i radni stroj odvezao na nepoznato mjesto i sakrio“. Sakrio vozni park pred ovrhovoditeljima, <https://www.vecernji.hr/vijesti/sakrio-vozni-park-pred-ovrhovoditeljima-1371449>, 21. veljače 2023.

¹²⁹ Očevidnik nekretnina i pokretnina koje se prodaju u ovršnom postupku, <https://ponip.fina.hr/ocevidnik-web/pretrazivanje/pokretnina>, 10. rujna 2022.

građevinskog alata i strojeva, proizvodnih postrojenja i opreme, uredskog pribora i materijala – takve bi pokretnine, bez ikakve sumnje, svojom gospodarskom vrijednošću trebale biti dostatne za namirenje cijele ili većeg dijela ovrhovoditeljeve tražbine. Pokretnine koje se zbog neispunjavanja vrijednosnog kriterija FINA-e ne upisuju u Očevidnik pokretnina, niti se u pogledu njih vodi zaseban javni upisnik, ukazuju se kao neatraktivni predmet ovrhe jer je ovrha na njima povezana s nerazmjerno velikim troškovima i upitnim ishodom. Zbog svega navedenog, a s obzirom na ukupan gospodarski potencijal, ovrha na pokretninama ukazuje se kao nedovoljno neučinkovit institut ovršnog prava.

6.1.1. Sposobnost pokretnina da budu predmet ovrhe

Predmet ovrhe mogu biti samo one pokretnine glede kojih zakon dopušta da se odredi i provede ovrha radi ostvarenja vjerovnikove tražbine. „Ovrha radi naplate novčane tražbine može se odrediti i provesti samo na pokretninama koje su u vlasništvu ovršenika“.¹³⁰ Iz postavljenog ograničenja proizlazi da kumulativno moraju biti ispunjene sljedeće pretpostavke: (1) ovršenik mora biti vlasnik pokretnine koja je predmet ovrhe te (2) pokretnina koja je predmet ovrhe mora imati sposobnost da bude objekt prava vlasništva. Predmnijeva se da je ovršenik vlasnik određene pokretnine ako ju drži u samostalnom i neposrednom posjedu.¹³¹ Glede druge pretpostavke, sve stvari su sposobne biti objektom prava vlasništva i drugih stvarnih prava, osim onih kojima njihove naravne osobine ili zakonske odredbe odriču sposobnost da pripadaju pojedincu.¹³² Zakonom je oduzeta sposobnost određenim dijelovima prirode da budu objekt prava vlasništva i drugih stvarnih prava jer zbog svojih osobina ne mogu biti u vlasti niti jedne fizičke ili pravne osobe pojedinačno, nego su na uporabi svih (npr. atmosferski zrak, voda u rijekama, jezerima i moru, morska obala - opća dobra).¹³³

¹³⁰ Dika, Mihajlo, Ovrha na pokretninama radi naplate novčane tražbine, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 21:1/2000, str. 4.

¹³¹ Treća osoba čije pravo vlasništva na određenom predmetu može biti povrijeđeno ovom predmnjevom ima pravo podnijeti prigovor protiv ovrhe tražeći proglašenje ovrhe nedopuštenom jer pravo vlasništva na tom predmetu, koji je ujedno i predmet ovrhe, polaže treća osoba, a ne ovršenik. Pritom mora navesti razloge podnošenja prigovora, kao i isprave kojima dokazuje postojanje svoga prava. V. čl. 59. OZ -a.

¹³² V. čl. 3. st. 1. ZV-a.

¹³³ V. čl. 3. st. 2. ZV-a.

Dakle, stvari koje nisu sposobne biti predmet vlasništva i drugih stvarnih prava ne mogu biti predmet založnog prava, a samim time niti predmet ovrhe. OZ, uzimajući u obzir određene socijalne kriterije koji imaju za cilj zaštititi pravni položaj ovršenika, ide korak dalje te određene predmete, koji bi inače imali sposobnost da budu predmet ovrhe, isključuje ili izuzima od ovrhe, odnosno ovrhu na tim predmetima ograničava.

Opća pravila o zaštiti ovršenika fizičke osobe,¹³⁴ kao i pravila o zaštiti djelatnosti pravne osobe,¹³⁵ ne primjenjuju se u slučajevima kada su OZ-om propisana posebna pravila o izuzimanju ili ograničenju ovrhe na određenim stvarima ili pravima. S obzirom da su glede pokretnina propisana takva posebna pravila, ne dolazi do primjene općih pravila o izuzeću od ovrhe. Premda je osnovni zadatak ovršnog prava „da osigura materijalnopravne i procesnopravne uvjete za što uspješnije, brže i jeftinije ostvarivanje tražbine ovrhovoditelja“, zakonodavac, propisujući pravila o isključenju, izuzeću i ograničenju ovrhe, jasno iskazuje svoj vrijednosni stav da „ostvarenje tog cilja ne smije dovesti u pitanje društveno značajnije vrijednosti kao što su život, sloboda, ljudsko dostojanstvo, osnove ekonomske i socijalne egzistencije i djelatnosti ovršenika (i osoba koje o njemu ovise)“.¹³⁶

6.1.2. Isključenje od ovrhe¹³⁷

Jedan od osnovnih oblika zaštite ovršenika pri provođenju ovrhe radi naplate novčane tražbine jest institut isključenja ili apsolutnog izuzeća od ovrhe. „Apsolutno su izuzete od ovrhe pokretnine ovršenika za koje je zakonom predviđeno da s obzirom na njihovu prirodu, namjenu ili koje drugo obilježje ni u kojem slučaju ne mogu biti predmetom ovrhe“.¹³⁸ „Te su stvari odnosno prava izuzeti od ovrhe prema kriteriju njihove naravi ili osnove nastanka pa stoga nije potrebno utvrđivati *in concreto* njihovu namjenu“.¹³⁹

¹³⁴ V. *supra ad* 5.3.1.

¹³⁵ V. *supra ad* 5.3.2.

¹³⁶ Dika, M., Izuzeće od ovrhe i ograničenje ovrhe na pokretninama radi naplate novčane tražbine, *Pravo i porezi*, 5:1/2001., str. 5.

¹³⁷ Sintagma „isključenje od ovrhe“, odnosno „apsolutno izuzeće od ovrhe“ nije zakonski termin, već ju je izgradila pravna znanost, a označava one pokretnine na kojima ni u kojem slučaju ni pod kojim uvjetima nije moguće provesti ovrhu.

¹³⁸ Dika, M., *op. cit.* (bilj. 79), str. 486.

¹³⁹ *Ibid.*, str. 164.

Dakle, da bi određena pokretnina bila apsolutno izuzeta od ovrhe potrebno je da se to odredi zakonom, a kriteriji koje zakonodavac uzima u obzir prilikom određivanja takvih pokretnina jesu priroda njihova nastanka, namjena ili neko drugo svojstvo. OZ-om je uređeno nekoliko kategorija pokretnina koje su po različitim osnovama apsolutno izuzete od ovrhe.

U prvu kategoriju spadaju stvari izvan prometa (*res extra commercium*), odnosno stvari koje uopće ne mogu biti predmet stvarnih prava.¹⁴⁰ U drugu kategoriju spadaju pokretnine za koje je posebnim zakonom određeno da ne mogu biti predmet ovrhe, neovisno o tome jesu li ili nisu izvan prometa.¹⁴¹ U treću kategoriju spadaju tražbine po osnovi poreza i drugih pristojbi.¹⁴² U četvrtu kategoriju spadaju objekti, oružje i oprema namijenjeni obrani te objekti i oprema namijenjeni radu jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave i pravosudnih tijela.^{143,144}

Pokretnine koje su zakonom apsolutno izuzete od ovrhe ne mogu biti predmetom ovrhe ni u kojem slučaju i ni pod kojim pretpostavkama, a zakonom je moguće proširiti krug pokretnina apsolutno izuzetih od ovrhe.

6.1.3. Izuzimanje od ovrhe

Drugi oblik zaštite ovršenika, pored instituta apsolutnog izuzeća od ovrhe, jest institut relativnog izuzeća. Relativno su izuzete od ovrhe određene pokretnine s obzirom na njihovu prirodu, namjenu i sl., neovisno o njihovoj kvantiteti.

Pokretnine koje su relativno izuzete od ovrhe određene su pozitivno – enumerativnim kriterijem.

¹⁴⁰ V. čl. 4. st. 4. OZ-a.

¹⁴¹ Ibid.

¹⁴² V. čl. 4. st. 5. OZ-a.

¹⁴³ V. čl. 4. st. 6. OZ-a.

¹⁴⁴ Županijski sud u Varaždinu u svojoj odluci broj: GŽ-4698/14 dao je zanimljivo obrazloženje prilikom odlučivanja o izuzimanju od ovrhe lovačkog oružja. Naime, nesporna je činjenica da se i lovačko oružje može koristiti u obrani te bi shodno tome bilo izuzeto od ovrhe. Međutim, može li neka stvar ili neko pravo biti predmet obrane prosuđuje se s obzirom na okolnosti koje su postojale u vrijeme podnošenja ovršnog prijedloga. Budući da se „oružje sada evidentno ne koristi za potrebe obrane, već isključivo za potrebe lova“, sud je presudio da lovačko oružje nije izuzeto od ovrhe te da može biti predmetom ovrhe.

Predmetom ovrhe ne mogu biti:

- (1) gotov novac ovršenika po osnovi tražbina koje su izuzete od ovrhe.¹⁴⁵ „Taj je novac izuzet od ovrhe neovisno o njegovoj količini, odnosno mjeri koja odgovara nekoj specifičnoj namjeni – jedino je relevantno da je stečen po određenoj osnovi“.¹⁴⁶
- (2) odličja, medalje, ratne spomenice i druga odličja i priznanja, vjenčani prsten, osobna pisma, rukopisi i drugi osobni spisi ovršenika, obiteljske fotografije, osobne i obiteljske isprave i obiteljski portreti. „Te su pokretnine, neovisno o količini i posebnoj namjeni, izuzete od ovrhe prema tome postoji li specifičan odnos ovršenika prema njima. Ako takvog odnosa nema, one nisu izuzete od ovrhe“.¹⁴⁷
- (3) poštanska pošiljka ili poštanska uputnica mogu biti predmet ovrhe tek nakon njihova uručenja ovršeniku.

6.1.4. Ograničenje ovrhe

„O ograničenju ovrhe govori se kada neke pokretnine nisu apsolutno ili relativno izuzete od ovrhe, već se na njima ovrha može provoditi u kvantitativno ograničenoj mjeri, određenoj s obzirom na njihovu prirodu ili namjenu“.¹⁴⁸ Ograničenje ovrhe je zapravo podvrsta relativnog izuzeća od ovrhe u širem smislu jer ovrha na tim predmetima nije isključena, već je ona moguća i dopuštena, ali u ograničenoj mjeri.

Pokretnine na kojima je ovrha ograničena moguće je svrstati u nekoliko kategorija, ovisno o tome nalaze li se u vlasništvu fizičkih ili pravnih osoba. Ovdje vrijedi sve što je već rečeno o zaštiti ovršenika fizičke osobe i o zaštiti djelatnosti pravne osobe.¹⁴⁹

Pokretnine u vlasništvu fizičkih osoba na kojima je ovrha ograničena taksativno su navedene u čl. 135. OZ-a pozitivno – enumerativnim kriterijem:

¹⁴⁵ Tražbine koje su izuzete od ovrhe v. *infra ad* 6.3.1.

¹⁴⁶ Dika, M., op. cit. (bilj. 137), str. 7.

¹⁴⁷ *Ibid.*, str. 8.

¹⁴⁸ Dika, M., op. cit. (bilj. 79), str. 486.

¹⁴⁹ V. *supra ad* 5.3. et 5.4.

- (1) odjeća, obuća, rublje i drugi predmeti osobne uporabe, posteljne stvari, posuđe, namještaj, štednjak, hladnjak, stroj za pranje rublja i druge stvari koje služe za zadovoljenje potreba kućanstva ako su nužni ovršeniku i članovima njegova kućanstva s obzirom na uobičajene uvjete života svoje društvene okoline,
- (2) hrana i ogrjev za potrebe ovršenika i članova njegova kućanstva za šest (6) mjeseci,
- (3) radna i rasplodna stoka, poljoprivredni strojevi i druga oruđa za rad koji su ovršeniku poljodjelcu nužni za održavanje poljoprivrednog gospodarstva u mjeri u kojoj je to nužno za njegovo uzdržavanje i za uzdržavanje članova njegova obiteljskoga kućanstva, te sjeme za uporabu na tomu gospodarstvu i hrana za stoku za četiri (4) mjeseca,
- (4) alati, strojevi i drugi predmeti koji su ovršeniku obrtniku ili trgovcu pojedincu nužni za obavljanje njegove upisane djelatnosti, te sirovine i pogonsko gorivo za tri (3) mjeseca,^{150,151}
- (5) predmeti koji su nužni ovršeniku koji samostalno u obliku zanimanja obavlja upisanu javnobilježničku, odvjetničku, liječničku, ljekarničku, znanstvenu, umjetničku ili koju drugu profesionalnu djelatnost,
- (6) gotov novac ovršenika koji ima stalna mjesečna primanja do mjesečnog iznosa koji je po zakonu izuzet od ovrhe, razmjerno vremenu do idućeg primanja,
- (7) pomagala koja su invalidu ili drugoj osobi s tjelesnim nedostacima nužna za obavljanje životnih funkcija.¹⁵²

¹⁵⁰ Županijski sud u Varaždinu svojom odlukom broj: Gž-525/15 ukinuo je odluku nižeg suda te predmet vratio na ponovni postupak jer je niži sud nepotpuno utvrdio činjenice na temelju kojih je prihvatio prijedlog ovršenika za izuzimanjem od ovrhe stolarske kombinirke. Drugostupanjski sud smatra da je niži sud pogriješio jer, iako je nedvojbeno utvrđeno da je ovršenik obrtnik, potrebno je osim toga na pouzdan način utvrditi je li konkretan stroj nužan (nije dovoljno samo da se utvrdi da je potreban) ovršeniku kao obrtniku za obavljanje njegove upisane djelatnosti. Dakle, prilikom odlučivanja o zahtjevu za izuzimanjem od ovrhe alata, strojeva i drugih predmeta nije dovoljno samo utvrditi da je ovršenik obrtnik, već je potrebno utvrditi je li taj predmet nužan za obavljanje ovršenikove djelatnosti.

¹⁵¹ Ovršenikov motorni brod koji je služio za obavljanje registrirane djelatnosti profesionalnog ribolova, a koji se trenutno nalazi u potonulom stanju, nije izuzet od ovrhe. Visoki trgovački sud u svojoj odluci broj: Pž-2729/98 navodi da je motorni brod potonućem izgubio svojstvo broda te da kao takav više ne može služiti obavljanju profesionalnog ribolova. Shodno navedenom nisu ispunjeni uvjeti za njegovo izuzeće od ovrhe.

¹⁵² Tumačenje što se smatra invalidskim pomagalom dao je Županijski sud u Bjelovaru u svojoj odluci broj: Gž-496/10 te se tom prilikom koristio normativnim, a ne funkcionalnim kriterijem. U tom smislu sud navodi da automobil koji je prilagođen potrebama ovršenika kao invalida te su mu u tu svrhu ugrađena invalidska sjedala, automatski mjenjač te ravna platforma na vratima vozača nije invalidsko pomagalo jer to nije propisano niti jednim zakonskim propisom. Štoviše, sud smatra da se predmetno vozilo prilagođeno potrebama ovršenika kao invalida ne smatra nužnim za obavljanje njegovih životnih funkcija jer se izvršene dogradnje na automobilu mogu izvesti i na drugim automobilima koje ovršenik može steći, a ovršenik se može koristiti i prijevozom od strane

Primjena odredaba o ograničenju ovrhe dolazi u obzir isključivo u situacijama kada ovršenik raspolaže s više pokretnih stvari (više od jedne) na kojima se ovrha može ograničiti. S obzirom na zakonsku dikciju navedene odredbe, da bi sud ograničio ovrhu na pokretninama, potrebno je utvrditi da je predmetna pokretnina ovršeniku i članovima njegova kućanstva nužna za zadovoljenje osnovnih životnih potreba, bilo da se na taj način ovršeniku i članovima njegova kućanstva osiguravaju uobičajeni životni uvjeti, bilo da mu se omogućuje nastavak rada i stjecanje prihoda. Primjerice, ako ovršenik raspolaže s dva televizora ili dva hladnjaka, pozivajući se na odredbe o ograničenju ovrhe, sud bi trebao prihvatiti njegov prijedlog i ograničiti provedbu ovrhe samo na drugi televizor ili hladnjak, dakle, na one pokretnine koje prelaze minimalan, nužan standard koji ovršeniku osigurava OZ. Također, ovrha je ograničena na odjevnim i drugim predmetima osobne uporabe. Svrhovitost ovakvog zakonskog rješenja danas je sasvim legitimno propitivati, tim više ako se uzme u obzir činjenica da vrijednost pojedinih komada dizajnerskih odjevnih predmeta često zna višestruko premašivati cjelokupan iznos duga.¹⁵³ Ovrha na pokretninama poljodjelca također će biti ograničena na onu stoku, poljoprivredne strojeve i oruđe koji ovršeniku poljodjelcu nisu nužni za održavanje poljoprivrednog gospodarstva što znači da će, ako ovršenik raspolaže s više komada stoke, ovrha biti ograničena samo na onu stoku koja poljodjelcu nije potrebna za rasplod. Slična je situacija kada se ovrha provodi na strojevima ili alatu obrtnika. Ako obrtnik raspolaže s više komada strojeva, alata i drugih predmeta, ovrha će biti ograničena na one predmete koji prelaze nužan dio potreban za rad, a da istovremeno ne dođe do prekida rada (ako postoji više strojeva ili rezervnog alata, ovrha će se moći provesti na onim predmetima koji prelaze minimum potreban za rad, a to je svaki sljedeći od više komada kojima ovršenik raspolaže). Svim navedenim slučajevima ograničenja ovrhe zajedničko je to da će predmetno ograničenje djelovati samo ako ovršenik raspolaže s više predmeta koji mu, po prirodi stvari, nisu nužni za zadovoljenje osnovnih životnih potreba ili za obavljanje djelatnosti koja mu je glavni izvor sredstava za život. Intencija zakonodavca bila je ovrhovoditelju omogućiti namirenje njegove tražbine, a da se pritom ovršeniku omoguće donekle normalni životni uvjeti, nastavak rada i mogućnost stjecanja prihoda.

drugih osoba za zadovoljavanje svoj životnih potreba. Slijedom navedenog, sud je odlučio da takav automobil nije izuzet od ovrhe.

¹⁵³ Kriza? Kakva kriza? – industrija luksuzne robe cvjeta, <https://www.dw.com/hr/kriza-kakva-kriza-industrija-luksuzne-robe-cvjeta/a-62819155>, 18. kolovoz 2022.

Dakako, odredbe o ograničenju ovrhe treba promatrati i tumačiti zajedno s općim pravilom o zaštiti ovršenika. Tim pravilom određeno je da se ovrha ne može provesti na stvarima i pravima koje su ovršeniku i članovima njegove obitelji nužne za zadovoljenje osnovnih životnih potreba, kao i na stvarima i pravima koje su ovršeniku nužne za obavljanje registrirane djelatnosti, ako ovršenik obavlja takvu djelatnost. Zbog toga se ovrha neće moći provesti na onim pokretninama koje su ovršeniku nužne za zadovoljenje osnovnih životnih potreba, kao niti na onima koje su mu nužne za nastavak obavljanja registrirane djelatnosti. Takve pokretnine izuzete su od ovrhe s naslova relativnog izuzeća, dok će na nekim pokretninama, za koje će ovršenik najčešće tvrditi da su mu nužne, ovrha biti moguća u kvantitativno ograničenoj mjeri.

Ako se radi o ovrsi na pokretninama fizičke osobe koja obavlja registriranu djelatnost, na nju se na odgovarajući način primjenjuju odredbe koje vrijede za pravnu osobu koja obavlja djelatnost radi stjecanja dobiti. Ovrha na pokretninama fizičke osobe koja obavlja registriranu djelatnost ograničena je jedino u pogledu sirovina, poluproizvoda namijenjenih preradi i pogonskog materijala (gorivo, mazivo i sl.) i to u onoj mjeri koja premašuje količinu potrebnu za jednomjesečnu prosječnu proizvodnju, ako se te stvari ne mogu redovito nabavljati na tržištu i ako je to nužno radi urednoga odvijanja proizvodnje. Ovrha na (1) gotovom novcu i vrijednosnim papirima, (2) gotovim proizvodima i poluproizvodima namijenjenim prodaji te (3) drugim pokretninama koje nisu nužne za obavljanje djelatnosti ovršenika može se provoditi bez ograničenja.

Pokretnine pravne osobe koja svoju djelatnost obavlja radi stjecanja dobiti mogu se svrstati u tri kategorije. U prvu kategoriju spadaju pokretnine na kojima se ovrha može odrediti i provesti bez ograničenja, odnosno (1) gotov novac i vrijednosni papiri, (2) gotovi proizvodi i poluproizvodi namijenjeni prodaji te (3) patenti, tehnička unapređenja i druga prava koja ne spadaju u neku od preostale dvije kategorije. U drugu kategoriju spadaju pokretnine na kojima je ovrha ograničena, a o čemu sud odlučuje na prigovora ovršenika. Ovrha je ograničena u pogledu sirovina, poluproizvoda namijenjenih preradi i pogonskim materijalima (gorivo, mazivo i sl.) te se može odrediti samo iznad količine koja je ovršeniku potrebna za jednomjesečnu prosječnu proizvodnju, ako se te stvari ne mogu redovito nabavljati na tržištu i ako je to nužno radi urednog odvijanja proizvodnje. U treću kategoriju spadaju ostale pokretnine na kojima se ovrha može

provesti samo ako nisu nužne za obavljanje djelatnosti ovršenika.¹⁵⁴ Ovo pravilo sadržajno se podudara s općim pravilom o zaštiti djelatnosti pravnih osoba.

Na ovome mjestu potrebno je još jednom naglasiti da sud ne pazi po službenoj dužnosti na postojanje okolnosti zbog kojih bi određene pokretnine bile izuzete od ovrhe ili bi ovrha na njima bila ograničena. To znači da ovršenik mora sam voditi računa o tome jesu li određene pokretnine izuzete od ovrhe ili je ovrha na njima ograničena, a na taj žalbeni razlog ovlašten se pozvati najkasnije prilikom podnošenja pravnog lijeka.¹⁵⁵ „Na razloge zbog kojih su neki predmeti izuzeti od ovrhe ovršenik se može pozvati najkasnije u žalbi protiv rješenja o ovrsi ukoliko su pokretnine već individualizirane u samom rješenju o ovrsi, u suprotnom, ukoliko u rješenju o ovrsi pokretnine na kojima je određena ovrha nisu taksativno nabrojane, ovršenik odnosni prigovor može podnijeti u roku od 8 dana od dana saznanja da se ovrha provodi na predmetu koji je izuzet od ovrhe“.¹⁵⁶ Ovršenik je tom prilikom ovlašten iznositi nove činjenice i nove dokaze kojima potkrjepljuje svoje navode. Ipak, u situacija kada je ovrha određena na pokretninama koje su apsolutno izuzete od ovrhe, sud će po službenoj dužnosti paziti postoje li zakonske zapreke za provođenje ovrhe.

6.2. Ovrha na nekretnini

Ovrha na nekretnini po svome značaju zauzima središnje mjesto u sustavu ovršnog prava. Ona je, bez ikakve dvojbe, najvažniji, ali ujedno i najsporniji institut ovršnog prava.^{157,158} Društvena osjetljivost teme, kao i dalekosežnost mogućih posljedica - od

¹⁵⁴ Premda teretna vozila trgovačkog društva bez ikakve sumnje predstavljaju osnovna sredstva koja trgovačkom društvu služe za obavljanje djelatnosti, Visoki trgovački sud Republike Hrvatske u svojoj odluci broj: Pž-2448/98 odlučio je da vozila trgovačkog društva nisu izuzeta od ovrhe iz razloga što trgovačko društvo može iznajmiti druga vozila ili naručiti prijevozničku uslugu.

¹⁵⁵ Protiv rješenja o ovrsi određenog na temelju ovršne isprave ovršenik je ovlašten izjaviti žalbu, dok je protiv rješenja o ovrsi određenog na temelju vjerodostojne isprave ovršenik ovlašten podnijeti prigovor.

¹⁵⁶ Odluka Županijskog suda u Varaždinu broj: Gž-5731/13.

¹⁵⁷ Pojam uz koji se u javnom diskursu vežu isključivo negativne konotacije, a koji je nemoguće razdvojiti od postupaka ovrha na nekretninama jesu deložacije. Deložacije, odnosno prisilna iseljenja, tijekom razdoblja svjetske financijske krize iz 2008. godine, bile su jedan od gorućih problema. Gotovo ni oko jednog pitanja u Republici Hrvatskoj nije postojao tako širok društveni konsenzus kao oko štetnosti i nepravdnosti deložacija. Sama činjenica da danas još uvijek ne postoji javno dostupna službena evidencija o ukupnom broju ovrha na nekretninama i provedenih deložacija tijekom predmetnog razdoblja, dovoljno govori o kompleksnosti i osjetljivosti teme.

¹⁵⁸ U kontekstu ovršnog prava, a kada se ovrha provodi na jedinoj nekretnini ovršenika, pravo na dom je jedino pravo zajamčeno ustavnim i konvencijskim odredbama.

ekonomskih i socijalnih, do političkih i pravnih – stavljaju ovrhu na nekretninama u centar zanimanja znanstvene i šire javnosti. Nekretnine kao sastavni dijelovi ovršenikove imovine, u pravilu, njezin su najvrjedniji dio iz čije se vrijednosti relativno lako može namiriti ovrhovoditeljeva tražbina. Pritom, utvrđivanje i dokazivanje ovršenikovog vlasništva nad nekretninom nije skopčano s pretjeranim teškoćama. Uzevši u obzir navedeno, „pravno uređenje ovrhe na nekretninama i mogućnost njegove primjene u praksi predstavljaju, *in ultima linea*, osnovu za provjeru opće djelotvornosti sustava pružanja ovršnopravne zaštite“. ¹⁵⁹

„Predmet ovrhe može biti samo nekretnina kao cjelina određena pravilima koja uređuju vlasništvo i druga stvarna prava i zemljišne knjige“. ¹⁶⁰ S obzirom na takvo određenje nekretnine kao predmeta ovrhe, zakonodavac je prilikom uređenja ovog instituta prihvatio načelo jedinstva nekretnine kako je ono definirano ZV-om. Prema načelu jedinstvenosti nekretnine „zgrade, njihovi sastavni dijelovi (stanovi, poslovne prostorije i dr.), sve raslinje, kao i sve ostalo što je sa zemljištem trajno spojeno (na ili ispod njegove površine) samo su sastavni dijelovi zemljišta“. ¹⁶¹ Nekretnina se u zemljišnu knjigu upisuje kao jedno zemljišnoknjižno tijelo, neovisno o tome sastoji li se od jedne ili više katastarskih čestica. Dakle, u jednom zemljišnoknjižnom ulošku može biti upisano više katastarskih čestica koje sve zajedno čine jedno zemljišnoknjižno tijelo te se u pravnom pogledu tako upisane čestice smatraju jednom nekretninom. ¹⁶² Budući da zemljišnoknjižno tijelo u pravnom prometu predstavlja cjelinu, sve su katastarske čestice „obuhvaćene istim pravnim odnosima glede vlasništva, ograničenja prava vlasništva, opterećenja i dr.“. ¹⁶³ To znači da „pojedine čestice istog zemljišnoknjižnog tijela ili pojedini fizički dijelovi zemljišnoknjižnog tijela (npr. samo jedan dio katastarske čestice) u pravnom prometu ne mogu imati drukčiji status od ostalih katastarskih čestica ili pojedinih fizičkih dijelova jedne katastarske čestice u zemljišnoknjižnom tijelu“. ¹⁶⁴ U kontekstu ovršnog prava, navedeno znači da se ovrha može odrediti samo

¹⁵⁹ Dika, M., op. cit. (bilj. 79), str. 437.

¹⁶⁰ V. čl. 81. st. 1. OZ-a.

¹⁶¹ Gavella, Nikola; Josipović, Tatjana; Gliha, Igor; Belaj, Vlado; Stipković, Zlatan, *Stvarno pravo*, Svezak I., Zagreb, 2007, str. 83.

¹⁶² Ipak, da bi više zemljišnoknjižnih čestica bilo upisano u isti zemljišnoknjižni uložak kao jedno zemljišnoknjižno tijelo potrebno je da su kumulativno ispunjene sljedeće pretpostavke: (1) katastarske čestice (zemljišta) nalaze se u istoj katastarskoj općini, (2) pripadaju istom vlasniku te u pravnom prometu imaju isti pravni položaj i (3) nisu različito opterećene te glede njih ne postoje razlike u ograničenjima vlasništva.

¹⁶³ Gavella, N. *et al.*, op. cit. (bilj. 162), str. 300.

¹⁶⁴ *Ibid.*

na cjelini koju zemljišnoknjižno tijelo predstavlja, odnosno na svim katastarskim česticama koje se nalaze u sastavu istog zemljišnoknjižnog tijela.^{165,166} Zbog činjenice da sve katastarske čestice unutar istog zemljišnoknjižnog tijela moraju imati isti pravni status i biti jednako opterećene, ovrhu nije moguće odrediti i provesti samo na pojedinim česticama unutar istog zemljišnoknjižnog tijela.¹⁶⁷

Kao jedan od posebnih uvjeta koji moraju biti ispunjeni za određivanje ovrhe na nekretnini propisan je vrijednosni kriterij. Naime, ako bi ovrhovoditelj stavio prijedlog za određivanje ovrhe na nekretnini radi prisilnog ostvarenja tražbine čiji iznos glavnice ne prelazi 5.300,00 EUR (ranije 40.000,00 kuna), sud će odbiti takav prijedlog za ovrhu, osim ako se ne radi o tražbini s osnova zakonskog uzdržavanja ili naknade štete prouzročene kaznenim djelom.¹⁶⁸ Potrebno je naglasiti da će se vrijednosni kriterij primjenjivati u svim slučajevima određivanja i provođenja ovrhe na nekretnini kada tražbina potječe iz ugovornog odnosa, dakle, neovisno o tome je li nekretnina ovršeniku nužna za zadovoljenje osnovnih životnih potreba, odnosno neovisno o činjenici je li ovršenik dao suglasnost da se radi namirenja ovrhovoditeljeve tražbine ovrha može provesti na njegovoj jedinoj nekretnini. Sud može odbiti prijedlog za ovrhu na nekretnini u slučajevima kada glavnica ovrhovoditeljeve tražbine prelazi iznos od 5.300,00 EUR, ako pritom ocijeni da bi se prodajom nekretnine narušila pravična ravnoteža između ovršenikovih i ovrhovoditeljevih interesa.¹⁶⁹ Prag uspostavljen vrijednosnim kriterijem, ispod kojega sud mora, a iznad kojega može odbiti prijedlog za ovrhu određen je arbitrarno i nekritički, bez jasno definiranih razloga zašto se

¹⁶⁵ U slučaju da se u pogledu samo nekih katastarskih čestica unutar istog zemljišnoknjižnog tijela želi uspostaviti drukčiji pravni status, potrebno je najprije provesti postupak otpisivanja katastarske čestice iz postojećeg zemljišnoknjižnog uložka te ju nakon izdvajanja upisati u drugi zemljišnoknjižni uložak u kojem će sve čestice (ako ih je više) ponovno imati isti pravni status.

¹⁶⁶ Prema odredbi čl. 165. st. 2. ZZK-a ovrhovoditelj nije ovlašten zahtijevati otpis katastarskih čestica u novi zemljišnoknjižni uložak. Stoga, da bi bilo moguće odrediti i provesti ovrhu samo na pojedinim katastarskim česticama, a ne na svim katastarskim česticama u sastavu zemljišnoknjižnog tijela, nužno je da dođe do otpisa pojedinih katastarskih čestica uz suglasnost ovrhovoditelja i ovršenika kao vlasnika nekretnine.

¹⁶⁷ U tom smislu Vrhovni sud Republike Hrvatske svojom odlukom Rev-919/17 odbio je reviziju tužitelja kao neosnovanu zbog neodređeno postavljenog tužbenog zahtjeva. Tužitelj je u svom tužbenom zahtjevu tražio da se utvrdi da je ovrha na dijelu nekretnine u određenoj površini nedopuštena zbog činjenice da on polaže pravo vlasništva glede određenog dijela nekretnine. VSRH navodi da u situaciji kada je više zemljišnoknjižnih čestica upisano u isti zemljišnoknjižni uložak, sve su čestice pravno sjedinjene u jedno zemljišnoknjižno tijelo koje kao takvo predstavlja jednu nekretninu na kojoj se može odrediti i provesti ovrha. Budući da tužitelj nije u dovoljnoj mjeri individualizirao dio nekretnine (označio suvlasničkim omjerom ili točno označenim dijelom nekretnine) na kojem ima pravo koje sprečava ovrhu, tužiteljev je tužbeni zahtjev odbijen kao neosnovan.

¹⁶⁸ V. čl. 80.b st.1 OZ-a.

¹⁶⁹ V. čl. 80.b st.2. OZ-a.

zakonodavac odlučio za ovaj konkretan iznos.¹⁷⁰ U prilog tome govore i neki pravni praktičari koji smatraju da je potrebno „propisati potpuno egzaktno vrijednosno ograničenje opisano odgovarajućim razmjerom, npr. 1/10, 1/50, 1/100 ili 1/1000 itd.,¹⁷¹ a koje bi sprječavalo određivanje i provedbu ovrhe ako bi tražbina ovrhovoditelja bila nerazmjerno mala u odnosu na vrijednost nekretnine“.¹⁷² Premda se tako postavljeno ograničenje nameće kao životno uvjerljivo, pravno prihvatljivo i poslovno logično, a ujedno udovoljava i zahtjevu pravednosti, zakonodavac je odlučio mogućnost određivanja i provedbe ovrhe na nekretnini vezati uz apsolutni iznos od 5.300,00 EUR iz samo njemu znanih razloga. S jedne strane, jasan je i sam po sebi razumljiv stav zakonodavca da zaštiti pravo vlasništva nad nekretninama onih ovršenika čiji je dug „beznačajan“ naspram vrijednosti nekretnine koja bi trebala biti prodana u ovršnom postupku. S druge strane, ovakvo zakonsko uređenje može se pokazati kao diskriminatorno prema onim vjerovnicima čije tražbine prelaze iznos od 5.300,00 EUR, dakle, udovoljavaju vrijednosnom kriteriju, ali je sud ocijenio da će provođenjem ovrhe doći do narušenja pravične ravnoteže između interesa ovršenika i ovrhovoditelja.¹⁷³ „U slučaju nerazmjera između visine tražbine ovrhovoditelja i vrijednosti nekretnine ovršenika problem je lako riješiti normativno odnosno nomotehnički, međutim, optimalno propisati granični vrijednosni razmjer mnogo je teži zadatak“.¹⁷⁴ U ovršnim postupcima koji se vode radi prisilnog ostvarenja tražbina s osnova zakonskog uzdržavanja ili naknade štete uzrokovane kaznenim djelom, dakle, onih tražbina koje potječu iz izvanugovornog odnosa, sud nije vezan vrijednosnim kriterijem te može odrediti i provesti ovrhu na nekretninama čak i ako je glavnica takvih tražbina manja od 5.300,00 EUR. Ipak, sud bi, kada to pravičnost zahtijeva, i u slučajevima kada

¹⁷⁰ Za kritiku ovako postavljenog vrijednosnog kriterija v. više Aras Kramar, Slađana, Zaštita ovršenika u svjetlu novina u ovrsi na nekretnini, *Pravni vjesnik*, 33:3-4/2017, str. 33.

¹⁷¹ Dakle, radilo bi se o relativnom iznosu, u ovisnosti od kojega bi se mogla odrediti i provesti ovrha na nekretnini. Pojednostavljeno, ako je udio duga u ukupnoj vrijednosti nekretnine manji od primjerice 5%, 10% ili 20% ovrha na nekretnini ne bi bila dopuštena.

¹⁷² Stokić, Matija, *Vrijednosna ograničenja za ovršnu prodaju nekretnina kao sredstvo zaštite ovršenika*, str. 3.

¹⁷³ Prilikom ocjene je li došlo do narušenja pravične ravnoteže sud će uzeti u obzir okolnosti slučaja, a osobito: (1) je li vrijednost tražbine koja se namiruje nerazmjerno manja od vrijednosti nekretnine na kojoj se predlaže provesti ovrhu; (2) je li ovrhovoditelj učinio vjerojatnim da je ovrha na drugim predmetima ovrhe bila bezuspješna, odnosno da nema drugih prikladnih mogućnosti da se tražbina u cijelosti ili u pretežnom dijelu namiri; (3) služi li nekretnina za stanovanje i zadovoljenje osnovnih životnih potreba ovršenika te ima li ovršenik drugih nekretnina ili drugih mogućnosti da svoje potrebe zadovolji; (4) ima li ovrhovoditelj osobito opravdan interes za hitnim namirenjem tražbine radi ostvarenja vlastitog uzdržavanja ili drugih važnih razloga; (5) je li se ovršenik izjavom sadržanom u javnoj ispravi ili ovjerovljenoj privatnoj ispravi izričito suglasio s time da ovrhovoditelj radi namirenja određene tražbine zatraži namirenje prodajom određene nekretnine.

¹⁷⁴ Stokić, M., op. cit. (bilj. 173), str. 3.

ovršnikova obveza potječe iz izvanugovornog odnosa, prije određivanja i provođenja ovrhe na nekretnini trebao uzeti u obzir okolnosti slučaja, a osobito ocijeniti je li došlo do narušenja pravične ravnoteže između interesa ovrhovoditelja i ovršenika.

6.2.1. Isključenje od ovrhe

„Mogućnost (određivanja i provođenja) ovrhe na nekretnini nije apsolutna. Ona je višestruko relativizirana, u ovisnosti o njenoj pravnoj prirodi, namjeni, svrsi, osobama kojima pripada itd.“¹⁷⁵

Nekretnine koje su apsolutno izuzete, odnosno isključene od ovrhe, ni u kojem slučaju ne mogu biti predmetom ovrhe. To znači da u konkretnom slučaju neće biti potrebno utvrđivati namjenu za koju se nekretnina koristi ili pravni subjekt u čijem se vlasništvu nekretnina nalazi, već su takve nekretnine *ex lege* isključene od ovrhe.

Analogno uređenju koje vrijedi kod pokretnina, nisu sposobne biti predmetom ovrhe nekretnine koje se nalaze izvan prometa, kao i one nekretnine za koje je to određeno posebnim zakonom. Premda morska obala kao opće dobro nema sposobnost biti objekt prava vlasništva i drugih stvarnih prava, zgrade i druge građevine koje su izgrađene na općem dobru na temelju koncesije nisu dijelovi općeg dobra te je na njima moguće odrediti i provesti ovrhu. Također, nekretnine koje su kao javno dobro u općoj uporabi namijenjene i služe radu jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave i pravosudnih tijela ne mogu biti predmetom ovrhe.

6.2.2. Izuzeće od ovrhe

Nekretnine relativno izuzete od ovrhe ne mogu biti predmetom ovrhe zbog njihove specifične namjene, odnosno zbog posebnog vlasničkopravnog režima u kojem se nalaze.

¹⁷⁵ Dika, M., op. cit. (bilj. 79), str. 447.

Predmetom ovrhe ne mogu biti nekretnine koje se kao javna dobra u javnoj uporabi nalaze u vlasništvu Republike Hrvatske, a služe neposrednom izvršavanju prava i dužnosti Republike Hrvatske te njezinih tijela i ustanova. Zakonodavac u slučaju javnih dobara u javnoj uporabi nije, kao što je to učinio s javnim dobrima u općoj uporabi, izjednačio njihov pravni status s onim koji vrijedi za opća dobra, stoga bi, da takve nekretnine nisu relativno izuzete od ovrhe zbog njihove specifične namjene, ovrha bila moguća i na javnim dobrima u javnoj uporabi.¹⁷⁶

Nekretnine, odnosno vojni objekti (građevine) koji su namijenjeni obrani relativno su izuzeti od ovrhe zbog svoje specifične namjene te ne mogu biti predmetom ovrhe.¹⁷⁷

Šume i šumska zemljišta u vlasništvu Republike Hrvatske ne mogu biti otuđena iz vlasništva Republike Hrvatske, osim ako ne dođe do njihova izdvajanja iz šumskogospodarskog područja sukladno odredbama Zakona o šumama,¹⁷⁸ nakon čega mogu biti predmet raspolaganja te se na njima može odrediti i provesti ovrha. Sve dok se nalaze u sastavu šumskogospodarskog područja, šume i šumska ne mogu biti predmetom ovrhe.

6.2.3. Ograničenje ovrhe

Mogućnost određivanja i provođenja ovrhe na nekretnini može biti ograničena. To znači da određena nekretnina može biti zahvaćena ovrhom samo u onoj mjeri koja je potrebna za ostvarivanje svrhe koja se provođenjem ovrhe treba ostvariti.

S obzirom na to da su za nekretnine propisana posebna pravila o ograničenju ovrhe, ta posebna pravila će, kao specijalna, imati prednost pred općim pravilima o zaštiti ovršenika fizičke osobe.¹⁷⁹

Posebним pravilom o zaštiti ovršenika fizičke osobe određeno je da se nekretnina u kojoj stanuje ovršenik fizička osoba (koja ne obavlja registriranu djelatnost) ima smatrati za stvar koja je ovršeniku nužna za zadovoljenje njegovih osnovnih životnih

¹⁷⁶ V. čl. 35. st. 4. i 5. ZV-a.

¹⁷⁷ V. čl. 4. st. 6. OZ-a.

¹⁷⁸ Zakon o šumama, Narodne novine, br. 68/18., 115/18., 98/19., 32/20., 145/20.

¹⁷⁹ V. čl. 75. st. 4. OZ-a.

potreba pod uvjetom da ovršenik u trenutku sklapanja pravnog posla kojim je preuzeo neku obvezu, nije dao suglasnost da se ovrha radi namirenja ovrhovoditeljeve tražbine može provesti na njegovoj jedinoj nekretnini. Ograničenje ovrhe djelovat će u pogledu takve nekretnine samo pod uvjetom da ista nije dobrovoljno korištena kao instrument osiguranja te ako ovršenik nije pristao da njenom vrijednošću odgovara za namirenje vjerovnikove tražbine.¹⁸⁰ U protivnom, ako bi se ovršeniku pružala zaštita i u situacijama kada je dobrovoljno raspolagao s jedinom nekretninom, između ostalog i osnivanjem hipoteke, zapravo bi ga se štitilo od njega samoga. Propisivanjem ove iznimke zakonodavac je smatrao da nije opravdano pružiti pojedincu onu razinu zaštite koja bi ga u potpunosti abolirala od bilo kakve odgovornosti te bi svaka zakonodavna intervencija u tom smjeru značajno narušila neka od temeljnih načela pravnog sustava poput načela pravne sigurnosti i zaštite legitimnih očekivanja. Prema tome, u cilju egzistencijalne zaštite ovršenika i članova njegove obitelji, ovrha na jedinoj nekretnini može biti ograničena.

Također, ovrha će biti ograničena i u pogledu onih nekretnina na kojima je ovrhovoditelj temeljem pravnoga posla s ovršenikom stekao založno ili slično pravo radi osiguranja tražbine čije prisilno ostvarenje traži ovrhovoditelj. U toj situaciji ovršenik nije ovlašten pozivati se na odredbe o ograničenju ovrhe.

Ovrha je ograničena i na nekretninama poljodjelca. „Ne mogu biti predmet ovrhe poljoprivredno zemljište i gospodarske zgrade poljodjelca u opsegu potrebnom za njegovo uzdržavanje i uzdržavanje članova njegove uže obitelji te drugih osoba koje je po zakonu dužan uzdržavati“.¹⁸¹ Da bi ovrha na nekretnini poljodjelca bila ograničena „nužno je dokazati da (ovršenik) ima status poljodjelca, kulturu nekretnine te da su mu upravo te nekretnine nužne za njegovo uzdržavanje i uzdržavanje članova uže obitelji“.¹⁸² Na povredu ovih pravila sud neće paziti po službenoj dužnosti jer se

¹⁸⁰ U slučajevima kada ovrhovoditelj ne priloži dokaze iz kojih bi proizlazilo da je ovršenik dozvolio uknjižbu založnog prava na obiteljskoj kući niti je dokazano da se ovršenik suglasio s prodajom nekretnine radi naplate ovrhovoditeljeve tražbine, a predmetna nekretnina je ovršeniku nužna za zadovoljenje osnovnih životnih potreba jer mu je to jedina nekretnina, takva nekretnina bit će suspendirana od ovrhe. *Argumentum a contrario*, ako bi ovršenik dao suglasnost za ovršnu prodaju, makar mu to bila jedina nekretnina kojom rješava svoje stambeno pitanje, u tom slučaju ne bi uživao zaštitu od ograničenja ovrhe na jedinoj nekretnini.

¹⁸¹ V. čl. 91. st. 1. OZ-a.

¹⁸² Rončević, V., op. cit. (bilj. 97), str. 2.

radi o pravilima relativnog karaktera, a zbog čega će ovršenik morati istaknuti prigovor povrede pravila o ograničenju ovrhe.¹⁸³

Ovrha protiv pravne osobe ne može se provesti na nekretnini koja joj je nužna za obavljanje njezine registrirane djelatnosti. Međutim, zakon određuje da se nekretnine koje služe kao uredske prostorije, nekretnine koje nisu izgrađene ili preuređene radi obavljanja strogo namjenske djelatnosti, kao i nekretnine koje služe obavljanju više djelatnosti ovršenika, a zbog otuđenja kojih neće doći do prestanka ostalih djelatnosti ovršenika pravne osobe - nikada se neće smatrati nužnima za obavljanje djelatnosti pravne osobe. *Argumentum a contrario*, ovrha će se na tim nekretninama uvijek moći odrediti i provesti.¹⁸⁴

6.2.4. Pravo na dom

Kao jedno od najvažnijih, ujedno i najspornije pitanje ovršnog prava općenito, jest mogućnost određivanja i provedbe ovrhe na jedinoj nekretnini ovršenika u kontekstu ustavnog i konvencijskog prava na dom. Pravo na dom jedno je od temeljnih ljudskih prava zajamčeno Ustavom Republike Hrvatske (dalje u tekstu: Ustav)¹⁸⁵ i Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (dalje u tekstu: Konvencija).¹⁸⁶

Ustavom se jamči zaštita ljudskih prava i temeljnih sloboda, a osobito nepovredivost doma,¹⁸⁷ štovanje i pravna zaštita osobnog i obiteljskog života, dostojanstva te ugleda i časti.¹⁸⁸ Konvencija, s druge strane, jamči svakoj osobi pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja.¹⁸⁹ Navedene odredbe sadržajno su vrlo slične,

¹⁸³ Županijski sud u Varaždinu u odluci broj: Gž-213/08 utvrdio je da sud prvoga stupnja nije postupao protivno pravilima o ograničenju ovrhe na nekretnini poljodjelca jer se ovršenik pred sudom prvoga stupnja uopće nije pozivao na činjenicu da je predmet ovrhe poljoprivredno zemljište i da je on sam poljodjelac, a zbog čega bi ovrha na takvoj nekretnini trebala biti ograničena. S obzirom da je prigovor o povredi pravila o ograničenju ovrhe relativnog karaktera, a da taj prigovor nije bio iznesen pred sudom prvoga stupnja, žalba ovršenika ukazuje se kao neutemeljena zbog čega je odbijena kao neosnovana.

¹⁸⁴ Više o ograničenju ovrhe na nekretninama pravnih osoba v. *supra ad* 5.3.2.

¹⁸⁵ Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine, br. 56/90., 135/97., 8/98. - službeni pročišćeni tekst, 113/00., 124/00. - službeni pročišćeni tekst, 28/01., 41/01. - službeni pročišćeni tekst, 76/10., 85/10. - službeni pročišćeni tekst, 5/14.

¹⁸⁶ (Europska) Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Narodne novine - Međunarodni ugovori, br. 18/97., 6/99., 8/99., 14/02., 1/06.

¹⁸⁷ V. čl. 34. st. 1. Ustava RH.

¹⁸⁸ V. čl. 35. Ustava RH.

¹⁸⁹ V. čl. 8. Konvencije.

a jedina razlika, barem na teorijskoj razini, odnosi se na njihov doseg, odnosno način na koji ih nacionalna i europska sudbena tijela tumače i primjenjuju.¹⁹⁰

Za razumijevanje ovog pitanja nužno je definirati i razjasniti što predstavlja „dom“ i na koji način taj pojam tumače nacionalni sudovi i Europski sud za ljudska prava (u daljnjem tekstu: ESLJP).

Uvodno, valja naglasiti da je pravo na dom „autonomni konvencijski koncept stvoren sudskom praksom ESLJP-a, što znači da nije definiran propisima domaćeg prava niti svoju definiciju nalazi u bilo kojem drugom propisu međunarodnog prava“.¹⁹¹ Slijedom navedenoga, jedina definicija „doma“ jest ona koju je iznjedrio ESLJP kroz svoju praksu. U obrazloženju presude ESLJP-a u predmetu *Oluić protiv Hrvatske*¹⁹² Sud je naveo kako će „dom obično biti mjesto, fizički definiran prostor, gdje se razvija privatni i obiteljski život“. Tek bi se onaj prostor koji je stvaran i realno određen te u odnosu na koji osoba ostvaruje veći stupanj povezanosti (nego prema ostalim mjestima) mogao smatrati „domom“. Dakle, određeni prostor kvalificirat će se kao „dom“ samo ako između osobe i prostora postoji trajna i neposredna povezanost. U suprotnom, predmetni prostor ne bi se mogao smatrati „domom“ niti bi osoba koja u tom prostoru živi uživala ustavno, odnosno konvencijsko jamstvo prava na dom.^{193,194}

Do povrede prava na dom doći će ne samo u situacijama konkretnih, fizičkih povreda, kao što je primjerice neovlašteni ulazak u prostor koji se smatra domom, već se kao

¹⁹⁰ Važno je napomenuti kako, temeljem čl. 132. Ustava, Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda čini dio unutarnjeg pravnog poretka Republike Hrvatske te je po pravnoj snazi iznad zakona. Odredbe Konvencije izravno su primjenjive na pojedince što znači da se pojedinci pred nacionalnim sudovima mogu izravno pozivati na prava zajamčena Konvencijom. Također, s obzirom da Konvencija čini dio unutarnjeg pravnog poretka, hrvatski sudovi dužni su pri odlučivanju, osim nacionalnih propisa, primjenjivati i odredbe Konvencije. Nadzor nad izvršavanjem obveza koje su države članice Konvencije preuzele ratifikacijom provodi Europski sud za ljudska prava. Presude ESLJP-a konačne su i obvezujuće zbog čega može doći do ukidanja određene presude nacionalnog suda ili izmjene nacionalnih propisa koji nisu u skladu s odredbama Konvencije. Zbog toga nacionalni sudovi moraju poznavati praksu ESLJP-a te biti iznimno oprezni prilikom odlučivanja i primjene nacionalnih propisa da primjena ne povrijedi odredbe Konvencije.

¹⁹¹ Primjena članka 8. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, <https://informator.hr/strucni-clanci/primjena-clanka-8-konvencije-za-zastitu-ljudskih-prava-i-temeljnih-sloboda>, 7. studenog 2022.

¹⁹² *Oluić protiv Hrvatske*, zahtjev br. 61260/08, presuda od 20.5.2010.

¹⁹³ Tako je primjerice Ustavni sud RH u svojoj odluci broj: U-III-646/2018 ocijenio očito neosnovanim prigovor podnositelja zahtjeva o povredi prava na dom „budući da podnositelj nije dokazao da uživa konkretne i postojeane veze s tom imovinom, a niti takve okolnosti (o postojanju dovoljnih i neprekidnih veza s određenim mjestom) ne proizlaze iz utvrđenja konkretnog predmeta“.

¹⁹⁴ Isto stajalište zauzeo je Ustavni sud RH i u svojoj odluci broj: U-III-1862/014 u kojoj navodi da se „domom ne može smatrati imovina u kojoj podnositelj nije stanovao neko dulje vrijeme te se time može smatrati da su veze s tom imovinom preslabe i ne predstavljaju dovoljno konkretnu vezu da bi je se smatralo domom“. Zbog nedostatka postojanja dovoljno jake, stvarne i trajne povezanosti, domom se ne može smatrati niti vikend kuća sa zemljištem, kako je to obrazložio Ustavni sud u odluci broj: U-III-3666/2015.

povrede prava na dom tretiraju i situacije se ne radi o fizičkoj povredi, nego je osobi onemogućeno mirno uživanje doma zbog buke, imisija ili mirisa.

Međutim, osim ovako definiranog prostora koji se u pretežnoj mjeri preklapa s onime što se i kolokvijalno naziva „domom“, Ustavni sud RH¹⁹⁵ i ESLJP¹⁹⁶ tumače taj pojam ekstenzivno te na taj način šire krug potencijalnih prostora koji se mogu podvesti pod pojam „doma“. „Očito je riječ o širokoj interpretaciji gdje su pod pojam doma svrstane različite vrste nekretnina po namjeni i vrsti, ali i stvari općenito. Suština je što se dom i njegov pojam koncipiraju u faktično-funkcionalnom smislu i tako štite“.¹⁹⁷

Prosudivanje predstavlja li neki prostor „dom“ ovisi o činjeničnim okolnostima konkretnog slučaja, a ne o valjanom pravnom temelju boravka u određenoj nekretnini za koju osoba tvrdi da joj je „dom“. Isto potvrđuje i Vrhovni sud RH u svom *Zaključku 1*.¹⁹⁸ te navodi da je „pojam doma za sud činjenično pitanje, o kojem odlučuje po kriterijima trajnosti i faktične veze, imajući u vidu okolnosti konkretnog slučaja i pravna shvaćanja sadržana u odlukama Ustavnog suda te Europskog suda“. U tom smislu i

¹⁹⁵ Međutim, Ustavni sud RH nije oduvijek tumačio pojam „doma“ ekstenzivno. U obrazloženju odluke broj: U-III-2403/2003, jedne od prvih presuda u kojima se raspravljalo o povredi prava na dom, Ustavni sud navodi: „U svezi isticanja povrede ustavnog prava (na dom) propisanog člankom 34. Ustava, napominje se da do povrede tog prava ne može doći postupanjem sudova u ovršnom postupku, budući da se članak 34. Ustava odnosi na jamstvo nepovredivosti doma u smislu postupanja redarstvenih vlasti prilikom ulaska i pretrage stana u cilju izvršenja naloga o uhićenju ili radi hvatanja počinitelja kaznenog djela, odnosno radi otklanjanja ozbiljne opasnosti po život i zdravlje ljudi ili imovine većeg opsega, pa te ustavne odredbe nisu mjerodavne u konkretnom ustavnom postupku“. Tek je kasnije, pod utjecajem prakse ESLJP i prihvaćanjem europskih standarda zaštite ljudskih prava, napravljen radikalna zaokret u stajalištu Ustavnog suda RH te se članak 34. počeo primjenjivati i na slučajeve u kojima je povreda prava na dom izravna posljedica određivanja i provođenja ovrhe na nekretnini radi naplate ovrhovoditeljeve tražbine.

¹⁹⁶ Tako primjerice ESLJP navodi da se pod pojam „doma“ mogu podvesti i netradicionalni stambeni objekti poput stambenih prikolica i drugih pokretnih nastambi (*Chapman protiv Ujedinjenog Kraljevstva*), koliba i bungalova (*Winterstein i drugi protiv Francuske*) pa čak i sekundarnih nekretnina ili vikendica (*Demades protiv Turske*). Osim stambenih objekata, pod pojam „doma“ mogu se podvesti i poslovne prostorije poput poslovnog prostora novina (*Saint-Paul Luxembourg S.A. protiv Luksemburga*), ureda javnog bilježnika (*Popovi protiv Bugarske*) ili kabineta sveučilišnog profesora (*Steeg protiv Njemačke*). Koliko daleko seže ekstenzivnost tumačenja pojma „dom“ ponajbolje se ogleda u presudi (*Nacionalni savez sportskih udruga i saveza (FNASS) i drugi protiv Francuske*) kojom ESLJP ostavlja mogućnost da se i centri za treniranje te objekti za sportska događanja i natjecanja mogu smatrati „istovjetnima domu“. Međutim, „domom“ se neće smatrati industrijske zgrade i objekti poput mlina, pekarnice ili skladišta koji se koriste isključivo u profesionalne svrhe (*Khamidov protiv Rusije*), kao ni zgrada koja nije nastanjena ili je u fazi izgradnje (*Halabi protiv Francuske*). Pravo na „dom“ postaje bespredmetno u onim situacijama kada osoba u predmetnoj nekretnini uopće nije stanovala ili je od toga prošlo toliko vremena da je veza s tom nekretninom značajno oslabila (*Andreou Papi protiv Rumunjske*).

¹⁹⁷ Mihelčić, Gabrijela; Marochini Zrinski, Maša, Utjecaj konvencijskih načela tumačenja na pojedine građanskopravne institute (odabrana pitanja), Zbornik pravnog fakulteta Sveučilišta u Nišu, 78:1/2018, str. 131.

¹⁹⁸ Zaključci sa sastanka predsjednika Građanskog odjela Vrhovnog suda RH s predsjednicima građanskih odjela županijskih sudova RH održanog 16. i 17. rujna 2015. u Šibeniku, broj: Su-IV-246/2015, <https://www.vsrh.hr/custompages/static/HRV/files/PravnaShvacanja-Zakljucci/GO-zakljucci/VSRH GO 2015 Su 246-2015 2015-09-17 zakljucci.pdf>, 11. studenog 2022.

Vodič kroz 8. članak Europske konvencije o ljudskim pravima¹⁹⁹ definira dom kao „samostalan pojam koji ne ovisi o klasifikaciji prema domaćem pravu. Prema tome, odgovor na pitanje predstavlja li stambeni objekt dom zaštićen člankom 8. stavkom. 1. ovisi o činjeničnim okolnostima, odnosno o postojanju dostatne i neprekinute veze s određenim mjestom“.²⁰⁰

Također, za prosuđivanje okolnosti može li se određeni prostor smatrati „domom“ nije odlučna činjenica je li osoba koja se poziva na to pravo vlasnik prostora, je li u posjedu tog prostora ili se u njemu nalazi u najmu. Štoviše, određeni prostor može se smatrati domom i uživati pravnu zaštitu čak i ako osoba koja u njemu živi nije njegov zakoniti posjednik.²⁰¹ Dakako, ovakvo tumačenje i na njemu utemeljena pravna zaštita vlasniku nekretnine može prouzrokovati značajne poteškoće u ostvarivanju njegovih vlasničkopravnih ovlaštenja. Premda vlasnik *de iure* ni u kojem slučaju nije niti može biti onemogućen podnijeti tužbu s vindikacijskim ili negatorijskim zahtjevom, odnosno tužbu zbog smetanja posjeda, ishod takvog postupka najčešće će biti povezan s nerazmjernim poteškoćama, nemogućnošću da se sudska zaštita ostvari trenutno,²⁰² ali i višegodišnjim trajanjem takvog postupka.

Ostvarivanje zaštite prava na dom nije predviđeno niti se može ostvarivati u ovršnom postupku, već je za to predviđen redovni građanski postupak. Ovršni postupak, po svojoj prirodi neraspravni postupak koji ima za cilj osigurati učinkovito izvršenje presude, ne osigurava dovoljna procesna jamstva da bi se u okviru njega moglo odlučivati o pravu na dom kao jednom od najvažnijih ljudskih prava s daleko širim, egzistencijalnim i socijalnim posljedicama.

Razina sudske zaštite koja se pruža u građanskim postupcima radi ostvarenja prava na dom uvelike ovisi o tome radi li se o javnopravnom ili privatnopravnom odnosu. To

¹⁹⁹ Vodič kroz 8. članak Europske konvencije o ljudskim pravima, Pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja, https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_8_HRV.pdf, 8. studeni 2022.

²⁰⁰ Ibid, str. 83.

²⁰¹ Županijski sud u Varaždinu, Stalna služba u Koprivnici u svojoj odluci Gž-266/2018, pozivajući se na praksu Europskog suda za ljudska prava, navodi da „dom čine prostorije s kojima je pojedinac ostvario dovoljno jaku, stvarnu i trajnu povezanost, bez obzira na to da li ih nastanjuje zakonito ili bez ovlaštenja“.

²⁰² Tako primjerice Zakon o parničnom postupku, Narodne novine, br. 53/91., 91/92., 112/99., 129/00., 88/01., 117/03., 88/05., 2/07., 96/08., 84/08., 123/08., 57/11., 148/11. - službeni pročišćeni tekst, 25/13., 89/14., 70/19., 80/22., 114/22.) u članku 440. navodi: „Pri određivanju rokova i ročišta po tužbama zbog smetanja posjeda sud će uvijek obraćati osobitu pažnju na potrebu hitnog rješavanja prema prirodi svakoga pojedinoga slučaja“. Bez obzira što zakon nominalno određuje hitnost u postupanju u takvim sporovima, praksa je pokazala da se takvi postupci vode toliko dugo da je ESLJP donio nekoliko presuda u kojima sudska zaštita nije pružena pravovremeno te je utvrđena povreda prava na suđenje u razumnom roku.

stoga što se u postupcima u kojima je jedna od stranaka osoba javnog prava uvijek provodi test razmjernosti. Testom razmjernosti sud „važne“ suprotstavljena prava, odnosno odlučuje o tome hoće li dati primat i pružiti pravnu zaštitu osobi koja stanuje u tuđoj nekretnini i pritom se poziva na pravo na dom ili će stati na stranu vlasnika nekretnine i pružiti mu zaštitu njegova prava vlasništva. „Sudovi su dužni kod tužbi za iseljenje kad je tužiteljica država odnosno osoba javnog prava provesti test razmjernosti uključujući i odgovor na pitanje je li miješanje (iseljenje) nužno i potrebno obzirom na sve okolnosti slučaja“.²⁰³ Dakle, kada se u javnopravnom odnosu postavi pitanje zaštite prava na dom sud je uvijek obavezan provesti test razmjernosti. Međutim, kada je riječ o privatnopravnim odnosima, situacija je bitno drukčija. „U privatnopravnim odnosima, mehanizmi „vaganja“ suprotstavljenih interesa u pravilu su već osigurani kroz domaće zakonodavstvo, odnosno pravne lijekove i postupke koji privatnim osobama stoje na raspolaganju kako bi zaštitile svoje pravo na dom. Zbog toga nije nužno da nezavisni sud u takvom postupku važne interese već je dovoljno da je postupak popraćen prikladnim postupovnim jamstvima, da primjena mjerodavnog prava nije bila proizvoljna (arbitrarna), odnosno očigledno nerazumna“.²⁰⁴ Provođenje testa razmjernosti nije isključeno i nema zapreka da ga se provede i u privatnopravnim postupcima, premda njegovo provođenje, upravo zbog činjenice da su strankama osigurana brojna procesna jamstva, nije nužno. Rijetki su primjeri iz prakse u kojima je viši sud ukinuo presudu nižestupanjskog suda jer je ocijenio da miješanje u pravo na dom nije bilo razmjerno ili da je postojao javni interes, odnosno prijevika društvena potreba ostvarivanja toga prava nauštrb zaštite prava vlasništva vlasnika nekretnine.²⁰⁵

²⁰³ Vrhovni sud RH, Rev x-1050/2012 od 10. rujna 2014.

²⁰⁴ Gović Penić, Iris, Praksa Europskog suda za ljudska prava i domaćih sudova o pravu na dom u privatnopravnim odnosima, IUS-INFO, 2021, str. 9.

²⁰⁵ Sudovi na sličan način obrazlažu zašto se pravu na dom *a priori* ne može dati prednost u odnosu na druga imovinska prava. Tako primjerice Županijski sud u Splitu u svojoj odluci broj: Gž Ovr-100/21 navodi da se u postupku radi o „suprotstavljenim privatnim interesima dvije fizičke osobe, a mehanizmi vaganja suprotstavljenih privatnih interesa stranaka utjelovljeni su kroz pravne propise koji omogućavaju strankama zaštititi njihova prava, pa i pravo na dom, pokretanjem odgovarajućih postupaka i izjavljivanjem dopuštenih pravnih lijekova“ te je slijedom toga prednost dao zaštiti prava vlasništva u odnosu na pravo na dom. U predmetnome slučaju sud se pozvao na pravno stajalište Ustavnog suda Republike Hrvatske izraženo u odluci broj: U-III-1479/2018 u kojoj se navodi da je „na redovnim sudovima, koji najbolje poznaju činjenice predmeta, da ispitaju razmjernost i nužnost miješanja, te polazeći od okolnosti konkretnog slučaja, ocijene može li se miješanje u pravo na dom opravdati razlozima javnog interesa odnosno postoji li za njega prijevika društvena potreba“. Isto stajalište glede okolnosti da nije potrebno provoditi test razmjernosti u privatnopravnim odnosima Ustavni sud RH zauzeo je i u predmetima U-III-2930/2019 i U-III-4836/2019.

6.2.4.1. Isticanje prigovora – pretpostavka ostvarenja zaštite

„Osnovna pretpostavka za ostvarivanje zaštite prava na dom pred Ustavnim sudom i ESLJP-om prethodno je isticanje određenog prigovora (*exceptio*) od strane onog sudionika kojeg se to tiče“.²⁰⁶ Sukladno načelu dispozicije, bez isticanja odgovarajućeg prigovora prava na dom, sud o njemu uopće ne može raspravljati niti odlučivati.²⁰⁷ U praksi se postavilo izuzetno važno procesno pitanje, a odnosi se na trenutak do kojega je osoba koja se poziva na pravo na dom ovlaštena istaknuti taj prigovor. Premda i dalje postoji različita sudska praksa,²⁰⁸ zbog čega neki autori smatraju da se prigovor povrede prava na dom „mora istaknuti pred redovnim sudovima, i to na samim počecima sudskog postupka“,²⁰⁹ danas je gotovo pa općeprihvaćeno stajalište kako se predmetni prigovor može istaknuti u bilo kojoj fazi postupka, dakle, neovisno o tome radi li se o prvostupanjskom, žalbenom ili postupku pred Ustavnim sudom.²¹⁰

Nadalje, svaki prigovor koji sadržajno odgovara prigovoru povrede prava na dom, premda se podnositelj izrijekom ne poziva na ustavnu, odnosno konvencijsku odredbu o pravu na dom, sud je dužan razmotriti i odlučiti o njegovoj osnovanosti. Osoba protiv koje se vodi ovršni postupak radi ispražnjenja i predaje nekretnine ne mora se eksplicite pozvati na pravo na dom zajamčeno člankom 8. Konvencije i člankom 34. Ustava, već je dovoljno da prilikom podnošenja prigovora iznese činjenične navode koji suštinski predstavljaju prigovor prava na poštovanje doma, a sud je dužan takve navode kvalificirati kao isticanje prigovora prava na poštivanje doma. Činjenični navodi ovršenika, primjerice da „osoba u nekretnini boravi dugi niz godina, da joj je to jedina

²⁰⁶ Bugarin, Bojan, Ovrha i pravo na dom, Hrvatska pravna revija, 18:6/2016, str. 14.

²⁰⁷ Sud odlučuje samo u granicama zahtjeva postavljenih u postupku sukladno načelu *ne eat iudex ultra et extra petita partium*.

²⁰⁸ U prilog navedenome govori odluka Ustavnog sud RH broj: U-III-4717/2019 pri čemu je Ustavni sud RH zauzeo drugačije pravno shvaćanje te je odbacio ustavnu tužbu jer podnositelj zahtjeva nije istaknuo povredu prava na dom pred prvostupanjskim sudom tijekom postupka razvrgnuća suvlasničke zajednice civilnom diobom, a što je Ustavni sud okvalificirao kao neisprpljivanje dopuštenog pravnog puta radi čega je ustavnu tužbu trebalo odbaciti.

²⁰⁹ Marković, Sandra, Pravo na poštovanje doma – između odredbi nacionalnog zakonodavstva i stajališta Europskog suda za ljudska prava i Ustavnog suda Republike Hrvatske, IUS-INFO, str. 4.

²¹⁰ Tako je primjerice Županijski sud u Zagrebu u svojoj odluci broj: Gž Ovr-764/2021 ukinuo rješenje prvostupanjskoga suda i predmet vratio na ponovni postupak jer je ovršenik prvi put u žalbi izjavio prigovor da je narušena pravična ravnoteža između interesa ovršenika i interesa ovrhovoditelja te je prvostupanjskom sudu naloženo da u ponovljenom postupku ocijeni navode ovršenika i da razloge je li došlo do narušavanja ravnoteže između interesa ovršenika i interesa ovrhovoditelja. Navedeno stajalište potvrđuje i pravno shvaćanje predsjednika građanskih odjela županijskih sudova i Građanskog odjela Vrhovnog suda RH, Su-IV-308/2020 od 5.11.2020.

nekretnina u kojoj živi s obitelji, da ishod postupka za nju predstavlja egzistencijalno pitanje“ i sl.,²¹¹ trebaju se tumačiti na način kao da je osoba istaknula prigovor povrede prava na dom te ih nadležni sud, u svjetlu tih odredaba, treba i ocjenjivati.

Zaključno, još jednom valja naglasiti da u situacijama u kojima je ovršenik dobrovoljno založio svoju jedinu nekretninu te pristao da ovrhovoditelj namiruje svoju dospjelu, a nenaplaćenu tražbinu iz njezine vrijednosti, ovršenikovo pravo na dom se suspendira. S obzirom na to da se u navedenoj situaciji ovršenik dobrovoljno odrekao toga prava,²¹² ne postoji pravna osnova po kojoj bi se ovršeniku pružila zaštita u vidu nemogućnosti provođenja ovrhe na jedinoj nekretnini. Zalaganje jedine nekretnine koja predstavlja dom ovršeniku i članovima njegove obitelji iziskuje od pojedinca trezvenost i poseban oprez prilikom sagledavanja svih mogućih posljedica do kojih ono može dovesti. Ovršenik mora biti svjestan da nekretnina koja predstavlja njegov jedini dom, a kojom je osigurana ovrhovoditeljeva tražbina, može biti prodana u ovršnom postupku u slučaju neispunjenja preuzete obveze. Ovakvo stajalište ima svoje pravopolitičko uporište kojim se ne negira socijalna uloga države niti ima za cilj deposedirati ovršenike i ostaviti ih „bez krova nad glavom“, već se na taj način šalje jedna šira društvena poruka - da se pojedinac ne može abolirati od posljedica svoga neodgovornoga ponašanja niti ga zakon u tome može/treba bezrezervno štiti.

6.2.4.2. Test razmjernosti

Pravo na dom nije apsolutno pravo koje se bezuvjetno i bezrezervno štiti. Prilikom odlučivanja u ovršnom postupku radi ispražnjenja i predaje nekretnine, *ipso facto* dolazi do suprotstavljanja dva pojedinačna privatna prava. S jedne strane, prava vlasništva vlasnika predmetne nekretnine, i s druge strane, prava na dom osobe koja

²¹¹ Iz navedenog je razloga Županijski sud u Varaždinu, Stalna služba u Koprivnici u svojoj odluci broj: Gž-266/2018 utvrdio da je prvostupanjski sud počinio bitnu povredu parničnog postupka jer nije odlučivao o osnovanosti prigovora prava na dom. Naime, tuženik je naveo da „nema gdje otići ako ih deložiraju iz stana jer nemaju za podstanarstvo“ te, premda tuženik pravo na dom eksplicitno ne spominje niti se izravno na nj poziva, ovako izneseni prigovor suštinski zapravo predstavlja prigovor prava na dom. Zbog toga je presuda nižeg suda ukinuta, a predmet vraćen na ponovni postupak.

²¹² Dobrovoljnim zalaganjem jedine nekretnine te davanjem suglasnosti da založni vjerovnik namiri svoju dospjelu, a nenaplaćenu tražbinu iz vrijednosti te nekretnine posredno ima učinak odricanja od prava izjaviti prigovor povrede prava na dom. U tom slučaju, radi se o dužnikovoj obvezi na propuštanje korištenja svojim pravom (na isticanje prigovora povrede prava na dom).

živi u tuđoj nekretnini za koju tvrdi da joj je to dom. Tom prilikom, sud će se koristiti testom opravdanosti (miješanja), pri čemu središnje mjesto zauzima test razmjernosti. Sud prilikom provođenja testa opravdanosti mora odgovoriti na sljedeća pitanja:

- (1) može li se sporna nekretnina smatrati domom podnositelja tužbe;
- (2) jesu li se nadležne vlasti umiješale u ostvarivanje prava podnositelja na poštovanje njegova doma;
- (3) je li miješanje bilo opravdano, odnosno (a) je li bilo u skladu sa zakonom, (b) je li imalo legitiman cilj, (c) je li bilo nužno u demokratskom društvu i (d) je li bilo razmjerno cilju koji se želio postići, tj. je li bilo razmjerno naravi potrebe za ograničenjem u konkretnom slučaju.²¹³

„Miješanje jest svaki čin državne vlasti kojim se pravo na dom ograničava ili oduzima, ali i propust države da zaštiti prava pojedinca od miješanja trećih osoba“.²¹⁴ Dakle, u situacijama kada je donesen „sudski nalog za iseljenje podnositelja iz sporne nekretnine“ dolazi do miješanja u ostvarenje prava na poštovanje doma.²¹⁵ Također, „sudska prodaja kuće ili stana podnositelja zahtjeva i njegovo ili njezino iseljenje treba smatrati miješanjem u pravo na poštivanje njegovog ili njezinog doma“.²¹⁶

Opravdanost miješanja prosuđuje se kroz test razmjernosti. Negativan odgovor na samo jedno od postavljenih pitanja imat će za posljedicu neopravdanost miješanja te utvrđenje povrede prava na poštovanje doma. Zakonitost miješanja ogleda se u činjenici da je vlasnik nekretnine ovlašten tražiti i ostvariti zaštitu svoga prava samo ako je taj zahtjev utemeljen na zakonskoj normi, odnosno ako mu zakonska norma daje ovlaštenje tražiti prisilno ostvarenje svoga prava sudskim putem. Legitimnost cilja proizlazi iz same zakonske norme koja vlasnika ovlašćuje na pokretanje sudskog postupka radi zaštite svojih prava i interesa. Ako zakonska norma pruža mogućnost zaštite određenog prava tada se upravo kroz sudski postupak pokrenut radi njegove zaštite to pravo oživotvoruje te se postiže legitiman cilj. „Nužnost u demokratskom društvu pretpostavlja zadovoljenje neodgodive društvene potrebe i razmjernost predložene mjere u odnosu na legitiman cilj koji se želi postići“.²¹⁷ Određena mjera

²¹³ Gović Penić, I., op. cit. (bilj. 205), str. 3.

²¹⁴ Ibid.

²¹⁵ Odluka Ustavnog suda RH broj: U-III-3317/2015

²¹⁶ Vrzić protiv Hrvatske, zahtjev br. 43777/13, presuda od 12. srpnja 2016.

²¹⁷ Bugarin, Bojan, loc. cit.

kojom se dira u nečije pravo na dom bit će razmjerna samo ako se isti cilj nije mogao postići nekim drugom, blažom mjerom.

Hoće li se u konkretnom slučaju sporna nekretnina smatrati domom ili ne ovisi o činjeničnim okolnostima svakog pojedinog slučaja. „Pritom sudovi trebaju imati u vidu da dom čine prostorije s kojima je pojedinac ostvario dovoljno jaku, stvarnu i trajnu povezanost, bez obzira na to da li ih nastanjuje zakonito ili bez ovlaštenja. Stoga dom nije ograničen samo na prostorije koje su u zakonitom posjedu i koje su zakonito nastanjene“.²¹⁸ Već je spomenuto kako se pojam doma u sudskoj praksi tumači ekstenzivno pa će se tako, osim uobičajenih prostora koji služe za stanovanje, i neki netradicionalni objekti koji su pogodni za stanovanje moći smatrati domom.

Osoba koja se poziva na pravo na dom mora dokazati činjenicu da joj predmetna nekretnina predstavlja dom i da je došlo do miješanja u to njeno pravo, dok će vlasnik nekretnine morati dokazati da je miješanje usmjereno na postizanje legitimnog cilja i da je prisilno iseljenje nužno u demokratskom društvu. Upravo će ovaj potonji uvjet biti razlog zašto sudovi prilikom pružanja zaštite daju prednost pravu na dom.²¹⁹

6.3. Ovrha na subjektivnom imovinskom pravu

Ovrha na subjektivnom imovinskom pravu zajednički je naziv za ovrhu na svim subjektivnim pravima koja sadrže imovinskopravnu komponentu te mogu služiti kao predmet prisilne naplate ovrhovoditeljeve tražbine. Da bi određeno subjektivno pravo moglo služiti kao predmet ovrhe, ono mora biti imovinske naravi. Dakle, nije nužno da se radi isključivo o novčanoj tražbini čiji je novčani ekvivalent odrediv po prirodi stvari, već je dovoljno da subjektivno pravo sadrži imovinsku komponentu.²²⁰ Također, nije nužno da samo subjektivno imovinsko pravo ima sposobnost unovčenja, već je dovoljno da se neki njegov dio, odnosno koristi koje se od njega ostvaruju

²¹⁸ Vrhovni sud RH, Rev x-1050/2012, loc. cit.

²¹⁹ Navedeno vrijedi samo u situacijama kada je ovrhovoditelj osoba javnoga prava.

²²⁰ Tako primjerice Županijski sud u Varaždinu u svojoj odluci broj: Gž Ovr-347/2016 navodi da je obveza potonjeg vlasnika povrat vlasništva nad nekretninom koja je na njega prenesena te je služila kao osiguranje vraćanja duga, dok je prethodni vlasnik ovlašten zahtijevati od potonjeg vlasnika ispravu podobnu za upis svoga prava vlasništva nakon što je isplatio cjelokupnu tražbinu. Sud ističe kako je pravo prethodnog vlasnika zahtijevati ispravu podobnu za upis svoga prava vlasništva imovinsko pravo koje može biti predmet ovrhe.

posredovanjem nekog pravnog posla (u obliku najamnine ili zakupnine) mogu unovčiti te iz ostvarenog iznosa namiriti ovrhovoditeljeva tražbina.²²¹

Bit, odnosno karakter subjektivnog imovinskog prava određuje njegova imovinska komponenta. *A contrario*, subjektivna prava koja nemaju imovinsku komponentu ne mogu služiti da se iz njihove vrijednosti namiruje ovrhovoditeljeva tražbina.²²² Svako subjektivno imovinsko pravo može se izraziti kroz njegov novčani ekvivalent, bilo da samo pravo može biti predmet unovčenja, bilo da se mogu unovčiti koristi od tog prava.

Ovrha se može odrediti i provesti na novčanim tražbinama pri čemu se u ovu skupinu ubrajaju i tražbine po štednim ulozima, plaća i druga stalna novčana primanja te tražbine po računima kod banaka kao posebni oblici ovrhe na novčanim tražbinama. Ovrha je moguća i na tražbinama iz vrijednosnih papira, tražbinama na temelju zadužnice, tražbinama da se predaju ili isporuče pokretnine ili da se preda nekretnina, dionicama za koje nije izdana isprava o dionici, udjelima odnosno poslovnim udjelima u trgovačkom društvu, vrijednosnim papirima koji su ubilježeni na računima kod Središnjeg klirinškog depozitarnog društva te na drugim imovinskim odnosno materijalnim pravima, a pod koja spadaju patent, žig, industrijski dizajn, topografija poluvodičkih proizvoda, autorsko i njemu srodna prava, koncesija, pravo plodouživanja i druge osobne služnosti, zakup, najam i dr.²²³

U nastavku rada, zbog opsežnosti materije, detaljnije će se analizirati ovrha na plaći i drugim stalnim novčanim primanja jer je upravo taj oblik ovrha najzastupljeniji.

6.3.4. Novčane tražbine izuzete od ovrhe

Prije nego što se analiziraju odredbe koje uređuju institut ovrhe na plaći, potrebno je spomenuti kako su određene kategorije tražbina izuzete od ovrhe. Premda se radi o

²²¹ Međutim, ako se radi o strogo osobnom pravu, postojanje mogućnosti unovčenja nekog dijela subjektivnog imovinskog prava neće biti dostatno za provođenje ovrhe na strogo osobnom pravu. Iz navedenog je razloga Županijski sud u Varaždinu u odluci broj: Gž Ovr-1516/2018 preinačio odluku prvostupanijskoga suda i odbio prijedlog za ovrhu na pravu plodouživanja. U obrazloženju svoje odluke Županijski sud navodi da je „prvostupanijski sud pogrešno prihvatio zahtjev ovrhovoditelja za provođenjem ovrhe prodajom toga prava i namirenjem ovrhovoditelja iz iznosa dobivenog prodajom, jer isto ne može biti predmetom prodaje“.

²²² Takva prava, koja nemaju imovinskopravnu komponentu, nazivaju se subjektivna neimovinska prava, odnosno prava osobnosti.

²²³ Dika, M., op. cit. (bilj. 79), str. 615.

tražbinama koje su „apsolutno nepodobne da bi se na njima ovrha mogla provesti“,²²⁴ te su „izuzete od ovrhe po apsolutnom kriteriju – bez obzira na njihov iznos, vrstu i namjenu“,²²⁵ sud na navedenu okolnost ipak ne pazi *ex offo*. S obzirom da postupanje ovršenika treba biti usmjereno ka namirenju duga radi kojega je ovrha određena, sud *a priori* neće odbiti takav prijedlog, već će ovršenik morati izjaviti žalbu/prigovor protiv rješenja o ovrsi kojim je određena ovrha na predmetu koji je izuzet od ovrhe.²²⁶

Ovrha se ne može provesti na:

- (1) primanjima po osnovi zakonskoga uzdržavanja, naknade štete nastale zbog narušenja zdravlja ili smanjenja, odnosno gubitka radne sposobnosti i naknade štete za izgubljeno uzdržavanje zbog smrti davatelja uzdržavanja,
- (2) primanjima po osnovi naknade zbog tjelesnoga oštećenja prema propisima o invalidskom osiguranju,
- (3) primanjima po osnovi socijalne skrbi,
- (4) primanjima po osnovi privremene nezaposlenosti,
- (5) primanjima po osnovi doplatka za djecu, osim ako posebnim propisom nije drukčije određeno,
- (6) primanjima po osnovi stipendije i pomoći učenicima i studentima,
- (7) naknadi za rad osuđenika, osim za tražbine po osnovi zakonskoga uzdržavanja te za tražbine naknade štete prouzročene kaznenim djelom osuđenika,
- (8) primanjima po osnovi odličja i priznanja,
- (9) rodiljnim i roditeljskim novčanim potporama, osim ako posebnim propisom nije drugačije određeno,
- (10) novčanim paušalnim naknadama za podmirivanje troškova prehrane radnika, prigodne nagrade (božićnica, naknada za godišnji odmor i sl.),
- (11) novčanim naknadama žrtvama kaznenih djela nasilja počinjenih s namjerom,
- (12) naknadama za pričuvnike pozvane na izvršavanje vojne obveze,
- (13) sindikalnim socijalnim potporama koje članovima sindikata na temelju važećih propisa isplaćuje sindikat,

²²⁴ Dika, M., op. cit. (bilj. 79), str. 530.

²²⁵ Dika, Mihajlo, Komentar Ovršnog zakona, Zagreb, Narodne novine, str. 236. (komentar uz čl. 172. OZ).

²²⁶ V. čl. 50. st. 1. t. 6. OZ-a.

- (14) nagradama učenicima i studentima te troškovima sufinanciranja kupnje udžbenika učenicima,
- (15) sportskim stipendijama za sportaše s invaliditetom,
- (16) ostalim primanjima izuzetima od ovrhe po posebnim propisima.²²⁷

Lista primanja izuzetih od ovrhe nije taksativna, već je otvorenom klauzulom predviđena mogućnost da se i neka druga primanja, koja nisu izvorno predviđena OZ-om, izuzmu od ovrhe. Međutim, zajedničko svim primanjima izuzetima od ovrhe jest da služe ostvarenju neke socijalno priznate svrhe. Prepoznavši izraziti socijalni karakter tih primanja te, s obzirom da se može opravdano pretpostaviti da su ovršenici koji ih ostvaruju to ujedno i jedini izvori prihoda, zakonodavac je, osobito imajući u vidu načelo zaštite dostojanstva ovršenika, te prihode izuzeo od ovrhe. Na ovrhovoditelja je prebačen teret u slučaju izuzeća određenih primanja od ovrhe te bi ovrhovoditelj, ako se ovršenik pozove na izuzeće, morao predložiti drugi predmet ovrhe. U slučaju da zakonom nisu predviđeni primitci izuzeti od ovrhe, ovršenici koji ih ostvaruju ostali bi bez jedinog zajamčenog i sigurnog (legalnog) izvora prihoda što bi za posljedicu moglo imati ugrožavanje egzistencije ovršenika i članova njegove obitelji. Nepostojanje takve zaštite bi sasvim izvjesno državi prouzročilo dodatne probleme jer bi, umjesto zaštite, od ovršenika učinila socijalni slučaj, a odlučivanje o ovršenikovim pravima i obvezama prebacila na ustanove socijalne skrbi.

Na ovom mjestu valja još jednom napomenuti kako gotov novac (kao pokretnina) koji je stečen po osnovi tražbine koja je izuzeta od ovrhe ne može biti predmet ovrhe.²²⁸

6.3.5. Ograničenje ovrhe i ovrha na plaći

Ovrha na plaći jedan je od najzastupljenijih, ali i najsigurnijih predmeta ovrhe. Za razliku od ovrhe na pokretninama i nekretninama, čije provođenje može biti skopčano s različitim poteškoćama, ovrha na plaći razmjerno je jeftin, brz i efikasan mehanizam kojim ovrhovoditelj može prisilnim putem naplatiti svoju tražbinu.

²²⁷ V. čl. 172. OZ-a.

²²⁸ V. čl. 135. st. 1. t. 6. OZ-a.

Kao i kod ostalih predmeta ovrhe, i za ovrhu na novčanim tražbinama vrijedi pravilo da će primjena posebnih pravila o ograničenju ovrhe imati prednost u primjeni pred općim pravilima o zaštiti ovršenika fizičke osobe.²²⁹ Takva, posebna pravila, propisana su za ovrhu na plaći i drugim stalnim novčanim primanjima.

Plaća je pojam definiran Zakonom o radu,²³⁰ a odnosi se na naknadu u novcu koju radnik u radnom odnosu ostvaruje za obavljeni rad. Druga stalna novčana primanja, izuzev plaće, su sva ostala novčana primanja koja se višekratno i periodički isplaćuju, kao što su naknada umjesto plaće, naknada za skraćeno radno vrijeme, naknada zbog umanjenja plaće, mirovina, primanja osoba u pričuvnom sastavu za vrijeme vojne službe te sva druga stalna novčana primanja civilnih i vojnih osoba.²³¹

Nadalje, za ovrhu na plaći vrijedi opće ograničenje za određivanje i provođenje ovrhe na novčanim tražbinama. Ovrha na plaći moguća je samo u ograničenom opsegu - potrebnom za namirenje ovrhovoditeljeve tražbine. Drugim riječima, ovršenika se ne može ovršiti za iznos veći od onoga koji je potreban za namirenje ovrhovoditeljeve tražbine te se trenutkom namirenja daljnje vođenje ovršnog postupka obustavlja.²³²

Ovrha na plaći je kvantitativno i kvalitativno ograničena. Ovisno o kvaliteti, odnosno vrsti pojedinih tražbina, plaća se može ovršiti u kvantitativno različitim iznosima. Primjena općeg ograničenja koje kvantitativno ograničava ovrhu na plaći u ovisnosti je o tome prima li ovršenik netoplaću u iznosu većem ili manjem od prosječne netoplaće. Ako ovršenik prima netoplaću koja je veća ili jednaka prosječnoj netoplaći, od ovrhe je izuzet iznos u visini dvije trećine prosječne netoplaće.²³³ Ako ovršenik prima plaću koja je manja od prosječne netoplaće, od ovrhe je izuzet iznos u visini tri četvrtine plaće ovršenika, ali ne više od dvije trećine prosječne netoplaće.²³⁴ Ova ograničenja djelovat će samo ako se ne radi o posebnoj vrsti tražbine. U slučaju da se ovrha na plaći provodi radi ostvarenja posebnih vrsta tražbina za koje su propisana posebna pravila tada će vrijediti i posebna kvantitativna ograničenja. Tako primjerice, ako ovršenik prima netoplaću koja je veća od prosječne netoplaće, a ovrha se provodi radi naplate tražbine po osnovi zakonskog uzdržavanja, naknade štete zbog narušenja zdravlja ili zbog

²²⁹ V. *supra ad* 5.3.1.

²³⁰ Zakon o radu, Narodne novine, br. 93/14., 127/17., 98/19., 151/22.

²³¹ V. čl. 173. st. 4. OZ-a.

²³² V. čl. 175. st. 1. OZ-a.

²³³ V. čl. 173. st. 1. OZ-a.

²³⁴ V. čl. 173. st. 2. OZ-a.

smanjenja, odnosno gubitka radne sposobnosti ili pak naknade štete za izgubljeno uzdržavanje zbog smrti davatelja uzdržavanja, od ovrhe je izuzet iznos u visini jedne polovine prosječne netoplaće, osim ako se ne radi o ovrsi radi prisilne naplate novčanih iznosa za uzdržavanje djeteta, a u kojem slučaju je izuzet iznos od jedne četvrtine prosječne mjesečne netoplaće isplaćene po zaposlenom u svim pravnim osobama u Republici Hrvatskoj za proteklu godinu. Ako ovršenik prima netoplaću manju od prosječne netoplaće tada je referentna vrijednost njegova netoplaća, a ne prosječna netoplaća.²³⁵ „Izložena posebna pravila polaze od potrebe povlaštenog tretmana određenih tražbina koje se ostvaruju“.²³⁶

Neopterećeni dio plaće, u pogledu kojega je ovrha ograničena ili drugo primanje izuzeto od ovrhe, isplaćuje se na poseban, zaštićeni račun koji ovršenik otvara posredstvom Financijske agencije. Nakon što ovršenik ispuni obrazac o primanjima i naknadama koje prima, a u pogledu kojih je ovrha ograničena ili se radi o primanju u cijelosti izuzetom od ovrhe, Financijska agencija daje nalog poslovnoj banci u kojoj ovršenik ima otvorene račune da otvori za ovršenika poseban račun na kojem se ovrha ne može provesti. „Temeljem tog naloga, banka ovršenika obvezna je primiti na otvoreni posebni račun ovršenika samo uplate koje se odnose na prijavljenu vrstu primanja iz naloga Financijske agencije i koje su izričito uplaćene s računa koji pripada uplatitelju navedenom u nalogu“.²³⁷

Od instituta ovrhe na plaći neodvojiv je institut zapljene po pristanku dužnika. Institut zapljene, zajedno sa zadužnicom, čini gotovo pa standardiziran paket instrumenata osiguranja koji se sklapaju uz ugovor o kreditu. „Tim se institutom htjelo omogućiti primateljima plaće i drugih stalnih novčanih primanja da ta svoja primanja stave u funkciju osiguranja i namirenja tražbina vjerovnika te da tako povećaju svoju kreditnu sposobnost“.²³⁸ Izjava o zapljeni ili izjava o suglasnosti (za zapljenu primanja), kako ju se još naziva u bankarskim krugovima, privatna je isprava potvrđena od javnog

²³⁵ Za ovršenika s netoplaćom manjom od prosjeka posebna pravila o ograničenju ovrhe na plaći radi prisilne naplate pojedinih vrsta tražbina djelomice se modificiraju. S obzirom da zakonodavac pravi distinkciju između ovršenika s većom i manjom netoplaćom, tada bi se nepravednim ukazivalo da plaća ovršenika s manjim primanjima bude jednako opterećena kao i ovršenika koji ostvaruje prihode veće od prosjeka. Zbog toga se ograničenje ovrhe na plaći ovršenika koji ostvaruje netoplaću nižu od prosječne netoplaće čini zavisnim od visine njegove netoplaće, a ne prosječne netoplaće, kao što je to slučaj kod ovršenika koji ostvaruje netoplaću veću od prosječne.

²³⁶ Dika, M., op. cit. (bilj. 79), str. 548.

²³⁷ Cindrić, Sandra, Ovrha na računima građanina i zaštita novčanih sredstava od ovrhe, IUS-INFO, str. 3.

²³⁸ Dika, M., op. cit. (bilj. 79), str. 554.

bilježnika kojom dužnik daje suglasnost za zapljenu njegove plaće, odnosno drugog stalnog novčanog primanja radi naplate tražbine vjerovnika, osim u dijelu koje je to primanje izuzeto od ovrhe.²³⁹ Dakle, ako bi izjavom o suglasnosti dužnik pristao na pljenidbu plaće, odnosno drugog stalnog novčanog primanja za iznos koji je po zakonu izuzet od ovrhe, takva izjava ne bi proizvodila pravne učinke. „Dade li radnik suglasnost za zapljenu i onog dijela plaće koji se ne smije plijeniti, treba smatrati kao da suglasnost u dijelu kojim je zahvaćen i zaštićeni dio plaće ne postoji. Plaća se plijeni u granicama dopuštenog, neovisno o suglasnosti radnika. Međutim, ako je suglasnost dana i u odnosu na zaštićeni dio plaće, ali u vrijeme kada se mogla plijeniti cijela plaća (do 16. lipnja 2008.), tada je poslodavac po toj ispravi dužan postupati“.²⁴⁰ Izjava o suglasnosti „ima svojstvo ovršne isprave na temelju koje se može tražiti ovrha protiv dužnika i na drugim predmetima ovrhe“²⁴¹ što ju, iz perspektive vjerovnika, čini iznimno povoljnim i korisnim instrumentom osiguranja. „Zapljena na temelju suglasnosti dužnika nema utjecaja na provedbu ovrhe na plaći radi namirenja tražbine po osnovi zakonskoga uzdržavanja, naknade štete nastale po osnovi narušenja zdravlja ili smanjenja, odnosno gubitka radne sposobnosti i naknade štete po osnovi izgubljenoga uzdržavanja zbog smrti davatelja uzdržavanja“.²⁴² Izjavu o suglasnosti može dati i jamac, neovisno o svome obveznopravnom položaju, a čime se dodatno doprinosi osiguranju naplate kredita.

Planiranim izmjenama OZ-a predviđa se ukidanje obveze poslodavca, odnosno isplatitelja drugog stalnog novčanog primanja da provodi ovrhu na plaći, odnosno drugom stalnom novčanom primanju. Sve ovrhe na novčanim sredstvima ubuduće bi trebala provoditi Financijska agencija, što bi trebalo dovesti do značajnog administrativnog rasterećenja poslodavaca kao isplatitelja plaća i Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje kao isplatitelja mirovina.²⁴³ Također, ovim izmjenama trebao bi se uspostaviti jedinstveni sustav ovrha na novčanim sredstvima, a što bi u konačnici trebalo pospješiti naplatu potraživanja.²⁴⁴

²³⁹ V. čl. 202. st. 1. OZ-a.

²⁴⁰ Gović Penić, Iris, Novi Ovršni zakon i ovrha na plaći radnika, IUS-INFO, str. 3.

²⁴¹ V. čl. 202. st. 5. OZ-a.

²⁴² V. čl. 202. st. 4. OZ-a.

²⁴³ Sve ovrhe nad novčanim sredstvima provodit će Fina, ali ne može ovršiti plaću u digitalnoj banci, <https://lidermedia.hr/biznis-i-politika/sve-ovrhe-nad-novcanim-sredstvima-sada-ce-provoditi-fina-ali-ne-moze-ovrsiti-placu-u-digitalnoj-banci-145169>, 19. prosinac 2022.

²⁴⁴ Međutim, pred Financijskom agencijom pojavljuju se i novi izazovi. Novo uvedena mogućnost isplate plaće na *Revolut* ili račun otvoren u nekoj drugoj digitalnoj banci, nužno za sobom povlači pitanje na koji će se način

7. Odnos između postupka osiguranja založnim pravom i ovršnog postupka

Postupak osiguranja tražbine založnim pravom i ovršni postupak dva su različita i nezavisna postupka, ali nemoguće ih je promatrati odvojeno jedan od drugoga.²⁴⁵ Svaki od tih postupaka ima svoje zakonitosti i specifičnosti čije je poznavanje ključno za zaštitu prava i interesa svih stranaka u postupku.

Pravila ovršnog prava određenim predmetima odriču sposobnost da služe kao zalog, iako bi, da tih pravila nema, bili za to sposobni. Na taj se način izravno utječe na mogućnost ostvarivanja tražbine osigurane založnim pravom. Utjecaj pravila o isključenju, izuzeću i ograničenju ovrhe može doći do izražaja već prilikom osnivanja založnog prava, ali je njihov utjecaj moguć i *ex post*, time što onemogućuju ostvarenje tražbine osigurane založnim pravom, nakon što je ono već valjano osnovano.

Bitan dio sadržaja založnog prava jest *ius distrahendi*, odnosno pravo založnog vjerovnika da svoju dospjelu, a nenaplaćenu tražbinu namiruje iz vrijednosti zaloga. Pojednostavljeno, ako zalog nije moguće unovčiti, na takvom predmetu nije moguće osnovati založno pravo. Predmeti na kojima je ovrha isključena ne mogu služiti kao zalog zbog nedostatka bitnog elementa koji čini sadržaj založnog prava – sposobnosti da budu prodani u ovršnom postupku. Dakle, ako je ovrha na određenom predmetu isključena, tada će ta okolnost predstavljati apsolutnu zapreku za osnivanje založnog prava i do njega neće niti doći.

Ako se glede određenog predmeta primjenjuju pravila o izuzeću ili ograničenju ovrhe, u takvim slučajevima neće biti moguće osnovati nedobrovoljno (prisilno) založno pravo, mada taj predmet, prema stvarnopravnim pravilima, ispunjava sve pretpostavke za zalog. Zakonodavac je, nastojeći zaštititi egzistenciju ovršenika fizičke osobe, kao i

provoditi ovrhe na takvim računima. Budući da Financijska agencija ne može provoditi naplatu u drugim državama, bit će potrebno radi prisilne naplate novčane tražbine pokrenuti ovršni postupak prema pravilima ovršnog prava države sjedišta digitalne banke. Nesumnjivo, taj će postupak biti znatno skuplji i kompliciraniji, a svrsishodnost njegova pokretanja i vođenja tek će biti predmetom proučavanja pravne znanosti i prakse.

²⁴⁵ U prilog tome Županijski sud u Varaždinu u odluci broj: Gž Ovr-735/17 navodi da „niti ovršenik, niti sud koji provodi postupak nisu ovlašteni otklanjati ovrhovoditeljevo pravo inzistirati na provedbi ovrhe na nekretninama, neovisno o činjenici ranijeg opterećenja predmetnih nekretnina, nego je jedino odlučna okolnost da ovrhovoditelj raspolaže ovršnim nenamirenim potraživanjem, u koju svrhu je ovlašten i na vođenje ovrhe kakva je predmetna, neovisno o činjenici da je nekretnina već otprije opterećena upisanim osiguranjima drugih vjerovnika“.

očuvati kontinuitet obavljanja djelatnosti pravne osobe, odredio da na predmetima koji služe ispunjenju te svrhe, nije moguće osnovati nedobrovoljno založno pravo. Međutim, založnog dužnika se ne može štiti od njega samoga pa tako pravila o izuzeću i ograničenju ovrhe neće biti zapreka za osnivanje dobrovoljnog založnog prava. Naime, ako bi založni dužnik dobrovoljno založio neku svoju stvar koja bi inače bila zaštićena od prodaje u ovršnom postupku, smatra se da je dužnik svjestan mogućih posljedica svojih radnji i da je na takve posljedice pristao.

Ovisno o okolnostima slučaja, pravila o izuzeću i ograničenju ovrhe mogu u bitnome utjecati i na ostvarivanje tražbine osigurane založnim pravom. Založni vjerovnik bit će onemogućen u ostvarivanju svoje tražbine ako navedena pravila priječe ovršnu prodaju zaloga. Dakle, iako je zalog sposoban za prodaju u ovršnom postupku, hoće li doći do njegove prodaje ili će primjena pravila o izuzeću i ograničenju ovrhe onemogućiti ovršnu prodaju zaloga, ovisit će o okolnostima svakog pojedinog slučaja.

8. Zaključak

Ovršno pravo, zajedno sa založnim pravom, čini složen, ali povezan sustav koji, u onoj najranijoj fazi, vjerovniku omogućuje stvarnopravno osiguranje njegove tražbine, a kasnije, u slučaju da preuzeta obveza nije ispunjena, omogućuje njezino prisilno ostvarenje. Prisilno ostvarenje vjerovnikove tražbine zbiva se po stvarnopravnim pravilima, a na način koji je predviđen za ovrhu novčanih tražbina. Nemoguće je, stoga, odvojiti založno od ovršnog prava niti je moguće da stranke u postupku²⁴⁶ na adekvatan način štite svoja prava i interese bez poznavanja pravnih pravila koja su sadržana u oba podsustava – založnog i ovršnog prava.

Stvarnopravnim pravilima uspostavljeno je tek rudimentarno uređenje mogućih predmeta založnog prava. Načelno, svi predmeti koji imaju sposobnost da budu predmetom stvarnih prava, ako uz to imaju sposobnost unovčenja, mogu služiti kao predmeti stvarnopravnog osiguranja. Radi potreba pravne sigurnosti, ali i nastojanja da se strankama što više približi pravni odnos u koji stupaju (iz kojega za njih izvire prava i obveze), dobro je da se zakonodavac odlučio primjerično navesti predmete koji

²⁴⁶ Misli se jednako na založnog vjerovnika, kao i na založnog dužnika, odnosno ovrhovoditelja i ovršenika.

mogu služiti kao zalog. Međutim, dopunski mehanizam i dodatan korektiv glede mogućnosti da se založeni predmeti prodaju u ovršnom postupku (zapravo, da služe ispunjenju svrhe koja se založnim pravom treba postići, odnosno da uopće služe kao zalog) predviđen je pravilima ovršnog prava.

Posebnim pravilima ovršnog prava propisane su daljnje pretpostavke za određivanje i provođenje ovrhe na pokretninama, nekretninama i subjektivnim imovinskim pravima, a koja u značajnoj mjeri ograničavaju ostvarivanje založnog prava. Svaki od mogućih predmeta ovrhe ima svoje specifičnosti, a bez poznavanja kojih, od strane ovrhovoditelja i ovršenika, namirenje može biti znatno otežano ili čak onemogućeno. Ako se k tome doda opće nepoznavanje prirode ovršnog postupka, kao i prava i obveza koje izviru za stranke u okviru takvog postupka, sasvim je izvjesno da će doći do daljnjih nesporazuma i komplikacija što će, u konačnici, rezultirati dugotrajnim i skupim postupkom krajnje upitnog ishoda.

Međutim, reći da su pravila založnog i ovršnog prava u međusobnoj koliziji, ne samo da je pogrešno, već je i odraz nepoznavanja temeljnih postulata založnog i ovršnog prava. Ti podsustavi međusobno interferiraju zbog čega su moguće situacije u kojima založeni predmeti, na kojima je valjano osnovano založno pravo, poput, primjerice, skupocjenog namještaja, kućanskih aparata, poljoprivrednih strojeva, različitog obrtničkog alata ili nekretnina ovršenika i sl., ne mogu biti predmet prodaje u ovršnom postupku zbog toga što njihovu prodaju priječe pravila o izuzeću, isključenju ili ograničenju ovrhe. Takva pravila, premda neophodna u socijalnim državama, dovode u pitanje učinkovitost i funkcionalnost ostvarivanja tražbine osigurane založnim pravom. Unatoč tome što vrijedi fikcija poznavanja objavljenih pravnih propisa, nerijetko se događa da adresati pravne norme, u ovom slučaju založni vjerovnici, previde pravila ovršnog prava koja onemogućuju provođenje ovrhe na predmetu kojeg su primili kao zalog. Stoga, bilo bi svrsishodno pravilima ZV-a, na mjestu gdje se govori o mogućim predmetima založnog prava, uputiti na OZ i njegove odredbe o stvarima koje su isključene, izuzete ili na kojima je ovrha ograničena. Na taj način založnog vjerovnika pozvalo bi se na dodatan oprez prilikom osnivanja založnog prava, čime bi se podredno minimizirala nemogućnost namirenja i osujećenje svrhe založnog prava.

Glede trenutnog zakonskog uređenja i ocjene njegove adekvatnosti, odnosno prijedloga za njegovo poboljšanje, prije svega treba istaknuti da se kontinuiranim izmjenama OZ-a nastoji, s jedne strane, maksimalno olakšati zahtjev ovrhovoditelja za

što bržim i jeftinijim namirenjem njegove tražbine, dok se s druge strane, nastoje zaštititi temeljna ljudska prava ovršenika i članova njegove obitelji. U stručnoj literaturi kao prijedlozi za reformiranje ovršnog postupka ističu se njegovo pojednostavljenje, recepcija najboljih europskih ovršnih modela, politički odabir dominantnog modela ovrhe i njegovo dosljedno provođenje u praksi te, naposljetku, pojeftinjenje samog postupka.²⁴⁷ Premda je u praksi došlo do određenih pozitivnih pomaka, prije svega u vidu pojeftinjenja postupka, pred nama je dug put ka općenitom pojednostavljenju postupka. Izmjene su i dalje parcijalne i kazuističke, umjesto da se temelje na stručnoj i sustavnoj (komparativnoj) analizi. Ne treba zanemariti niti činjenicu da hrvatski ovršni model još uvijek značajno odudara od srodnih i razvijenijih pravnih sustava europske ovršne tradicije, čime se potiču učestale izmjene OZ-a, a što se posljedično negativno odražava i na pravnu sigurnost.

Zaključno, uzimajući u obzir prijedloge reformi postojećeg zakonodavnog okvira, može se reći da pozitivnopravno uređenje založnog i ovršnog sustava sadrži dovoljno instrumenata i procesnih jamstava kojima se pruža zadovoljavajuća razina zaštite, ali samo onim strankama koje u postupku „bdiju“ nad svojim pravima.

²⁴⁷ Opširnije o prijedlozima reforme ovršnog postupka u Republici Hrvatskoj v. više u Uzelac, Alan, Reforma ovršnog prava: putevi i stranputice, 217. tribina Pravnog fakulteta i Kluba pravnika grada Zagreba, 2017., [https://www.pravo.unizg.hr/images/50018419/217%20Uzelac%20prosinac%20L\(1\).pdf](https://www.pravo.unizg.hr/images/50018419/217%20Uzelac%20prosinac%20L(1).pdf)

Literatura

Knjige i članci

- (1) Aras Kramar, Slađana, Zaštita ovršenika u svjetlu novina u ovrsi na nekretnini, Pravni vjesnik, 33:3-4/2017.
- (2) Belanić, Loris; Mihelčić, Gabrijela, Sredstva otklanjanja posljedica smanjenja vrijednosti ili propasti zaloga, Novi informator, 2012., <https://informator.hr/strucni-clanci/3061?hls=Sredstva%2520otklanjanja>
- (3) Bugarin, Bojan, Ovrha i pravo na dom, Hrvatska pravna revija, 18:6/2016.
- (4) Cindrić, Sandra, Ovrha na računima građanina i zaštita novčanih sredstava od ovrhe, IUS-INFO, 2013., <https://www.iusinfo.hr/strucni-clanci/CLN20V01D2013B619>
- (5) Dika, M., Izuzeće od ovrhe i ograničenje ovrhe na pokretninama radi naplate novčane tražbine, Pravo i porezi, 5:1/2001.
- (6) Dika, Mihajlo, Građansko ovršno pravo, Zagreb, Narodne novine, 2007.
- (7) Dika, Mihajlo, Komentar Ovršnog zakona, Zagreb, Narodne novine, 2021.
- (8) Dika, Mihajlo, Ovrha na pokretninama radi naplate novčane tražbine, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 21:1/2000.
- (9) Gavella, Nikola; Josipović, Tatjana; Gliha, Igor; Belaj, Vlado; Stipković, Zlatan, Stvarno pravo, Svezak I., Zagreb, Narodne novine, 2007.
- (10) Gavella, Nikola; Josipović, Tatjana; Gliha, Igor; Belaj, Vlado; Stipković, Zlatan; Stvarno pravo, Svezak 2., Zagreb, Narodne novine, 2007.
- (11) Gović Penić, Iris, Novi Ovršni zakon i ovrha na plaći radnika, IUS-INFO, 2013., <https://www.iusinfo.hr/strucni-clanci/CLN20V01D2013B560>
- (12) Gović Penić, Iris, Praksa Europskog suda za ljudska prava i domaćih sudova o pravu na dom u privatnopravnim odnosima, IUS-INFO, 2021., <https://www.iusinfo.hr/strucni-clanci/CLN20V01D2021B1564>
- (13) Horvat, Marijan, Rimsko pravo, Zagreb, Pravni fakultet u Zagrebu, 2008.
- (14) Klarić, Petar; Vedriš, Martin, Građansko pravo, Zagreb, Narodne novine, 2014.
- (15) Marković, Sandra, Pravo na poštovanje doma – između odredbi nacionalnog zakonodavstva i stajališta Europskog suda za ljudska prava i Ustavnog suda Republike Hrvatske, IUS-INFO, 2018., <https://www.iusinfo.hr/strucni-clanci/CLN20V01D2018B1158>

- (16) Mihelčić, Gabrijela; Marochini Zrinski, Maša, Utjecaj konvencijskih načela tumačenja na pojedine građanskopravne institute (odabrana pitanja), Zbornik pravnog fakulteta Sveučilišta u Nišu, 78:1/2018.
- (17) Radić, Zrinka, Uzroci heterogenosti besposjedovnih osiguranja tražbina na pokretnim stvarima i pravima, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, 52:4/2015.
- (18) Romac, Ante, Rječnik rimskog prava, Zagreb, Informator, 1989.
- (19) Rončević, Vladimir, Ovrha na nekretnini i deložacija, IUS-INFO, 2013., <https://www.iusinfo.hr/strucni-clanci/CLN20V01D2013B613>
- (20) Stokić, Matija, Stvarnost i perspektiva ovršne prodaje pokretnina, IUS-INFO, 2013., <https://www.iusinfo.hr/strucni-clanci/CLN20V01D2013B641>
- (21) Stokić, Matija, Vrijednosna ograničenja za ovršnu prodaju nekretnina kao sredstvo zaštite ovršenika, IUS-INFO, 2016., <https://www.iusinfo.hr/strucni-clanci/CLN20V01D2016B900>
- (22) Uzelac, Alan, Reforma ovršnog prava: putevi i stranputice, 217. tribina Pravnog fakulteta i Kluba pravnika grada Zagreba, 2017., [https://www.pravo.unizg.hr/images/50018419/217%20Uzelac%20prosinac%20L\(1\).pdf](https://www.pravo.unizg.hr/images/50018419/217%20Uzelac%20prosinac%20L(1).pdf)

Popis propisa

- (1) (Europska) Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda ("Narodne novine - Međunarodni ugovori" br. 18/97., 6/99., 8/99., 14/02., 1/06.)
- (2) Ovršni zakon ("Narodne novine" br. 112/12., 25/13., 93/14., 55/16., 73/17., 131/20., 114/22.)
- (3) Ovršni zakon (1996) ("Narodne novine" br. 57/96., 29/99., 42/00., 173/03., 194/03., 151/04., 88/05., 121/05., 67/08., 139/10., 154/11., 70/12.)
- (4) Ustav Republike Hrvatske ("Narodne novine" br. 56/90., 135/97., 8/98. - službeni pročišćeni tekst, 113/00., 124/00. - službeni pročišćeni tekst, 28/01., 41/01. - službeni pročišćeni tekst, 76/10., 85/10. - službeni pročišćeni tekst, 5/14.)
- (5) Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima ("Narodne novine" br. 111/21.)
- (6) Zakon o parničnom postupku ("Narodne novine" br. 53/91., 91/92., 112/99., 129/00., 88/01., 117/03., 88/05., 2/07., 96/08., 84/08., 123/08., 57/11., 148/11. - službeni pročišćeni tekst, 25/13., 89/14., 70/19., 80/22., 114/22.)

- (7) Zakon o šumama ("Narodne novine" br. 68/18., 115/18., 98/19., 32/20., 145/20.)
- (8) Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima ("Narodne novine" br. 91/96., 68/98., 137/99., 22/00., 73/00., 114/01., 79/06., 141/06., 146/08., 38/09., 153/09., 90/10., 143/12., 94/17. - službeni pročišćeni tekst, 152/14., 81/15. - službeni pročišćeni tekst)
- (9) Zakon o zemljišnim knjigama ("Narodne novine" br. 63/19., 128/22.)
- (10) Zakon o upisniku sudskih i javnobilježničkih osiguranja tražbina vjerovnika na pokretnim stvarima i pravima (NN 121/05)

Popis sudskih odluka

- (1) Odluka Ustavnog sud RH, broj: U-III-1862/2014, od 15. studenog 2017., <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/USRH2014B1862AIII>
- (2) Odluka Ustavnog sud RH, broj: U-III-4717/2019, od 23. lipnja 2021., <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/USRH2019B4717AIII>
- (3) Odluka Ustavnog suda RH, broj: U-III-2403/2003, od 31. listopada 2003., <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/USRH2003B2403AIII>
- (4) Odluka Ustavnog suda RH, broj: U-III-3317/2015, od 10. prosinca 2015., <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/USRH2015B3317AIII>
- (5) Odluka Ustavnog suda RH, broj: U-III-3666/2015, od 11. svibnja 2016., <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/USRH2015B3666AIII>
- (6) Odluka Ustavnog suda RH, broj: U-III-646/2018, od 1. srpnja 2020., <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/USRH2018B646AIII>
- (7) Visoki trgovački sud RH, Pž-2448/98, od 1. rujna 1998., <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/SE500B2448S98D19980901>
- (8) Visoki trgovački sud RH, Pž-2729/98, od 1. rujna 1998., <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/SE500B2729S98D19980901>
- (9) Visoki trgovački sud RH, Pž-4319/08, od 30. srpnja 2008., <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/VTSRH201G2008SPzB4319A084>
- (10) Vrhovni sud RH, Gzz 211/2004, od 16. veljače 2005., <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/VSRH2004GzzB211A2>
- (11) Vrhovni sud RH, Rev x-1050/2012, od 10. rujna 2014., <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/VSRH2012RevxB1050A2>

- (12) Vrhovni sud RH, Rev-919/17, od 24. svibnja 2017., <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/VSRH2017RevB919A2>
- (13) Županijski sud u Bjelovaru, GŽ-496/10, od 21. svibnja 2010., <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/SE702B496S10P2D20100521>
- (14) Županijski sud u Karlovcu, GŽ Ovr 76/2021, od 9. ožujka 2021., <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2021KAGzOvrB76A2>
- (15) Županijski sud u Splitu, GŽ Ovr-100/21, od 9. ožujka 2021., <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2021SbGzOvrB100A2>
- (16) Županijski sud u Šibeniku, GŽ Ovr-153/2021, od 26. travnja 2021., <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2021StGzOvrB153A5>
- (17) Županijski sud u Varaždinu, GŽ Ovr 1252/2018, od 15. veljače 2019., <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2018GzOvrB1252A2>
- (18) Županijski sud u Varaždinu, GŽ Ovr 1343/2018, od 19. rujna 2019., <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2018GzOvrB1343A2>
- (19) Županijski sud u Varaždinu, GŽ Ovr-1516/2018, od 4. veljače 2019., <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2018GzOvrB1516A2>
- (20) Županijski sud u Varaždinu, GŽ-213/08, od 27. veljače 2008., <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2008VzGzB213A2>
- (21) Županijski sud u Varaždinu, GŽ-2875/15, od 5. travnja 2017., <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2015287B5A2>
- (22) Županijski sud u Varaždinu, GŽ-4698/14, od 9. listopada 2014., <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2014VzGzB4698A2>
- (23) Županijski sud u Varaždinu, GŽ-525/15, od 29. listopada 2015., <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH201552B5A2>
- (24) Županijski sud u Varaždinu, GŽ-995/10, od 19. listopada 2010., <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2010GzB995A2>
- (25) Županijski sud u Varaždinu, Stalna služba u Koprivnici, GŽ-266/2018, od 26. rujna 2019., <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2018ZdGzB266A2>
- (26) Županijski sud u Velikoj Gorici, GŽ-1190/2020, od 31. kolovoza 2020., <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2020StGzB1190A2>
- (23) Županijski sud u Zagrebu, GŽ Ovr-764/2021, od 26. travnja 2021., citirano prema: Gović Penić, Iris, Praksa Europskog suda za ljudska prava i domaćih sudova o pravu na dom u privatnopravnim odnosima, IUS-INFO, 2021.

- (27) Frlan protiv Hrvatske, odluka od 20. rujna 2016., zahtjev br. 2545/14, [https://sljeme.usud.hr/usud/prakES.nsf/94b579567876f9fcc1256965002d1bf4/386ca2486695cfa1c1257ccf003d4f27/\\$FILE/Frlan,%20odluka.pdf](https://sljeme.usud.hr/usud/prakES.nsf/94b579567876f9fcc1256965002d1bf4/386ca2486695cfa1c1257ccf003d4f27/$FILE/Frlan,%20odluka.pdf)
- (28) Oluić protiv Hrvatske, odluka od 20. svibnja 2010., zahtjev br. 61260/08, [https://sljeme.usud.hr/usud/prakES.nsf/94b579567876f9fcc1256965002d1bf4/9eaaf80501818bb0c12577490035a418/\\$FILE/OLUI%C4%86,%20presuda.pdf](https://sljeme.usud.hr/usud/prakES.nsf/94b579567876f9fcc1256965002d1bf4/9eaaf80501818bb0c12577490035a418/$FILE/OLUI%C4%86,%20presuda.pdf)
- (29) Vrzić protiv Hrvatske, odluka od 12. srpnja 2016., zahtjev br. 43777/13, [https://sljeme.usud.hr/usud/prakES.nsf/94b579567876f9fcc1256965002d1bf4/4759f28918e43b63c1257cba003a49c2/\\$FILE/VRZI%C4%86,%20presuda.pdf](https://sljeme.usud.hr/usud/prakES.nsf/94b579567876f9fcc1256965002d1bf4/4759f28918e43b63c1257cba003a49c2/$FILE/VRZI%C4%86,%20presuda.pdf)

Ostalo

1. Kako je nesuđeni poljoprivrednik postao bjegunac, <https://www.jutarnji.hr/vijesti/crna-kronika/clanak1433198.html-173155>, 23. prosinca 2022.
2. Kriza? Kakva kriza? – industrija luksuzne robe cvjeta, <https://www.dw.com/hr/kriza-kakva-kriza-industrija-luksuzne-robe-cvjeta/a-62819155>, 18. kolovoz 2022.
3. Ovrha na pokretnini, <https://www.hgk.hr/documents/jk-ovrha-na-pokretnini578f8565b25be.pdf>, 11. rujna 2022.
4. Primjena članka 8. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, <https://informativator.hr/strucni-clanci/primjena-clanka-8-konvencije-za-zastitu-ljudskih-prava-i-temeljnih-sloboda>, 7. studenog 2022.
5. Sakrio vozni park pred ovrhovoditeljima, <https://www.vecernji.hr/vijesti/sakrio-vozni-park-pred-ovrhovoditeljima-1371449>, 21. veljače 2023.
6. Sve ovrhe nad novčanim sredstvima provodit će Fina, ali ne može ovršiti plaću u digitalnoj banci, <https://lidermedia.hr/biznis-i-politika/sve-ovrhe-nad-novcanim-sredstvima-sada-ce-provoditi-fina-ali-ne-moze-ovrsiti-placu-u-digitalnoj-banci-145169>, 19. prosinac 2022.
7. Vodič kroz 8. članak Europske konvencije o ljudskim pravima, Pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja, https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_8_HRV.pdf, 8. studeni 2022.
8. Zaključci sa sastanka predsjednika građanskih odjela županijskih sudova i Građanskog odjela Vrhovnog suda RH održanog online 5. studenog 2020., Su-IV-308/2020, https://www.vsrh.hr/custompages/static/HRV/files/PravnaShvacanja-Zakljucci/GO-zakljucci/VSRH_GO-Su-IV-308-2020_2020_11_5.pdf, 11. studenog 2022.

9. Zaključci sa sastanka predsjednika Građanskog odjela Vrhovnog suda RH s predsjednicima građanskih odjela županijskih sudova RH održanog 16. i 17. rujna 2015. u Šibeniku, broj: Su-IV-246/2015, https://www.vsrh.hr/custompages/static/HRV/files/PravnaShvacanja-Zakljucci/GO-zakljucci/VSRH_GO_2015_Su_246-2015_2015-09-17_zakljucci.pdf, 11. studenog 2022.